

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

**HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE
SİYASÎ, SOSYAL VE ASKERÎ KONUMUYLA
HZ. ALİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. M. Bahaüddin VAROL

HAZIRLAYAN
Sümevra KAPLAN

KONYA-2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	4
GİRİŞ	6
A-KONU	6
B-KAYNAKLAR	7
I. BÖLÜM: MEKKE DÖNEMİNDE HZ.ALİ	
A- HZ.ALİ'NİN MÜSLÜMAN OLMADAN ÖNCEKİ YAŞAMI	10
1-Nesebi	10
2-Doğumu	11
3-Künyesi	11
4-Hz. Muhammed'in Himayesine Girmesi	13
a)-Himayenin Sebepleri	13
b)-Hz.Peygamber'in Yanındaki Yaşamı	15
B- MÜSLÜMAN OLDUKTAN SONRA HZ.ALİ	15
1-Müslüman Olması	15
a.- Müslüman Olma Yaşı	16
b- İlk Müslüman Olması	17
2-Hz.Peygamber'in Yanındaki Yaşamı	21
a- Gizli Davet Dönemi	21
b- Açık Davetin Başlaması	23
c- Ebu Tâlib'in Vefatı	26
C- HİCRET VE HZ. ALİ	26
1- Hicret Gecesi Ve Hz. Ali	26
2- Hz. Ali'nin Hicreti	28
D- MEKKE DÖNEMİ TOPLUMUNDA HZ.ALİ'NİN KONUMU	29
1-Haşimoğulları Arasındaki yeri	29
2-Müslümanlar Arasındaki Yeri	30
II. BÖLÜM: MEDİNE DÖNEMİNDE HZ. ALİ	
A- SOSYAL, ASKERÎ, İDARÎ VE SİYASÎ ALANLARDA HZ.ALİ	
1- Sosyal Olay ve Kararlarda Hz.Ali	32
a-Hz. Ali ve Muâhât	32
b-Hz. Ali'nin Hz. Fâtıma ile Evlenmesi	33
2- Askerî Olay ve Kararlarda Hz.Ali	35

a)-Bedir Savaşı'nda Hz. Ali	35
b)-Uhud Savaşı'nda Hz. Ali	37
c)-Hayber Savaşı'nda Hz. Ali	40
d)-Tebük Savaşı'nda Hz. Ali	42
3- İdarî Hadise ve Kararlarda Hz.Ali	44
a-Mekke'nin Fethi'ndeki Görevi	44
b- Hac Emiri Hz. Ebubekir'e Memur Olarak Gönderilmesi	46
c- Yemen'e Gönderilmesi	49
4- Siyasî Olay ve Kararlarda Hz.Ali	51
a- Nadiroğulları'nın İhanetini Bastırması	52
b-Hudeybiye Antlaşmasının Kâtibi Olması	53
B-MEDİNE DÖNEMİ TOPLUMUNDA HZ. ALİ	54
1- Hz. Peygamber Nezdinde Hz. Ali	54
2- Sahabe Nezdinde Hz. Ali	56
SONUÇ	60
BİBLİYOGRAFYA	62

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.y. : Adı geçen yer
A.S. : Aleyhisselam
b. : Bin (oğlu)
Bas. : Basımevi
Bkz. : Bakınız
Bnt. : Binti (kızı)
Byy : Basım yeri yok
ev. : Çeviren
DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Hz. : Hazreti
Hızr. : Hazırlayan
S.A.V. : Sallallahu Aleyhi Vesellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
Ter. : Tercüme
Thk. : Tahkik
Ths. : Tarihsiz
Yay. : Yayınları

ÖNSÖZ

İslam Tarihinde Hz. Osman'ın şehid edilmesinin ardından Müslümanların gruplara ayrıldığı ve hâlâ bugün de varlığını koruyan tefrikanın dayandığı dönemin temel şahsiyeti olan Hz. Ali, Hz. Peygamber'in terbiyesinde yetişmiş ve Onun peygamberliğinden vefatına kadar yanından hiç ayrılmamıştır. Hz. Ali, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu olmasının yanı sıra Onun sevgili kızı Fatıma ile de evlenerek damadı olmuş ve var olan akrabalık bağıını iyice pekiştirmiştir.

Bütün bunların öncesinde Hz. Peygamber dedesinin vefatının akabinde Mekke'de ve diğer kabileler arasında mümtaz bir mevkiye sahip çok nüfuzlu bir şahıs olan Ebu Tâlib'in şefkat ve muhabbetiyle büyümüş, yıllar sonra Onun yanındayken Hz. Hatice ile evlenmiştir. Mekke'nin kıtlık felaketini yaşadığı yıllarda ise Hz. Peygamber, amcası Ebu Tâlib'in yükünü hafifletebilmek amacıyla Hz. Ali'yi yanına almış ve ölümüne kadar yanından hiç ayırmamıştır.

Tarih karanlık çağlarını yaşarken Hz. Peygamber, insanlık aleminin aydınlatılmasına sebep olan ilahî vahiyleri almaya başlamış, Hz. Ali de bu esnada henüz on yaşlarında olmasına rağmen Ona ilk iman edenlerden olmuş ve Hz. Peygamber'in yaşadığı bütün sıkıntılı anlarda beraberinde bulunmuştur.

Böylesi önemli bir dönemin birinci dereceden kahramanı ve şâhidi olan Hz. Ali'nin Hz. Peygamber dönemindeki sosyal, askerî, idarî ve siyasî yönlerini araştırma konusu olarak tespit edip, Hz. Ali ile alakalı kimi zaman hayatı, kimi zaman sadece dönemindeki savaşlar ve kimi zamanda Onun taraftarı olduklarını belirten mezheplerden bahsedilmek üzere yazılmış eserlerden farklı olarak, Hz. Ali'yi Hz. Ali yapan Hz. Peygamber dönemi olaylarına bakılmaya çalışıldı. Bu amaçla konu Hicretten önce ve sonra olmak üzere Mekke Dönemi ve Medine Dönemi şeklinde iki ana bölüme ayrıldı. Birinci bölümde nesebi, doğumu ve künyesinden başlanarak Medine'ye hicret edene kadar Hz. Ali'nin neler yaşadığını, Hz. Peygamber ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu ve o dönem Müslümanlarının Ona karşı nasıl bir tutum takındıkları ortaya konulmaya çalışıldı. İkinci bölümde ise olaylar tarihî seyir içerisinde anlatılmak yerine kategorilere ayrılarak Hz. Ali'nin farklı yönleri menkıbevî ve kerametvârî rivâyetlerden uzak durmaya çalışarak anlatılmasına özen gösterildi.

Bu çalışmada hâlâ oldukça yoğun bir şekilde devam eden ayırımı neden olan olaylar, tarihçiliğin tarafsızlığıyla ele alınarak arka planda neler yaşandığının açıklanmasına ve bu konudaki merakların giderilmesine çalışıldı.

İslâm Toplumunda ayrılıkların ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde halifeliği devralarak olayları bastırmaya çalışan Hz. Ali'nin hayatının bir bütün halinde ele alınmasının bir çalışmanın hacmini çok aşacağı âşikardır. Bu nedenle çalışma Hz. Ali'nin hayatının ilk safhası diyebileceğimiz Hz. Peygamber dönemindeki süreciyle sınırlı tutuldu. Bu çerçevede ortaya konulmuş olan tespitler Hz. Ali'nin devam eden süreçteki hayatı açısından bir temel oluşturacaktır.

Çalışmamız esnasında yardım ve tavsiyelerinden istifade ettiğim danışman hocam Sayın Doç. Dr. M. Bahaüddin Varol'a teşekkürü bir borç bilirim.

Sümevra Kaplan

Konya, 2007

GİRİŞ

A- KONU

Hız. Peygamber, insanlığa son peygamber olarak gönderilmiş ve yaşadığı dönemde İslam'ı gerek çevresindekilere gerekse diğer toplumlara ulaştırmaya çalışması neticesinde câhiliye dönemi silinmiş, asırlardır devam eden İslam medeniyetinin, İslam Toplumunun, İslam Tarihinin ortaya çıkmasında hiç şüphesiz en önemli şahsiyet olmuştur. Hız. Peygamber'in eğitiminden geçerek İslam'ı sonraki dönemlere taşımada önemli bir fonksiyon olan sahabe Ona sevgi, saygı ve teslimiyet noktasında azami gayret göstererek yeni hayat sistemine tâbi olmuş ve Hız. Peygamber'e bağlı kalmışlardır.

Hız. Ali, İslâm'ın ilk dönemlerinde yani Hız. Peygamber döneminde sahip olduğu önem ve fonksiyon itibariyle önde gelen sahabîlerdendir. Onun Hız. Peygamber'in amcasının oğlu olmasının yanı sıra özellikle Hız. Peygamber'in yanında ve Onun evinde yetişmiş olması yönüyle de farklı bir özelliğinin olması Onu önde gelen sahabîlerden kılmıştır. İslam tarihi oluşurken bütün gelişmelerde Hız. Peygamber'in yanında olması ayrıca Hız. Ali'nin ruhsal ve kişilik yapısının olgunlaştığı ve her türlü terbiyeye yatkın olduğu bu hassas dönemi Hız. Peygamber'in evinde ve onun eğitimi altında geçirmesi, Hız. Ali'nin kişiliğine çok büyük katkı sağlamıştır. Bu durum Hız. Ali'yi siyasî, sosyal ve kültürel tarihin ön sıralarına taşımıştır.

İslâm Tarihinde, daha sonraki süreçte ortaya çıkan siyasî-fikrî yapılanmalar içerisinde Hız. Ali'nin gerçek kişiliğinden uzak efsanevî kişiliği önemli bir yer tutar. Hız. Peygamber'in sağlığında ortaya çıkan mesele ve problemler Onun tarafından halledilmiş fakat Hız. Peygamber'in yokluğunda yaşanan siyasî ve sosyal hadiseler ise toplumda tefrikaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle hilâfet noktasında yaşanan gelişmeler ve ortaya çıkan sorunlar ayrılıkların ana sebebi olmuş, Hız. Ali'nin halife olması ile birlikte etkisi günümüze kadar devam eden bölünmeler yaşanmıştır. Bu süreçte Hız. Ali taraftarları Onu yüceltmek için menkıbevî ve kerâmetvârî rivayetler nakletmişlerdir.

Onun bu dönemdeki olaylar ve kararlar içerisindeki yeri, Hız. Peygamber nezdindeki değer ve yeri İslâm Tarihi kaynaklarından doğru ve objektif bilgilerle ortaya konulması gerekmektedir. Şimdiye kadar yapılan çalışmaların hemen hemen hepsinin onun efsanevî

kişiliğinden yola çıkılarak yapılması, adeta doğruların önünde bir sis perdesi oluşturmaktadır.

Bizim araştırma konusu olarak belirlediğimiz “Hz. Peygamber Döneminde Siyasî, Sosyal ve Askerî Konumuyla Hz. Ali” başlıklı çalışma bize, Hz. Peygamber dönemi görüntüsüyle daha sonraki süreçte Hz. Ali’nin kişilik, kimlik ve görüntüsünün ne kadar örtüştüğünün bilimsel yönden tespitini, Hz. Ali’nin yerini doğru bir şekilde belirleyebilmemizi ve sonraki süreçte ortaya çıkan yanlışlara gitmememizi sağlayacaktır.

Hz. Ali’nin hayatının her safhasının tetkik edilmesiyle Onu daha iyi tanıyabilmek mümkün olacaktır. Gerek Hz. Peygamber dönemi gerekse sonraki süreçte bütün müslümanların sevgi ve saygısını kazanmış olan Hz. Ali’nin Hz. Peygamber’in yanında bulunduğu süreci ele alınarak Onun kimliğini oluşturan hadiselerdeki rolleri incelenecek ve bu şekilde farklı yönlerinin yansıtılması sağlanacaktır.

Hz. Ali’nin tartışmasız İslâm Tarihinin en önemli kişilerinden birisi olması, Peygamberimizin terbiyesinde yetişerek tarihteki önemli şeref levhalarından biri haline gelmesi ve bu dönemde yaşanan bazı olaylar ve Onun söylediği bazı sözler, Şia tarafından Hz. Ali’nin hilafetine delil gösterilerek halife olması gerektiğinin ifade edilmesine ve böylece de İslâm Tarihinde fikrî bölünmelere neden olmuştur.

B-KAYNAKLAR

Araştırma konumuz, alan itibariyle İslâm Tarihi Bilim Dalı içerisinde yer aldığı için, İslâm Tarihi araştırma metot ve yöntemleri kullanılmıştır. Bu nedenle ilk olarak, o döneme ait Temel İslâm Tarihi Kaynakları taranarak, doğru ve objektif bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İlk dönem kaynaklarından sonra, konuya ait bilgi veren tâli kaynaklar taranarak, çalıştığımız döneme ilişkin gelişmelerden bahseden kaynaklardan istifade edilmiş ve bu şekilde çalışma zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede Arapça eserlerin yanı sıra Arapça’dan dilimize çevrilmiş eserlere ve Türkçe yazılmış kaynaklara da başvurulmuştur.

Araştırmamızda istifade ettiğimiz araştırmalardan önce bizim konumuzla benzer özellik taşıyan çalışmalardan kısaca bahsetmek istiyoruz. Bunlardan ilki Abdulhalık Bakır’ın “Halifelğine kadar Hz. Ali” adlı yüksek lisans tezidir ki bu çalışma bu süreçteki olayları yüzeysel olarak ele alan bir yapıya sahiptir. Söz konusu olan dönemin çok uzun bir zamanı kapsamaması ve çok önemli gelişmelerin yaşandığı dönem olması yönüyle olay ve rivâyetlerin daha derinlemesine tahliline ihtiyaç göstermektedir. Bizim araştırma alanı olarak belirlediğimiz dönemin bu çalışma içerisinde sadece 25 sayfa kadar geçmiştir. Bir diğer çalışma Doç. Dr. M. Bahaüddin Varol’un “Ehl-i Beyt Kavramsal Boyut” adlı eseri. Bu eser

Hız. Ali'nin Hız. Peygamber D6nemi'ndeki yer ve konumu hakkında bilgi vermektedir. Muhammed Hasan Âl-i Yâsîn'in "el-İmam Ali b. Ebî Tâlip "es-Sîra ve't-Târîh" adlı eseri genel olarak Hız. Ali'nin hayatından ve halifeliği d6nemindeki olaylardan bahsetmektedir. Aziz Seyyid Casim'in "Ali b. Ebî Tâlib Sultanu'1 Hak" adlı eseri de genel olarak Hız. Ali'nin hayatından bahsetmektedir. Son olarak Celâl Seyyid'in Ali b. Ebî Tâlib adlı eserinde de aynı şekilde Hız. Ali'nin hayatı b6t6n olarak ele alınmıştır. Hız. Ali hakkında bir6ok 6alışma olmasına rağmen bunların bir6oğunun kerâmetvârî rivayetler i6ermesi, bir kısmının da bilimsel dilden uzak olması bizi bu konu i6in temel kaynaklara basvurmaya y6neltmıştir. Bu şekilde tahrif edilmiş Hız. Ali g6r6nt6s6nden ziyade Hız. Peygamber d6nemindeki g6r6nt6s6 ortaya konulmaya 6alışılmıştır.

6alışmamızı hazırlarken kullandığımız eserleri kronolojik olarak sıralamak istiyoruz. Bu noktada kullandığımız ilk kaynak İbn İşhak'tan derleme yapan Muhammed Hamidullah'ın "Siyer" adında hazırlamış olduğu tek ciltlik bir eserdir. Bu eser Hız. Peygamber d6neminde yaşanmış olayları rivâyetlerle anlatmaktadır. Hız. Ali'nin ilk M6sl6man olması ve M6sl6man olması konusundaki 6ncelik gibi konularda bu kaynaktan yararlanıldı.

Vakıdî, Ebu Abdullah Muhammed b. 6mer el-Vâkıd (130/747)'in Kitabü'l-Megâzî adlı eserinden Hız. Peygamber'in yapmış olduğu ve Hız. Ali'nin de katıldığı savaşlar konusunda istifade edilmeye 6alışıldı.

İbn Hişam, Ebu Muhammed Cemaleddin Abd6l-Melik ibn Hişam (213/828), Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, adlı eser Hız. Peygamber'in hayatından bahsetmekte olup bu eserden Hız. Ali'nin Hız. Peygamber'in himayesine ge6işi, ayrıca M6sl6man olması ile alakalı konuları işlerken yararlanıldı. İbn İşhak'ın Siyer adlı eserini esas alan bu eser ilk kaynaklardan olması y6n6yle 6nemlidir.

Belâzürî, Ebul- Abbas Ahmed b. Yahyâ (279/829)'nın Ensâbü'l-Eşraf adlı eserinde siyasî olaylardan ziyade b6y6k ailelere yer verilmiştir. Eserden hem Hız. Peygamber'in hayatından bahsettiği kısımdan hem de Hız. Ali ile ilgili b6l6mde aktarılan soy bilgilerinin yanı sıra Hız. Peygamber'in himayesine girmesi ve daha sonraki d6nem ile alakalı gelişmelerden bilgilerden istifade edildi.

Ya'k6bî, Ahmed b. Ebî Ya'kub b. Ca'fer b. Vehb (284/897)'in Târîhu'l-Ya'k6bî adlı eseri iki kısım halinde ele alınmış birinci kısım kâinatın yaratılışından Hız. Muhammed'in doğumuna kadar olan kısmı ihtiva eder. İkinci kısım ise Hız. Muhammed'den 872 yılına kadar ki zamanı kapsayan umumî İslâm Tarihidir. Bu eserden Hız. Ali'nin siyasî ve askerî y6nlerinden bahsedilirken istifade edilmiştir.

Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (310/922), Târîhu't-Taberî Tarihu'l-Umem ve'l Mülûk. Bu eser hilkatten başlayarak hicretin 302. yılına yani ölümünden sekiz yıl kadar olan olayları içine alır. Biz bu eserden yararlanırken Hz. Ali'nin Müslüman olması ve Ebû Tâlib'in tutumu ayrıca Hz. Ali'nin Mekke dönemindeki faaliyetleri anlatılırken istifade edilmiştir.

İbnü'l-Esîr, (öl. 630/1233), el-Kâmil fi't-Târih; İbnü'l-Esir adını Doğu ve batı dünyasında saygı ve takdirle yaşatan bu eser, insanlığın yaratılışından Hicri 628 (1230) yılı sonuna kadar geçen dünya olaylarını içeren genel bir tarih kitabıdır ve kronolojik olarak hazırlanmıştır. Biz bu eserin Beşir Eryarsoy tarafından yapılmış İslam Tarihi adlı tercemesinden Hz. Ali'nin Müslüman oluşu ve askerî faaliyetleri anlatılırken aktarılan bilgilerden istifade edilmeye çalışılmıştır.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail (774/1372), el-Bidâye ve'n-Nihâye'nin Mehmet Keskin tarafından yapılan Büyük İslâm Tarihi adlı eserinden yararlandık. Bu eser yaratılıştan başlayarak hicrî 738 yılında son bulmaktadır. İbn Kesîr tarihinde diğer eserlerine oranla ince bir eleştiri düşüncesi egemendir. Eski tarihçilerin incelemeksizin kabul ettikleri bir çok rivâyet bu eserde çok güzel ayıklanmıştır. İslâm'ın ilk dönemine ait olayları tasvir ederken Kuran ayetlerini ve hadisleri kılavuz kabul etmiş, Hicretten sonra da olayları yıllara göre toplamıştır. Eserden yararlanılırken Hz. Ali'nin Müslüman oluşu ve ardından gerçekleşen gelişmelerden, Haşimoğulları nezdinde Ali'nin konumu anlatılırken aktarılan bilgilerden istifade edilmiştir.

Çalışmamızda siyer kitaplarının yanı sıra genel İslâm tarihi kitapları ve tabakat kitaplarından da istifade edilmeye çalışıldı. İslâm Tarihinin bu ilk dönem eserlerinin yanı sıra M. Âsım Köksal'ın İslâm Tarihi adlı eseri de oldukça istifade ettiğimiz bir başka kaynak olmuştur.

I.BÖLÜM: MEKKE DÖNEMİNDE HZ. ALİ

A- HZ. ALİ'NİN MÜSLÜMAN OLMADAN ÖNCEKİ YAŞAMI

1- NESEBİ

Ali b. Ebî Tâlib b. AbdulmutTâlib b. Haşim b. Abdumenaf b. Kusay b. Kilab b. Murre b. Ka'b b. Lüey el-Kureşî el-Hâşimî'dir.¹

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in amcası olan Ebû Tâlib'in oğludur.² Ebû Tâlib, Mekke'nin en nüfuzlu ve en saygın şahsiyetlerinden biriydi. Rasûl-i Ekrem, Ebû Tâlib'in elinde büyümüş, hayatının ilk devrini bu amcasının evinde geçirmişti.³ Ebû Tâlib'in müslüman olup olmadığı konusunda farklı rivâyetler vardır.⁴ Hz. Ali'nin annesi ise Ebû Tâlib'in amcasının kızı olan Fatıma bnt. Esed b. Haşim b. Abdumenaf b. Kusay'dır.⁵ Fatıma bnt. Esed, Rasûl-i Ekrem'in annesinin vefatından sonra öksüz ve yetim kalan Hz. Muhammed'i şefkat ve muhabbetle karşılamış, ona öz evlat muamelesi göstermiştir.⁶

Fatıma bnt. Esed, Hâşimi çocuğu olan ilk Hâşimi kadın⁷ olarak da dikkati çeker. O, müslüman olmuş ve Hz. Peygamber (S.A.V) döneminde vefat etmiştir.⁸

¹ İbn Sa'd, Muhammed (230/844), et-Tabakâtu'l-Kübrâ, Beyrut, 1957, III, 19; Buharî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail (256/870), Târîhu'l-Kebir, Mektebetu'l-İslâmiyye, Diyarbakır, Ths. VI, 25; İbnü'l-Esîr, İzzuddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l- Kerem Muhammed (630/1232) Üsdü'l-Gâbe, Kahire, 1973, IV, 91; 9

² Halife b. Hayat, (240/854), Kitâbu't-Tabakat, Thk. Süheyl Zekkar, Dımeşk, 1996, I, 280

³ Seyyid Süleyman Nedvî, Hz. Ali, Hrz. Sait Konar, Hilal Ferşatoğlu, İstanbul, 2005, 15,16

⁴ Zehebî, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1348) Tarihu'l-İslâm Beyrut, 1995, III. 621; İbrahim Sarıçam, Hz. Ali Sempozyumu, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti", Hrz. M.Selim Arık, İl Müftülüğü, Bursa, 2005, 17

⁵ İbn Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, III.19; İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineverî (276/889), el-Maarif, Beyrut , 1970, 88; el-İsfehâni, Ebu'l-Ferec (356/967), Mekâtilu't-Talibiyyîn, Thk. Seyyid Ahmed Sakar, Beyrut, 1987,39

⁶ Seyyid Süleyman Nedvî, Hz. Ali, 17, 18

⁷ İbn Kuteybe, el- Maarif, 88; İbn Abdi'l-Berr, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (463/1071), el-İstîâb Fi Ma'rifeti'l-Ashab, Thk. Muhammed el-Becâvî, Kahire, Ths. III, 1089İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, IV. 91

⁸ İbn Abdi'l-Berr, el-İstîâb III, 1089; İbn Hacer Ahmed b. Ali el-Askalânî (852/1448), Tehzibu't-Tehzib, Beyrut, 1968, VII 334

Ahmed Kurucan ve Zühdü Mercan Hz. Muhammed'in Fatıma adındaki kızının adını çok sevdiği Fatıma binti Esed'e nispeten koymuş olabileceğini zikreder.⁹ Hz. Muhammed ayrıca bu sevgiden dolayı mübarek gömleğini ona göndererek kefen olarak kullanılmasını istemiş ve bu şekilde ona karşı duyduğu minnettarlığı göstermiştir.¹⁰ Ayrıca "Annemden sonraki annem" diyen Hz. Muhammed, Fatıma binti Esed'in salâsını vererek onu kabre koymuştur.¹¹

2- DOĞUMU

Hz. Ali, bi'setten 10 sene önce¹² Mekke'de dünyaya gelmiştir.¹³ Ebû Tâlib'in Akıl, Câfer, Tâlib ve Ali olmak üzere dört oğlu; Ümmü Hâni -ki bunun adı Fâhite'dir- ve Cümane adında iki kızı oldu.¹⁴ Ali, Ebû Tâlib'in en küçük oğluydu.¹⁵ Akıl, Cafer'den, Cafer ise Ali'den on yaş büyüktü.¹⁶ Akıl ile Tâlib arasında iki yaş vardı.¹⁷

Hz. Ali'nin annesi olan Fatıma bnt. Esed doğumunun ardından Onu "Haydar" olarak, babası Ebû Tâlib ise Ali olarak isimlendirdi.¹⁸ Hz. Ali de annesinin kendisini Haydar olarak isimlendirdiğini zikreder.¹⁹ Belâzürî, Haydar ismini annesinin Ali'ye küçüklüğünde lakap olarak verdiğini söyler.²⁰

3- KÜNYESİ

Hz. Ali'nin künyesi, Arap geleneklerine uygun olarak büyük oğlu Hasan'a nispetle "Ebu'l Hasan" idi.²¹ Kaynaklarda Hz. Ali'nin bu künyesinden başka "Ebû Turab"²² künyesinden de bahsedilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber onu sadîk olarak isimlendirmiştir. Muâz el-Adeviye Hz. Ali'nin minberde "Ben sadîku'l-ekberim" dediğini duymuştur. Ebu

⁹ Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, Işık Yay. İstanbul 2005, 206,207

¹⁰ Muhibbüddîn et-Taberî, Ahmed b. Abdillâh (694/1557), Zehâiru'l-Ukbâ fî Menâkibi Zevi'l-Kurba, Mısır, Ths.,56; Seyyid Süleyman Nedvi, Hz. Ali, 18

¹¹ İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, VII, 334

¹² İbn Hacer el-Askalânî (852/1448), el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahabe, Kahire,1328 II, 507; Ziriklî, Hayruddin, el-A'lam, Byy,1969, V,107

¹³ Ziriklî, el-A'lam, V, 107

¹⁴ İbn Kuteybe, el-Maarif,88; Mes'ûdî, Ebu'l-Hasan Ali b. El-Huseyn (346/957), Mürûcu'z-Zeheb ve Meâdinu'l-Cevher, Thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Mısır,1964, II, 359

¹⁵ İbn Abdî'l-Berr, el-İstîfâb, II, 1090; İbnü'l-Esîr, Üsdu'l-Gâbe, IV,91

¹⁶ İbn Kuteybe, el-Maarif, 88; İbn Abdî'l-Berr, el-İstîfâb, III., 1090 ;Mesûdî, Mürûcu'z-Zeheb,II. , 35

¹⁷ Mesûdî, Mürûcu'z-Zeheb, II, 359; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 56

¹⁸ el-İsfehâni,Mekâtîlü't-Tâlibiyyîn,39; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 57

¹⁹ el-İsfehâni,Mekâtîlü't-Tâlibiyyîn,40; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 57

²⁰ Belâzürî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya (279/892), Ensâbü'l-Eşraf, Thk, Süheyl Zekkar, Beyrut, 1996, II, 847

²¹ Mes'ûdî, Mürûcu'z-Zeheb, II, 359; İbn Abdî'l-Berr, el-İstîfâb, III, 1089; İbn Hacer, el-İsabe, II, 507; İbnü'l-Esîr, Üsdu'l-Gâbe, IV,91

²² el-İsfehani, Makâtîlü't-Tâlibiyyîn, 40; Suyûtî, Celalüddîn Abdirrahman b. Ebîbekir (911/1505), Tarîhu'l-Hulefâ, Thk., Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Mısır, 1952, 166

Zerr'den rivayet edildiğine göre ise Hz. Peygamber Ali için şöyle demiştir: “Sen sadıku'l-ekbersin, sen hak ile batılı ayıransın...”²³

Bunlardan “Ebû Turab” (Toprağın babası, toprağa bulanmış kimse) künyesi Hz. Muhammed tarafından kendisine verilmiştir.²⁴ Muhammed b. Hasan'dan gelen bir rivâyete göre Hz. Peygamber'in Onu Ebu Turab olarak künyelemesi sebebiyle Ümeyyeoğulları minberde Ona daha rahat sövebiliyorlardı.²⁵ Hz. Ali ise kendisine bu ismin Rasûlüllah tarafından verilmiş olmasından dolayı en sevdiği künye olduğunu söylemiştir. Ali b. İshak “Şayet Ali'ye Ebu Turab sevimli gelmeseydi ve bu isimle çağrılmaktan hoşlanmış olmasaydı Rasûlüllah Onu böyle isimlendirmezdi.” şeklinde bir rivâyet nakleder.²⁶

Hz. Muhammed'in neden Ona bu künye ile hitap ettiğine dair farklı rivâyetler vardır. Bazıları bunun sebebinin şöyle zikreder: Rasûlüllah bir gazada uyumakta olan Ali ve Ammâr bin Yâsir'e uğradı. Uyarılmak için yanlarına geldiğinde Ali'yi toprağa bulanmış bir vaziyette buldu ve Ona “Otur Yâ Ebâ Turab!” dedi.²⁷ Bu konuyla alakalı bir başka rivâyet şöyledir: Hz. Ali eşi Fatıma'nın yanına girdikten sonra bir şeyden dolayı öfkelenerek çıktı. Rasûlüllah Fatıma'ya gelerek Ali'nin nerde olduğunu sordu Fatıma aralarında geçen bir olaydan dolayı kızgın olarak çıktığını ve mescitte olduğunu söyledi. Rasûlüllah mescide geldiğinde Ali'yi arkasından ridası düşmüş ve arkası toprağa bulaşmış bir vaziyette buldu.²⁸ Bunun üzerine Rasûlüllah “Kalk yâ Ebâ Turab!” diyerek arkasındaki toprağı silmeye başladı.²⁹

Belâzürî'de geçen bir başka rivâyette de şöyle nakledilir: Hz. Fatıma, Ali'ye kaba davranınca Ona icabet etmesi için Hz. Ali başına toprak koydu. Bunu Rasûlüllah görünce toprağı sildi ve “Sen Ebû Turab'sın” dedi.³⁰ Hz. Ali'nin Ebû Turab olarak zikredilmesi hakkında Sehl b. Sa'd'e birisi gelerek “Medine Emiri falan kişi minberde Hz. Ali'yi münasebetsiz bir unvan ile zikretti.” diye şikayet etmiş, Sehl b. Sa'd gülererek: “Vallahi bu lakabı Ali'ye Rasûlüllah verdi ve Ali'ye göre Onun bundan daha sevgili bir adı yoktur.” demiştir.³¹ Bazıları Ebû Turab sözünü lakap, bazıları da künye kategorisi içinde

²³ Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 56

²⁴ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 847

²⁵ el-İsfehani, Mekâtîlü't-Tâlibiyyîn, 40

²⁶ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 847, Zehebî, Tarîhu'l-İslâm, III, 623

²⁷ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 847

²⁸ Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b.İsmail (256/870), Sahihi Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, 4. Baskı, Ter. Kamil Miras, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978, IX, 362; Belâzürî, Ensabu'l Eşraf, II, 847; el-İsfehani, Mekâtîlü't-Tâlibiyyîn,41

²⁹ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf,II,84

³⁰ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf,II,848

³¹ Buhari, Sahihi Buhari Muhtasarı, IX, 362

değerlendirir.³²

Hz. Ali, Ebû Turab'ın yanı sıra "Murtaza" ve "Esedullahi'l-Gâlip" gibi lakaplarla da anılır.³³ Murtaza, Allah'ın razı olduğu kişi manasına kullanılan bir lakaptır. İhtimal bu, Hayber kuşatmasında Rasûlüllah'ın " Yarın sancağı öyle birine vereceğim ki Allah Onu sever, O da Allah'ı sever." beyanından hareketle kendisine verilen bir lakaptır. Esedullahi'l-Gâlip ise Hz. Ali'nin bir şecaat ve cesaret kahramanı olarak, gerek Bedir'de gerekse Hendek'te mübâzereye çıkması ve katılmış olduğu bütün savaşlarda ki insanüstü yiğitliğinden dolayı söylenmiş olabilir.³⁴

Ayrıca Hz. Ali çocukluğunda puta tapmadığı için de daha sonraları kendisi için dua edilirken "Kerremallahu vecheh" (Allah onun vechini şereflendirsin.)cümlesiyle anılmıştır.³⁵

4-HZ. PEYGAMBER'İN HİMAYESİNE GİRMESİ

a- Himayenin Sebepleri

Kâbe hakemliğinden bir yıl sonra Hz. Peygamber 36 yaşında iken³⁶ Mekke'de şiddetli bir kuraklık baş göstermişti.³⁷ Hz. Muhammed ise, evlendikten sonra ticari faaliyetlerini sürdürmüş ve mâli durumu iyileşmişti. 8 yaşından itibaren kendisine destek olan amcası Ebû Tâlib'in³⁸ aile efradı kalabalıktı.³⁹ Bunun yanı sıra geçinmekte zorlanıyordu.⁴⁰ Hz. Muhammed amcaları arasında en zengin olan Abbas'a giderek; "Kardeşin Ebû Tâlib'in iyâli çoktur. Gördüğün gibi insanlar kıtlık içerisinde. Beraber gidelim ve yükünü hafifletelim.⁴¹ Kendisiyle konuşalım oğullarından birini ben yanıma alayım, birini de sen yanına al. Çocuklarından ikisinin yükünü almamız yetişir." dedi.⁴²

Hz. Abbas bu teklifi kabul edince birlikte Ebû Tâlib'e giderek aldıkları kararı iletirler.

³² Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübaşşere, 208

³³ Sarıçam, İbrahim, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti", Hz. Ali Sempozyomu, 17; Kurucan, Ahmet - Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübaşşere, 208

³⁴ Kurucan, Ahmet - Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübaşşere, 208

³⁵ el-Heytemî, Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer (973/1566), es-Savâiku'l-Muhrika alâ Ehli'r-Rafdi ve'd-dalâli ve'z-Zendeka, İstanbul, 1986, 120; Figlalı, Ethem Rûhi, "Ali", DİA, İstanbul, 1989, II, 374

³⁶ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, Gonca Yay. , İstanbul, 1986, I,183

³⁷ İsfehânî, Mekâtîlu't Talibiyyîn, 41; Abbas Ali el- Mûsevî, İmam Ali, Beyrut, Ths. 13

³⁸ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 183

³⁹ Zehebî, Şemsuddin Muhammed, b.Ahmed b.Osman (747/1346), Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, Beyrut,1996, I, 110; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, Köksal Yay. İstanbul, 1999, I, 126

⁴⁰ Belâzürî, Ensabul-Eşraf II, 346

⁴¹ Zehebî, Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ, I, 110; Hasan İbrahim Hasan, İslâm Tarihi, Ter.İsmail Yiğit, Kayıhan Yay. İstanbul, 1985, I, 140

⁴² Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 58; Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 183; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 126

Ebû Tâlib, büyük oğlu Akîl'in kendisinde kalmasını, diğerlerini alabileceklerini söyler. Bu söz üzerine Hz. Abbas, Cafer'i Hz. Peygamber de Hz. Ali'yi himayesine alır.⁴³ İbn Hişam, Ebû Tâlib'in Akîl'in yanı sıra Tâlib'in de kendisine bırakılmasını istediğini zikreden farklı bir rivâyet nakleder.⁴⁴ Hz. Peygamber ve Hz. Abbas, Ebû Tâlib'in oğullarından ikisini himayelerine alarak onu zor durumdan kurtarmışlardır. Öte yandan Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi himayesine alarak Hz. Ali'nin İslam'ın ilk yıllarında İslam ile tanışmasına ve Onu kendi terbiyesinde yetiştirerek Hz. Ali'nin sahabe arasında farklı bir konuma sahip olmasına vesîle olmuştur. Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in himayesine girmesini G. Enkırı ise şu sebebe bağlar: Muhammed, Huveylid'in kızı Hatice ile evlendi. Bu izdivaçtan dört kızla, bir erkek (Kasım) çocuğu, bundan biraz sonra da amcasının "Ali" adında bir oğlu dünyaya geldi. Birkaç sene sonra Kasım vefat edince bu ebedî ayrılıktan içi yanan Muhammed, nâmurat olan oğlunun yerini tutması için evladı Ali'yi kendisine vermesini amcasından rica etti. Çünkü Muhammed ancak bu suretle teselli bulacaktı. Ebû Tâlib razı oldu. Bu suretle Ali amcazadesine arkadaş oldu.⁴⁵ G. Enkırı'nın kendince yapmış olduğu bu yoruma destek olabilecek başka herhangi bir bilgi olmamasından dolayı bu görüşünde yalnız kalmıştır.

b- Hz. Peygamber'in Yanındaki Yaşamı

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in himayesine girdiğinde 5-8 yaşlarındaydı.⁴⁶ Bu sırada yaşının 9,10 veya 11 olduğunu söyleyenler de vardır.⁴⁷ Şu kesindir ki Hz. Ali, küçük denecek yaşta henüz bülüğ çağına girmemişken Hz. Peygamber'in himayesine girmiş, Onun saadet hanesinde ve Onun taht-ı terbiyesinde bulunmuştur.⁴⁸ Hz. Ali, Hz. Peygamber'in yanında büyümüştür.⁴⁹ Çocukluğundan itibaren Onu yüce bir örnek alarak almış, Ona layık olmayı hayatının biricik gayesi olarak görmüş,⁵⁰ Hz. Muhammed peygamber olarak gönderilinceye kadar O'ndan hiç ayrılmamıştır.⁵¹

⁴³ el-İsfehâni, Mekâtilu't-Talibiyyin, 41; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 58; Zehebî, Siyer-u A'lami'n-Nübela, I,110

⁴⁴ İbn Hişam, Ebu Muhammed Cemaleddin Abdü'l-Melik b.Hişam (213/828), Siret-i, İbn Hişam Tercemesi, Çev. Hasan Ege, Kahraman Yay. İstanbul,1985, I, 327

⁴⁵ G.Enkırı, Şehsüvar-i İslâm, Hazreti Ali, Çev. Yakup Necefzade, Türk Meşriyat Yurdu, 1960, Byy, 12

⁴⁶ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi,I,183

⁴⁷ G.Enkırı, Şehsüvar-i İslâm, Hazreti Ali, 12, Tekin, Ahmet, Peygamber'in Yol Arkadaşları, Kelam Yay, İstanbul, 2006, I, 286

⁴⁸ Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberî (310/922) Tarihu't-Taberî Tarihu'l-Umem ve'l-Mülûk, Beyrut,1987,I,538,539; Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevarîh-i Hulefa, Bedir Yay., İstanbul, 1986, I, 64

⁴⁹ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 346

⁵⁰ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Red. Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yay. İstanbul, 1986, I, 294

⁵¹ İbn Hacer, el-İsâbe,II,507, Ebu'l-Hasan Ali el-Haseni'n-Nedvî, el -Murtezâ, 2. Baskı, Dimeşk, 1998, 33

Hatta Hz. Ali sonraları da ebeveyninin yanına gitmeyi reddederek Hz. Muhammed'in yanında kalmayı tercih etmiştir.⁵²

Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in himayesine girmesinden Müslüman olmasına kadar ki geçen sürede nasıl bir yaşam sürdüğü konusunda kaynaklarda putlara tapmadığı⁵³ hakkındaki bilgiden başka bir bilgiye rastlanamamıştır.

B- MÜSLÜMAN OLDUKTAN SONRA HZ.ALİ

1-Müslüman Olması

Hz. Ali, Hz. Muhammed Onu yanına aldıktan sonra, O'ndan hiç ayrılmamış, bu sayede İslâmiyet'le alâkalı bütün hâdiseleri yakından görmüştür.⁵⁴

Hz. Ali, Rasûlüllah'ın yanına getirildikten sonra bir gün Hz. Muhammed'i kendisine ilk iman eden Hz Hatice ile birlikte bir ibadetle meşgul olduklarını görmüş, olay dikkatini çekince yaptıkları şeyin ne anlama geldiğini sormuştur. Bunun üzerine Rasûlüllah durumunu şöyle izah etmiştir: “Şu anda meşgul bulunduğumuz şey, Allah katında makbul olan Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiği dindir. Seni de bir olan Allah'a inanmaya ve Ona ibadetle Lât ve Uzza'yı da inkara davet ediyorum.” Hz. Ali “ Bu, şimdiye kadar duymadığım bir şeydir. Ben Ebû Tâlib'le konuşmadan karar veremem.” dedi. Hz. Peygamber daha peygamberliğini ilan etmeden Onun bu sırrı açığa çıkarmasını hoş görmedi ve Ona Müslüman olmayacaksa meseleyi gizli tutmasını söyledi. Hz. Ali o gece bekledi. Sonra Allah, Ali'nin kalbine müslüman olma aşkını düşürdü. Sabah olunca Hz. Peygamber'e gelerek “ Sen bana ne teklif ettin Ey Muhammed?” diye sordu. Hz. Peygamber Ona: “ Bir Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve onun da ortağı bulunmadığına inanacaksın, Lât ve Uzza'yı da reddederek, benzerlerinden uzak duracaksın.” dedi. Hz. Ali söylenenleri kabul etti ve müslüman oldu.⁵⁵

Hz. Ali'nin Müslüman olduğunda kaç yaşında olduğu ile Hz. Hatice'den sonra ilk kimin Müslüman olduğu konusunda birtakım ihtilaflar vardır. Biz bu ihtilaflardan önce yaş konusundaki ihtilafları, ardından kimin ilk müslüman olduğu konusunu ele alacağız.

⁵² Hamidullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, Çev. M. Said Mutlu, İrfan Yay., İstanbul, 1967, I,72

⁵³ İbn Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, III, 21; Suyûtî, Tarîhu'l-Hulefâ, 166; Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 200

⁵⁴ Seyyid Süleyman Nedvî, Hazreti Ali, 21

⁵⁵ İbn İshak, Siyer, Hzr. Muhammed Hamidullah, Çev. Sezai Özel, Akabe Yay. İstanbul 1988, 194-195; İbnü'l-Esîr, Üsdu'l- Ğâbe, IV. 92; İbn Kesîr, Ebu'l- Fida İsmail (774/1372) , el-Bidâye Ve'n-Nihâye, Büyük İslâm Tarihi, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yay. İstanbul, 1994, III, 39

a- Müslüman Olma Yaşı

Doğumu konusunu işlerken Hz. Ali'nin bi'setten 10 yıl önce doğmuş olduğunu zikretmiştik. İbnü'l-Esîr, Enes b. Mâlik'ten gelen bir rivâyete yer vererek şöyle der: "Nebi'ye Pazartesi günü peygamberlik geldi. Hz. Ali ise Salı günü Müslüman oldu."⁵⁶ Bu rivâyetten yola çıkarak Hz. Ali'nin 610 yılında yani 10 yaşında Müslüman olduğunu söyleyebiliriz. İbn İshak da Hz. Ali'nin 10 yaşında Müslüman olduğunu zikreder.⁵⁷ Ancak bu konuda herhangi bir ittifak söz konusu değildir. Tarihçiler kendi edindikleri izlenim doğrultusunda bir değerlendirme yaparak görüşlerini ortaya koymuşlardır. Ebu'l Ferec, Zeyd b. Ali'den nakledilen bir rivâyete dayanarak Hz. Ali'nin Müslüman olduğunda 11 yaşında olduğunu ve bunun yaş hakkındaki haberlerin en sıhhatlisi olduğunu söyler, 13 ve 17 diyenlerin de bulunmuşu ancak 11 yaşının doğru olduğunu zikreder.⁵⁸

İbnü'l-Esîr bu esnada Onun 15 yaşında olduğunu⁵⁹ aktaran bir rivâyetle birlikte 8 yaşında Müslüman olduğuna dair de bir rivâyete yer verir.⁶⁰

Belâzürî, Hz. Ali'nin 11 yaşında Rasûlüllah ile birlikte namaz kıldığını ve bunun doğru olduğunu, fakat 10 yaşında, 9 yaşında ve 7 yaşında olduğunu söyleyenlerin de bulunduğunu aktarır.⁶¹

İbn Hişam, 10 yaşında olduğunu söylemiştir.⁶² İbn Sa'd, Ali'nin 10 yaşında olduğunu söyledikten sonra 9 yaşında ve 9'un da altında bir yaşta olduğu şeklindeki farklı rivâyetleri sıralamıştır.⁶³

İbn Kesîr ise İbn Kelbî'den Hz. Ali'nin 9 yaşında, İbn Humejd'den 10 yaşında Müslüman olduğunu zikreden rivâyetlere yer verir. Vakıdî, Mücahid'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir. "Ali 10 yaşında iken Müslüman olmuştur." Vakıdî bu konu hakkındaki görüşünü ise şu şekilde açıklar: " Ashabımız, Rasûlüllah'ın bi'setinden bir sene sonra Hz. Ali'nin Müslüman olduğu görüşü üzerinde icma etmişlerdir."⁶⁴ İbn Abdilberr ise 8 ile 16 arasında farklı rivâyetlere yer verir.⁶⁵

Sonuç olarak tüm bu rivâyetlerden Hz. Ali'nin henüz çocukken dokuz veya on yaşlarında Müslüman olduğunu ve bu esnada bülüğa ermediğini söyleyebiliriz ki bülüğa

⁵⁶ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe IV, 93

⁵⁷ İbn İshak, Siyer, 195

⁵⁸ el-İsfehani, Mekatilü't-Talibiyyîn, 41

⁵⁹ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe IV, 94

⁶⁰ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe IV, 95

⁶¹ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 346

⁶² İbn Hişam, Siret-i İbn Hişam Tercemesi, I, 326

⁶³ İbn Sa'd, Tabakâtu'l-Kübra, III, 21

⁶⁴ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 41

⁶⁵ İbn Abdi'l-Berr, el-İstîfâb, III, 1093

ermediği hususunda meşhur rivâyetler vardır.⁶⁶

Başlangıçta Hz. Ali'nin Müslüman olmasının Hz. Peygamber'in himayesinde bulunmasından dolayı bir taklitten ibaret olduğu düşünülebilecekse de Hz. Ali'nin babasına danışmak istemesi ve ardından babasına danışma gereği duymadan Hz. Peygamber'e tâbi olması Onun bilinçli bir şekilde iman etmiş olduğunu ve iman etmesinde bir taklidin ve minnettarlığın söz konusu olmadığını gösterir.

b- İlk Müslüman Olması

Çocukken ilk Müslüman olan Ali b. Ebû Tâlib'tir. Bu kesin olmakla beraber erkeklerden kimin ilk olduğu konusunda Hz. Ali ile Hz. Ebûbekir arasında bir ihtilaf vardır. Mevlânâ Şibli Zeyd b. Harise'nin de ilk olabileceklerini söyleyerek köleler arasında ilk Onun çocuklar arasında ilk Hz. Ali'nin, erkeklerden de ilk Hz. Ebûbekir'in Müslüman olduğunu söyler.⁶⁷

Hz. Ali Müslüman olduktan sonra Ebû Tâlib'ten kendisine bir zarar gelebileceği korkusuyla beklemiş, müslüman olduğunu gizlemiştir. Bu arada Zeyd b. Harise de Müslüman olmuştur. Yaklaşık bir ay beklemişlerdir.⁶⁸ Hz. Ali ile Zeyd b. Harise'nin Müslüman olduklarını gizlemiş olmaları sıralama konusundaki farklılığın temel sebebidir. Çünkü ashab kendi bilgilerine göre görüş belirtince ihtilaf ortaya çıkmıştır.

İlk müslümanın kim olduğu sorusu ile karşılaşan Muhammed b. Ka'b el Kurazî şöyle cevap vermiştir: “Hz. Ali, Ebûbekir'den daha önce Müslüman oldu. Ancak insanlar bu konuyu karıştırıyorlar. Çünkü Ali Müslümanlığını gizlemiş, Ebûbekir ise bunu Ali'den önce ilan ederek açığa çıkarmıştır. Ali'nin ilk Müslüman olduğunda şüphe yoktur.”⁶⁹

Taberî'de geçen bir rivâyette Ebû Ca'fer şöyle demiştir: “Bizden önceki bilginlerimizin, Peygamber'e Hatice'den sonra kimin inanıp Onun peygamberliğini tasdik ettiği hakkındaki fikirleri farklı farklıdır. Onların bir kısmına göre: “ Erkeklerden ilk iman eden, Resûlullah ile birlikte ilk namaz kılan ve onun Allah'ın elçisi olduğunu tasdik eden Ali b. Ebû Tâlib'tir.”⁷⁰

Zeyd b. Erkam da Hz. Peygamber ile birlikte ilk namaz kılanın Ali olduğunu nakleder. Ancak Nehâî bunu inkar ederek ilk müslümanın Ebûbekir olduğunu söyler. Hz. Ali'den şöyle

⁶⁶ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 42

⁶⁷ Mevlâna Şibli, Asr-ı Saadet, Ter. Ömer Rıza Doğrul, Eser Neşriyat, İstanbul, 1978 V, 57

⁶⁸ İbn İshak, Siyer, 195

⁶⁹ İbn Abdi'l-Berr, el-İstiâb, III, 1092; İbnü'l-Esir, Üsdu'l-Gabe, IV, 94; Zehebî, Tarîhu'l-İslâm, III, 621

⁷⁰ Teberî, Tarîhu'l-Umem ve'l-Mülûk, I, 537

rivâyet edilmiştir: “Ben Allahın kuluyum, onun elçisinin kardeşiyim, ben en büyük dostum, benden sonra ancak yalancı ve iftiracı bir kimse bu iddiada bulunur. Ben diğer Müslümanlardan yedi yıl önce Rasûlüllah ile birlikte namaz kıldım.”⁷¹

İbn Kesîr de aynı rivâyete yer vermekle birlikte bu hadisin münker olup, Hz. Ali'nin böyle bir şey söylemediğini, insanlardan yedi yıl önce namaz kılmış olmasının tasavvur edilemeyecek bir şey olduğunu söyler.⁷²

Ya'kûbî “Ali erkeklerden, Hatice kadınlardan ilk Müslüman olandır. Sonra ise Ebû Zerr veya Ebûbekir gelir.” der.⁷³ Yine Amr b. Abese el-Sülemi'den bir rivâyet aktarır. “ O, Hz. Peygamber'e gelip işini anlatmasını istedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber risalet görevini, kendisine emredileni anlattı. “Tâbî olan var mı ?” diye sorduğunda ise “Evet bir kadın, bir çocuk ve bir köle .” cevabını aldı. Bununla Hz. Hatice, Ali ve Zeyd b. Harise kastediliyordu.⁷⁴

Zirîklî, Hz. Ali'nin Hz. Hatice'den sonra Müslüman olanların ilki olduğunu söyler.⁷⁵ İbn Sa'd'ın İbn Abbas'tan naklettiği bir rivâyete göre de Hz. Hatice'den sonra ilk Müslüman olan Hz. Ali'dir.⁷⁶

Ali b. Ebû Tâlib Müslüman olanların ilkidir. Fakat Hz. Hatice daha önce gelir. Ali, erkeklerden Allah'a ve Hz. Peygamber'e iman edenlerin ilkidir. Ebûbekir ise İslâm'ı kabul ettiğini ilk açığa çıkarandır.⁷⁷ İbnü'l-Esîr'den aktarılan bir başka bilgiye göre de ilk Müslüman olan Zeyd b. Harise'dir.⁷⁸

Belâzürî de Zeyd b. Harise'nin ilk Müslüman olduğunu⁷⁹ nakleden rivâyetlere yer vererek ihtilaf halkasını büyütür. Nebî ile ilk namaz kılan ise Hz. Ali'dir.⁸⁰

İbn Asâkir, Hz. Ali'den “ Nebî ile ilk namaz kılan benim.”⁸¹ şeklinde bir rivâyet nakleder. Yine aktarmış olduğu bir başka rivâyette de Hz. Ali şöyle demiştir: “ İnsanlardan kimse Onunla namaz kılmadan önce ben kıldım.”⁸² Hz. Peygamber ise şöyle demiştir: “ Ali 7 yaşında iken Onunla ve meleklerle yanımızda kimse yokken namaz kıldım.”⁸³ İbn Abbas da

⁷¹ Teberî, Târîhu'l-Umem ve'l- Mülûk, I, 537; İbn Asâkir- Târîhu Medinet-i Dimeşk, XLII, 33

⁷² İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 42

⁷³ Yâ'kûbî, Ahmed b. Ebî Yakub b. Cafer b. Vehb (284/897) Târîhu'l-Ya'kûbî Beyrut, Ths. II, 23

⁷⁴ Yâ'kûbî, Târîhu'l-Ya'kûbî, II, 23-24

⁷⁵ Zirîklî, el-A'lam V, 107

⁷⁶ İbn Sa'd, Tabakâtu'l-Kübra III, 21

⁷⁷ İbn, Hacer, Tehzîbu't-Tehzib VII, 336

⁷⁸ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Tarih, İslâm Tarihi, Çev. Besir Eryarsoy, Bahar Yay., İstanbul, 1985, II, 59

⁷⁹ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, I, 125

⁸⁰ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, I, 125

⁸¹ İbn Asâkir, Ebû'l-Kasim Ali b. Hasen b. Hibetullah b. Abdillâh (v.571/1175) Târîhu Medîneti Dimeşk, Thk. Ebû Saîd b. Ömer b. Ğarâme el- Amrâvî, Dimeşk, 1996, XLII, 31

⁸² İbn Asâkir, Tarih, XLII, 33

⁸³ İbn Asâkir, Tarih, XLII, 39

“İlk namaz kılan Ali’dir.” der.⁸⁴ Afif el-Kindî’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ben ticaretle uğraşan bir kişi idim. Hac günlerinde Mekke’ye vardım ve Abbas’ı gidip gördüm. Onun yanında oturmakta iken, bir adam çıkıp Kâbe’ye yönelerek namaz kılmaya başladı. Arkasından bir kadın daha çıkıp onunla birlikte namaz kıldı. Derken bir çocuk daha çıkarak onunla birlikte namaz kılmaya başladı. Bunu görünce ben: “Ya Abbas, bu yeni din de ne oluyor ?” diye sorunca bana şöyle dedi; “Bu kardeşimin oğlu Muhammed b. Abdullah’tır. Allah’ın kendisini peygamber olarak gönderdiğini Kisra ve Kayser’in hazinelerinin fethinin kendisine müyesser kılınacağını ileri sürüyor. Bu da onun hanımı Hatice’dir. Ve ona iman etmiştir. Bu genç ise Ali b. Ebî Tâlib olup ona iman etmiştir. Allah’a yemin ederim yeryüzünde bu din üzere bu üçünden başka kimseyi tanımıyorum.” Afif: “Ben de keşke onların dördüncüsü olsaydım.” diye ekledi.⁸⁵

Hz. Peygamber namaz vakitleri geldiğinde Mekke vadilerine çıkar, amcasının oğlu Ali b. Ebî Tâlib de onunla giderdi. Namazlarını oralarda kılar, akşam olunca da dönerlerdi.⁸⁶ Çünkü Hz. Ömer’in Müslümanlığı kabulünden önce Müslümanların Mekke’de alenen ibadet etmeleri mümkün olmuyordu.⁸⁷ Mekkeliler, Hz. Peygamber’in putlara itibar etmeyip de Kâbe de namaz kılmasına başlangıçta bir anlam veremediyse de sonraki zamanlarda kerih görmeleri üzerine Hz. Peygamber Mekke vadilerine yönelmişti.

Mekkenin Ecyad mahallesinde Hz. Ali’nin peygamberle birlikte namaz kıldığını gören annesi Fatıma telaşlanmıştı.⁸⁸ Ebû Tâlib’e : “Ali’nin Muhammed’in yanına devam ettiğini görüyorum. Senin başına Muhammed tarafından, oğlun hakkında, güç yetiremeyeceğin bir iş gelmesinden korkuyorum .” dedi. Ebû Tâlib hemen ardından onların peşine düştü.⁸⁹

Hz. Peygamber ibadet için Dübb vadisine⁹⁰ veya Nahle vadisine gitmiş Hz. Ali’yi de birlikte götürmüştü. İki ibadete dalmış oldukları bir anda Ebû Tâlib buradan geçmiş ve ikisini de görmüştü.⁹¹ Durup biraz baktıktan sonra “Ey kardeşimin oğlu bu din ne oluyor?” diye sormuş. Hz Muhammed onun bu sorusuna: “ Bu, Allahın, meleklerinin ve peygamberlerinin dinidir, babamız İbrahim’in de dinidir. Allahu Teâla beni bu din ile tüm kullarına gönderdi. Sen ise şimdiye kadar davet ettiklerimin arasında hidayet bulmaya ve

⁸⁴ İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 58

⁸⁵ İbn İshak, Siyer, 195; Taberî, Tarihu’l-Umem ve’l-Mülûk, I 538; İbn Abdi’l-Berr el-İstîâb, III, 1096; İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi II,58

⁸⁶ Taberî, Tarihu’l-Umem ve’l-Mülûk,,I 539; Muhibbüddîn et- Taberî, Zehâiru’l-Ukbâ, 60

⁸⁷ Mevlânâ Şiblî , Asr-ı Saadet V,57

⁸⁸ Sarıçam, İbrahim, Hz Ali Sempozyumu , 18

⁸⁹ Belâzürî, Ensâbü’l-Eşraf , I, 1126; Köksal, M. Âsım İslâm Tarihi , I, 230

⁹⁰ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 230

⁹¹ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 57

benim bu davetimi kabul etmeye en layık olansın.”⁹² diye cevap vermiş fakat Ebû Tâlib : “Dinimi ve atalarımın dinini bırakmam. Fakat Allah’a yemin ederim hayatta olduğum sürece Kureyş senin hoşuna gitmeyecek hiçbir şeyi yapamayacaktır.” diye teminat vermiştir.⁹³ Hz. Ali’ye ise hoşlanmayacağı hiç bir şey söylememiştir. Ebû Tâlib Hz. Ali’ye “Ey oğul! İnandığın bu dinin aslı nedir ?” diye sormuş Hz. Ali : “Babacığım, ben Allah’a ve Onun peygamberine iman ettim. Peygamberin tebliğ ettiği dini tastik ettim. Onunla birlikte ve Ona uyarak Allah için namaz kıldım” cevabını verince babası şöyle demiştir : “Gerçekten seni iyiliğe çağırmıştır. Sen onunla birlikte kal, Onu yalnız bırakma”.⁹⁴

Ebû Tâlib’in sözleri Hz. Peygamber’i sevindirmiştir. Ebû Tâlib , dönüp eve gelince, zevcesi Fatıma: “ Oğlun nerede?” diye sormuş Ebû Tâlib: “ Ne yapacaksın Ona?” deyince, Fatıma : “ Azadlı kadın kölem, Ecyad’da Muhammed’le birlikte namaz kılarken gördüğünü bana haber verdi. Sen oğlunun dinini değiştirmesini uygun görüyor musun?” diye çıkmıştır. Ebû Tâlib Ona: “ Sus! Sen onu bu işte kendi haline bırak! Amcasının oğluna arka ve yardımcı olmak, elbette herkesten çok ona düşer. Eğer nefsim Abdulmuttâlib’in dinini bırakmak hususunda bana boyun eğmiş olsaydı, ben de muhakkak Muhammed’e tabi olurum.” diye cevap vermiştir.⁹⁵

Ebû Tâlib’in Müslüman olarak ölüp ölmediği konusunda ihtilaf olmakla birlikte eşi Fatıma’nın Müslüman olduğu, hatta vefat ettiğinde Hz. Peygamber’in Onu kabrine koyduğunu daha önce zikretmiştik.

Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamış olan Hz. Ali’yi Hz. Peygamber Allah’a itaate çağırdığında Allah’ın Onu doğruya yöneltmesiyle Hz. Ali, Nebî’ye tabi olmuş ve Hz. Peygamber ile birlikte ikisi Allah’ın emirlerini yapıp yaşadıklarından uzaklaşmıştır. Muhakkak ki Hz. Ali’nin ilk iman eden olduğu görülmüştür.⁹⁶

Mekke’de Müslüman olanlar; İslam dini, henüz Arap yarımadasında gücünün doruğuna erişmeden, Mekke putperestlerin güçlü bir merkezi iken İslam dinini kabullenmişlerdi. Birçok tehlike her taraftan Müslümanların canlarına ve mallarına yönelmişken iman etmişlerdi. Hz. Ali’nin, Hz. Peygamber ile aynı ortamda bulunuyor olması onun diğer insanlardan daha önce İslam ile tanışmasına ve İslam’ı kabul etmesine sebep

⁹² Muhibbüddin et- Taberî, Zehâiru’l-Ukbâ, 60

⁹³ İbn Hişam, Siret-i İbn Hişam Tercemesi I,327-328; Belâzüri, Ensâbü’l-Eşraf, I ,126; İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 58-59

⁹⁴ İbn Hişam, Siret-i İbn-i Hişam Tercemesi, I, 328; Taberî , Tarihu’l-Umem ve’l- Mülük, I , 539; İbn Haldun, el-İber, II, 396

⁹⁵ Belâzüri, Ensâbü’l-Eşraf, I, 126-127

⁹⁶ Mes’ûdî, Mürûcu’z-Zeheb, II, 283

olmuş bu da Hz. Ali'yi diğer Müslümanlardan farklı kılan en temel faktörlerden birisi haline gelmiştir.

2- Hz. Peygamber'in Yanındaki Yaşamı

Hz. Peygamber Mekke'de bi'setten sonra 13 sene kaldı.⁹⁷ Müslüman olmasından önce Nebî'nin terbiyesinde bulunan Hz. Ali'nin Müslüman olduktan sonra da sürekli Onun yanında bulunduğunu görüyoruz. Hz. Ali'nin bu dönemde neler yaptığı hakkında teferruatlı bilgiye ulaşamadık. Ancak İslâm'ın zuhur ettiği dönemde O henüz yaş itibariyle çok büyük olmamasına rağmen daima Kureyş karşısında Hz. Peygamber'in yanında olmuştur.

a-Gizli Davet Dönemi

Mekke, Hac mevsiminde her kabileye mensup Arapların toplandıkları bir yerdi. Hz. Peygamber Mekke'ye bölük bölük ziyaretçilerin geldiği bu dönemde fırsattan istifade ederek Arap kabileleriyle temasa geçip onlara Müslümanlığı tebliğ ederdi. Bu sıralarda Hz. Peygamber'e Hz. Ebûbekir refakat ediyordu. Hz. Ali ise, yaşının küçüklüğü sebebiyle Onun maiyetinde bulunuyordu.⁹⁸

Kâbe'de halkın tapındığı çok sayıda put vardı. Hz. Muhammed ve genç yeğeni Hz. Ali, gecenin karanlığından istifade ederek Kâbe'deki putların birini kırarak dönerdi.⁹⁹

Hz. Ali bu hadiselerden birini şu şekilde anlatmıştır. "Bir gün Rasûl-i Ekrem'le birlikte Kâbe'ye gittik. Rasûl-i Ekrem omuzuma çıkmak istedi ve çıktı. Kalkmak istediğim zaman Rasûl-i Ekrem kalkamayacağımı gördü. Bunun üzerine omzumdan indi. Bu defa beni omuzlarına çıkardı ve ayağa kalktı. Kendimi istesem ufku tutacak gibi sanıyordum. Kâbe'nin üzerinde bir put vardı. Onu sağdan soldan ittim, put düştü ve parça parça oldu. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem'in omuzlarından indim. İkimiz de döndük."¹⁰⁰

Bu olayda Hz. Ali açısından dikkati çeken ilk husus, Onun Hz. Peygamber'e nihayetsiz teslimiyetidir. Azgın Mekke müşriklerine rağmen, nihâî olarak mutlaka onların duyacağı ve tepki göstereceği böyle bir faaliyette sorgusuz sualsiz rol almak, Hz. Ali'nin temel düşüncesi ve inancı adına hepimize fikir vermektedir.¹⁰¹

M. Asım Köksal, bu olayın Hz. Peygamber'in Mekke'den hicret edip çıkacağı ve Hz.

⁹⁷ Belâzûri, Ensâbü'l-Eşraf, I, 127

⁹⁸ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 58

⁹⁹ Hamidullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, I, 72; Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 58

¹⁰⁰ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 58

¹⁰¹ Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere,212

Ali'ye yatağında yatmasını emrettiği sırada olduğuna dair Hz. Ali'den bir rivâyet nakleder.¹⁰²

Hz. Ali'nin Müslüman olmak üzere Mekke'ye gelen Ebû Zerr'e kılavuzluk yapması da mutlaka değerlendirilmesi gereken bir başka olaydır. Zira bu olay hem o günün mü'minlerinin durumunu, müşriklerin onlara bakışlarını hem de Hz. Ali'nin deha seviyesindeki aklını, tedbirlerini ve cesaretini göstermektedir.¹⁰³

Ebû Zerr, Gıfar kabilesindendi. Hz. Peygamber'in Mekke'de çıktığını duymuş, önce kardeşini göndermiş onun topladığı bilgilerden tatmin olmayınca bizzat kendisi Mekke'ye gelmişti.¹⁰⁴ Mescide vararak Hz. Peygamber'i aramaya başlamıştı. Onu tanımıyordu ve sormaktan da hoşlanmıyordu.¹⁰⁵

Hz. Peygamber'i Mekke'de bulabileceği ümidi ile hiç kimseye derdini açmadan üç gün boyunca Kâbe'de bekledi fakat bu müddet zarfında Hz. Peygamber Kâbe'ye gelmedi. Giyim kuşam ve tavırlarından onun yabancı biri olduğunu anlayan Hz. Ali tam üç gün boyunca bu yabancıyı uzaktan uzağa takip etti. Nihayet üçüncü günün gecesi, Ona niçin Mekke'ye geldiğini sordu. Ebû Zerr hiç kimseye söylememesi kaydıyla Hz. Ali'ye derdini açtı.¹⁰⁶ Ancak İbn Kesîr olayı şöyle anlatır: “Ebû Zerr'in yabancı biri olduğunu anlayan Hz. Ali onu evinde misafir etti. Ebû Zerr, sabah olunca kırbasını ve azığını yüklenip Hz. Peygamber'i aradığı mescide döndü. O günde akşam olmuş ama o Hz. Peygamber'i görememişti. Tekrar mescide uzanmışken yanına Hz. Ali geldi ve “Ey adam, artık gelip geceleyeceğin evi bilmenin vakti gelmedi mi ?” dedi. Onu tekrar alıp evine götürdü. Yine birbirlerine bir şey sormadılar. Üçüncü gün olunca Hz. Ali aynı şekilde mescide vararak Ebû Zerr'in yanına geldi. Onu alıp evine götürdü ve misafir etti. Akşam Hz. Ali: “ Seni buraya getiren sebebi anlatmayacak mısın?” diye sorunca Ebû Zerr şöyle cevap verdi: “Eğer beni doğru yola ileteceksen bu hususta söz vereceksen geliş sebebimi anlatırım.” Hz. Ali de söz verdi. Ebû Zerr geliş sebebini anlattı. Bu kez Hz. Ali şöyle dedi: “ O gerçek bir peygamberdir. O Rasûlüllah'tır. Sabah olunca beni takip et. Eğer senin için korkacağım bir şey görürsem ben bevl yapıyormuş gibi yapıp yerimden kalkarım. Yerimden kalkıp gidince de beni takip et ve gireceğim yere gir.”

Ebû Zerr sabah olunca Hz. Ali'yle beraber evinden çıkarak Onu takip etmeye başlamış, nihayet Hz. Peygamber'in yanına vardıklarında Onun sözlerini duyunca ve hemen orada Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber Ona: “Kavmine dön. Emrim sana gelince onlara

¹⁰² Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, II, 332-333

¹⁰³ Kurucan Ahmet- Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 212

¹⁰⁴ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi I, 217

¹⁰⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 52

¹⁰⁶ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III,52

haber ver.” dedi. O da: “Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki bu gerçeği onların ortasında yüksek sesle haykıracağım.” demiştir. Rasûlullah’ın yanından ayrılıp Kâbe’ye giderek Orada en yüksek sesiyle haykırmaya başlamıştır: “ Eşhedü ella ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeder Rasûlullah.” Bu haykırış üzerine orada bulunanlar, ayaklanarak üzerine saldırıp yere düşünceye kadar dövmüşlerdir. Abbas gelip Ebu Zerr’in üzerine kapanarak: “ Yazıklar olsun size! Bunun Gifar kabilesinden olduğunu ve Şam’a ticaret için giderken yolunuzun bunların yanından geçtiğini bilmiyor musunuz?” demiş ve Onu saldırganlardan kurtarmıştır.

Ertesi gün Ebu Zerr, tekrar Kâbe’ye gelerek kelime-i şهادet getirip Müslümanlığını yüksek sesle ilan etmiştir. Onlar, yine onu dövüp yere yıktılar. Abbas da yine gelip üzerine kapanarak ve onu korumuştur.¹⁰⁷

b- Açık Davetin Başlaması

Hz. Peygamber bi’setten sonra açık davet emri gelene kadar gizli bir şekilde kendilerine emniyet ve itimat ettiği zevata peygamberliğinden bahsediyor, onlara hakikati anlatıyordu. Hz. Muhammed’in peygamberliğinin dördüncü senesinde Hz. Peygamber “... ve sen önce, en yakın akrabalarını uyar!”¹⁰⁸ emrini aldı. Artık açık davet dönemi başlamıştı.¹⁰⁹

Öncesinde Hz. Peygamber, Erkam b. Ebi’l- Erkam’ın evinde belli aralıklarla bulunuyor, Hz. Ebûbekir, Hz. Osman ve emsali ileri gelen Müslümanların oraya gizlice getirdiği kişilere dinini tebliğ ediyordu. Fakat “... ve önce sen en yakın akrabalarını uyar!” âyeti zorunlu olarak bu sürecin artık sona erdiğini bildiriyordu. Bundan sonra Hz. Peygamber her şeye rağmen emrolunduğu hakikati başta akrabaları olmak üzere herkese açıktan açığa anlatmakla mükellefti.¹¹⁰ Yakınlarını gereği gibi İslâm’a çağırabilme düşüncesi, Onu aç susuz bırakmış, âdeta hasta olmuştu. Yakınları, sıkıntıdan Onun helak olacağını sanmışlardı. Rivâyete göre bir ay kadar bu ilahi emrin büyük sorumluluğunu tefekkürle geçirdi. Bu esnada Cebrail (A.S) gelerek, yakınlarını ilâhi azapla korkutmasını peygamberimize tekrar hatırlattı.¹¹¹ Bunun üzerine Hz. Peygamber Safa tepesinin yanına gelerek Abdûlmutaliboğulları ile Haşimoğulları’nı ve Kureyş’in diğer kollarını çağırıp orada

¹⁰⁷ İbn Kesir, Büyük İslâm Tarihi, III,53; Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 217

¹⁰⁸ Şuara 26/214

¹⁰⁹ Mevlânâ Şibli, Asr-ı Saadet, V, 58

¹¹⁰ Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere,214

¹¹¹ İbn İshak, Siyer, 201; Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 222

toplananlara Peygamberliği izah etmiş, fakat Kureyş büyükleri onunla alay etmişlerdi.¹¹² Hz. Peygamber aldığı ilahî emri tebliğ ettikten ve Kureyş'in alay ve hakaretlerini karşıladıktan sonra ikinci bir toplantının tertibini Hz. Ali'ye bırakmıştır.¹¹³

Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi çağırıp: “Ya Ali! Allah bana en yakın akrabamı Allah'ın dinine davet ederek inzar etmemi emretti. Bunun için ilk önce onları inzarla işe başladım. Fakat onlardan hoşlanmadığım şeylerle karşılaştım. Bunun üzerine sustum. Cibril geldi ve “Ya Muhammed! Eğer sana emrolunan şeyi yapmazsan Rabbin sana azap eder” dedi. Onun için Ya Ali, bize koyun etiyle bir yemek yap ve bolca ayran hazırla sonra da Abdulmutâlib oğullarını topla...” demiştir.¹¹⁴ Yemek konusunda İbn Kesîr “Bir koyunla bir ölçek buğdaydan yemek yap, bir büyük bardak süt de hazırla!”¹¹⁵ şeklinde farklı bir rivâyete yer verir.

Hz. Ali O'nun dediklerini yaptı.¹¹⁶ Hz. Ali daveti şöyle anlatmaktadır: ”Bana emredilene yaptım. Abdülmuttalib oğulları o gün toplandılar. Tam kırk kişi kadardılar. Aralarında Rasûlüllah'ın amcaları Ebû Tâlib, Hamza, Abbas ve lanetli Ebû Leheb de vardı. Yemek tabağını önce Rasûlüllah'a takdim ettim. Kendileri o tabaktan bir parça et alıp dişleriyle parçaladı. Sonra tabağın etrafına bıraktı ve “Allah'ın adıyla yiyin!” dedi. Oradakiler doyuncaya kadar yemek yedikleri halde bitiremediler onların sadece parmak izlerini görebiliyorduk. Oradakilerden bazıları bir koyunu tek başına yese dahi doymazdı. Sonra Rasûlüllah bana “Süt içir!” dedi. Bende o büyük bardak içindeki sütü kendilerine sundum. Kana kana içtiler yine de tüketemediler. Allah'a and olsun ki kişi ancak o kadar içebilirdi. Yemekten sonra Rasûlüllah, onlara hitap etmek isteyince Ebu Leheb hemen söze girişerek: ”Hayret şimdiye kadar bunun gibi bir sihir görmedik sakın Muhammed sizi büyümesin.” dedi. Oradakiler bu sözün üzerine dağılıp gittiler. Rasûlüllah, onlarla konuşamadı. Ertesi gün Rasûlüllah bana söyle emir verdi : “Ey Ali, dünkü gibi yine bize yiyecek ve içecek hazırla. O adam ben söze başlamadan hemen söze girişti ve sözümü kesti.” dedi. Ben de verilen emri yerine getirdim, onları topladım. Rasûlüllah bir önceki gün gibi yaptı. Yemeğe başladılar. Doyuncaya kadar yedikleri halde bitiremediler. Sonra o büyük kaptan kendilerine süt içirdim. Allah'a and olsun ki kişi, ancak o kadar yiyebilir, o kadar içebilirdi (Olay üç gün aynı şekilde devam etti.) Sonra Hz. Peygamber onlara şöyle hitap etti:

¹¹² İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 58; Mevlânâ Şiblî, Asır-Saadet, V, 58; Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 222-223

¹¹³ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V,59

¹¹⁴ İbn İshak, Siyer, 201

¹¹⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 59

¹¹⁶ İbn İshak, Siyer, 201

“Ey Abdülmüttalib oğulları, Allah’a and olsun ki ben Araplar arasında benim size getirdiğim hususlardan daha kıymetli şeyler getiren bir genç bilmiyorum. Ben size dünya ve ahiret işini getirdim.¹¹⁷ Cenâb-ı Hak bana, sizleri hayra çağırmamı emretti. Bu hususta kim bana kardeşim, koruyucum ve benden sonra halifem olmak hususunda yardımcı olur? Cenneti kazanmayı hanginiz kabul eder?”¹¹⁸ Hiç kimse ayağa kalkmadı, hemen ben ayağa kalktım yaşça oradakilerin en küçüğüydüm Rasûlullah bana “Sen otur!” dedi. Sorusunu üç defa tekrarladı. Her defasında ben ayağa kalkıyordum o da “Sen otur!” buyuruyordu.¹¹⁹

“Ya Rasûlullah! Bunların yaşça küçükleri ve bacakça en inceleri olsam da¹²⁰ sana ben kardeş ve yardımcı olurum.” dedim. Hepsini sustular Hz. Peygamber soruları üç defa sorduktan sonra elini elimin üzerine koydu: “İçinizde bu benim kardeşim, vasim ve vekilimdir. Onun sözlerini dinleyiniz ve kendisine itaat ediniz! Bu işe amcamsız, amcamın oğlu varis oldu!” dedi. Davetliler gülüşerek ayağa kalktılar ve Ebû Tâlib’e “ Bak sana oğlunun dinlenmesini emrediyor! Ona itaat et!” dediler.¹²¹ Bütün bunların ardından Ebû Tâlib, Hz. Muhammed’e destek vermemiş ancak yine de Ebû Tâlib ile Ebû Leheb arasında bu konu sebebiyle şiddetli konuşmalar geçmiş ve herkes dağılmıştır.¹²²

Bu hadisede Hz. Ali’nin babasına sorma gereği duymadan Müslüman olmasının sadece bir taklitten ibaret değil gerçekten sağlam bir itikattan ibaret olduğunu görüyoruz. Hz. Ali, yaşının henüz küçük olmasına rağmen amcalarının ve babasının yanında Hz. Muhammed’e her zaman vekil ve vâsi olacağını söyleyerek bağlılık ve sadakatini de göstermiş oluyordu.

G. Enkırı bu konuda Hz. Ali için şunları söyler ” Hz. Ali amcazadesine karşı olan vefakârlığı ispat etmek ve yeni dine karşı olan iman ve sadakatini göstermek için Kureys büyükleriyle amcalarıyla hatta babasıyla dövüşmeye kalktı. Eğer o devirde Arapların baba ile anneyi kavmin yaşlılarını ne derece saydıkları göz önüne getirilirse Ali’nin hareketindeki mânâ daha iyi anlaşılır. Ali’nin böyle yapması yeni bir müminin ve bütün fedakârlıklara amade bir havarinin hareketiydi.”¹²³

¹¹⁷ İbn İshak, Siyer, 201-202; İbn Kesir, Büyük İslâm Tarihi III 59-60

¹¹⁸ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I,262; Kurucan Ahmet- Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 215

¹¹⁹ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I,262

¹²⁰ İbn Kesir, Büyük İslâm Tarihi; III, 60-61

¹²¹ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 262-263

¹²² Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 263; Kurucan, Ahmet- Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 216

¹²³ G. Enkırı, Şehsüvar-i İslâm,14

c-Ebû Tâlib'in Vefatı

Ebû Tâlib, nübüvvetin onuncu yılında, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret etmesinden üç yıl önce Şevval ayının ortasında vefat etti. Vefat ettiğinde yaşı sekseni aşmış doksanı bulmuştu.¹²⁴ Hz. Ali babasının ölümü üzerine Hz. Peygamber'e gelerek şöyle demiştir. "Amcan vefat etti." Hz. Peygamber, Hz. Ali'den gidip babasını gömmesini, çünkü onun müşrik olarak vefat ettiğini gelene kadar ise hiç bir şey söylememesini istedi. Hz. Ali şöyle anlatır:" Gidip O'nu gömdüm ve Rasûlullah'ın yanına geldim. Rasûlullah bana yıkanmamı emretti sonra babam için öyle dualar yaptı ki yeryüzünde bana verilecek olan hiçbir şey, beni o dualar kadar memnun etmezdi.¹²⁵

Rasûlullah, Ebû Tâlib'in ölüm haberini alınca ağlamış ve Onun için Allah men edinceye kadar mağfîret dilemeye devam edeceğini söylemiştir.¹²⁶

C- HİCRET VE HZ. ALİ

1- Hicret Gecesi Ve Hz. Ali

Gizli davet döneminden sonra Hz. Peygamber kendisine gelen vahiyler doğrultusunda açıktan davetlere başlamıştı. Bunun üzerine Mekkeli müşriklerin zulümleri de katlanılmaz safhalara ulaşmış ve nihayet Hz. Peygamber'in Medinelilerle yaptığı Akabe Biatları ile Müslümanlara yeni bir ufuk doğmuştu. Müslümanlar bütün mallarını arkalarında bırakarak gizlice bir bir hicret ediyorlardı. Hz. Peygamber ise hicret için Allahu Teâlâ'dan emir bekliyordu.¹²⁷

Mekkeli müşrikler bu esnada Darü'n-Nedve'de toplandılar. Hz. Muhammed ve ona inananların işlerine son verebilmenin yollarını arıyorlardı. Sonunda her kabileden en az bir kişi olmak sureti ile bir grup oluşturup Allah Rasûlünün öldürtülmesi kararını aldılar. Böylece öldüren sadece bir kişi olmayacak ve kimse de bunca kabileyeye karşı kan davası gütmeye kalkışmayacaktı.¹²⁸

Cebrail (A.S), Hz. Peygamber'e gelip; "Bu gece yatağında yatmayacaksın." dedi. Karanlık basınca suikastçılar Hz. Peygamber'in kapısında toplanarak onu gözetmeye

¹²⁴ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, II 123

¹²⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III,193; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, II,123

¹²⁶ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, II, 124

¹²⁷ İbn Hişam, Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, II, 143-144; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 267

¹²⁸ Taberî, Tarihu'l-Umem ve'l, Mülûk, I, 566; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 103; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 269; İbn Haldun, el-İber, II, 408; Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya, I,88

başladılar. Uyuyunca üzerine çullanacaklardı. Hz. Peygamber onların bu durumunu görünce Ali'ye şunları dedi: “Yatağında sen uyu, benim yeşil bürdemi de sen üzerine çek. Yatağında uyu ve şunu kesinlikle bil ki onların sana hiçbir zararı dokunmayacaktır.” Hz. Peygamber hep bu cübbesine bürünerek yattı.¹²⁹

Ondan sonra Ali'ye yanında bulunan emanetleri ve benzeri şeyleri sahiplerine vermesi için gerekli talimatı verdi.¹³⁰

H. Peygamber'in kapısının önünde toplananların arasında bulunan Ebû Cehil, kapının önünde dururken şöyle dedi: “Muhammed'in iddiasına göre eğer sizler, onun dediklerini yapmak üzere kendisine tabi olursanız Araplarla acemlerin hükümdarı olursunuz. Ölümünüzden sonra yeniden dirilirsiniz. Sizin için Ürdün'ün bahçeleri gibi cennetler kılınır. Eğer yapmazsanız Onun sizinle savaşma hakkı olurmuş, ölümünüzden sonra yeniden diriltilecekmisiniz. Sonra da sizin için sizi yakacak bir ateş olacakmış! O ateşte yanacakmışsınız!”¹³¹

Ebû Cehil'in sözlerini Hz. Peygamber de duyuyordu. Evinin kapısından çıktı. Ebû Cehil'in “Muhammed'in iddiasına göre...” şeklindeki yorumu için “Evet o bahsettiklerini hakikaten ben söylüyorum ve sen de o ateşte yanacaklardan birisin.” dedi.¹³²

H. Peygamber dışarı çıkıp, eline bir avuç toprak aldı ve onu başlarının üzerine serperken: “Yasin, çok hikmetli olan Kur'an'a yemin olsun...” buyruğundan “Onlar asla görmezler” buyruğuna kadar olan kısmı¹³³ okudu. Hz. Peygamber bu ayetleri okuyup, geçip gitti. Hiçbirisi de onu görmedi. Tanınmayan birisi yanına gelerek ne beklediklerini sordu. “Muhammed'i “ dediler. “Allah sizleri şaşırttı. O yanınızdan çıkıp gitti ve başına toprak koymadığı kimseyi de bırakmadı, istediği yere gitti.” dedi. Her birisi ellerini başının üzerine koyunca toprakla karşılaştılar. Fakat dikkatle bakınca Ali'nin uyumakta olduğunu görünce: “Muhammed uyuyor.” dediler. Sabaha kadar yerlerinde kaldılar.¹³⁴

Sabah olupta Hz. Ali yataktan kalkınca Onu tanıdılar. Kendilerine haber veren kişinin

¹²⁹ İbn Hişam, Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, II, 147; Taberî, Tarihu'l-Umem ve'l-Mülûk, I, 567; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 104; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 269

¹³⁰ İbn Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, III, 22, İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 104; Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya, I, 88

¹³¹ İbn Hişam, Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, II, 147-148, Taberî, Tarihu'l-Umem ve'l-Mülûk, I, 567; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 269

¹³² İbn Hişam, Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, II, 148; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, II, 269

¹³³ Yasin, 36/1-9

¹³⁴ - İbn Hişam, Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, II, 148; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 104; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 269-270; Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya, I, 88-89

doğru söylediklerini anladılar.¹³⁵

Hız. Peygamber'in evini sarmış olanlar Hız. Ali'ye Peygamber'in nerede olduğunu sordular. Hız. Ali: " Bilmiyorum, ben onun bekçisi değilim, siz çıkmasını emrettiniz O da çıkıp gitti." Cevabında bulundu. Hız. Ali'yi dövdüler, evinden alarak mescide getirdiler, bir müddet mescitte hapsettilerse de sonra bıraktılar.¹³⁶

Hız. Ali yapılan bütün işkencelere sağlam inancı ve cesareti sayesinde dayanabilmiş ve Hız. Peygamber hakkında hiçbir bilgi vermemiştir.

2- Hız. Ali'nin Hicreti

Hız. Ali, Hız. Peygamber'in emri doğrultusunda insanların Hız. Peygamber'e emanet etmiş oldukları şeyleri sahiplerine verene kadar Mekke'de üç gün kaldı.¹³⁷ Mekke ahalisinden, ellerindeki kıymetli eşyalarını kaybetmekten korkan herkes bu mallarını Hız. Peygamber'e emanet etmişlerdi.¹³⁸ Emanetleri teslim ettikten sonra Medine'ye doğru yola koyuldu. Geceleri yol yürüyor ve Medine'ye varıncaya kadar gündüzleri gizleniyordu. Ayakları yürümekten çatlamıştı.¹³⁹ Bu yolculukta Onun yanında Hız. Peygamber'in kızı Fatıma, kendi annesi Fatıma ve birkaç kişi daha vardı.¹⁴⁰ Yiyecek olarak yanında biraz su ve bir parça hurmadan başka bir şey yoktu. Mekke ile Medine arası 400 km idi. Güzergâhında kayalar ve hayvan iskeletlerinden başka bir şey yoktu. İki gün işkenceye dayanan bir kimse için böyle bir yolculuk kolay değildi.¹⁴¹

Hız. Peygamber, henüz Kuba'da iken Hız. Ali de oraya geldi.¹⁴² Kuba'da Gülsüm b. Hidm'in evine inmişti.¹⁴³ Belâzüri, burada Hız. Ali'nin Hız. Peygamber ile birlikte kaldığını zikreder.¹⁴⁴

Hız. Peygamber'e Ali'nin geldiğini haber verdiklerinde sevindi ve yanına çağırıldı.¹⁴⁵ Hız. Ali'nin ayaklarınının altı kabarmış, şişmiş ve yarılmış olduğundan yürüyemediğini

¹³⁵ İbn Hisam, Siret-i İbn Hisam Tercemesi, II,148; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II,104; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 270; Hamîdullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, I, 105

¹³⁶ Taberî Tarihu'l-Umem ve'l-Mülük I.568; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II,104 Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, II,338

¹³⁷ Belâzüri, Ensabü'l-Eşraf, II, 346

¹³⁸ Taberî, Tarihu'l-umem ve'l-Mülük, I, 569; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, IV,95

¹³⁹ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II,107

¹⁴⁰ Kurucan Ahmet, Mercan, Zühdü , Aşere-i Mübeşşere,218

¹⁴¹ G.Enkırı, Şehsüvar-i İslâm, 17

¹⁴² İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübra, III, 22

¹⁴³ Taberî, Tarihu'l-Umem ve'l Mülük, I, 571; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 60; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 298

¹⁴⁴ Belazuri, Ensabü'l Eşraf, II,346

¹⁴⁵ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I, 301

söylediler.¹⁴⁶ Bunun üzerine Hz. Peygamber Onun yanına giderek onu kucakladı ve ayaklarındaki şişlikten dolayı Ona acıdığı için ağladı. Ellerine tükürüp ayakları üzerinde gezdirdi.¹⁴⁷ İyileşmesi için Allah'a dua etti. Böylece Hz. Ali'nin hiçbir ızdırabı kalmadı. Ömrü boyunca da ayak ağrısı çekmedi.¹⁴⁸

B- MEKKE DÖNEMİ TOPLUMUNDA HZ. ALİ'NİN KONUMU

1- Haşimoğulları Arasındaki Yeri

Hz. Peygamber Bi'setten sonra Cebrail, Hz. Peygamber'e, yakın akrabalarından başlayarak insanları Allah'ın dinine davet etmesi emrini ilettiler. Allah'ın emri şöyle idi: “Ve en yakın hısımlarını (Allah'ın azabına karşı) korkut. İnananlardan sana uyanlara karşı (sevgi) kanadını indir, mütevazı ol, Sana isyan ederlerse (karşı gelirlerse) de ki: Şüpheli yok ki ben sizin yaptıklarınızdan uzağım.”¹⁴⁹ İlahi ve beşeri bir liderin yakınlarının Hz. Peygamber'e inanıp Ona tabi olmaları yabancıları etkilemede başarı sağlayacaktı. Bunun üzerine Hz. Peygamber Haşimoğulları'nın ileri gelenleri için bir yemek tertip etmiştir.

Bu yemeğin ayrıntılarını açık davetin başlaması konusu içerisinde ele aldığımızdan burada Hz. Peygamber'in daveti ve Haşimoğullarının Hz. Ali'ye olan tavırlarından bahsetmek istiyoruz. Hz. Peygamber yemekten sonra davetlilere şöyle hitap etmişti: “Ey Abdülmüttalib oğulları! Allah'a andolsun ki ben Araplar arasında benim size getirdiğim hususlardan daha kıymetli şeyler getiren bir genç bilmiyorum. Ben size dünya ve ahiret işini getirdim.¹⁵⁰ Cenâb-ı Hak bana, sizleri hayra çağırmamı emretti. Bu hususta kim bana kardeşim, koruyucum ve benden sonra halifem olmak hususunda yardımcı olur? Cenneti kazanmayı hanginiz kabul eder?”¹⁵¹ Hiç kimse daveti kabul etmemiş Hz. Ali orada bulunanların en küçüğü olmasına rağmen ayağa kalkarak Hz. Peygamber'e olan desteğini ifade etmişti. Hz. Peygamber Hz. Ali'yi oturtturarak sorusunu üç kere tekrarlamış ama her defasında Hz. Ali'den başka daveti kabul eden olmamıştı. Hz. Peygamber soruları üç defa sorduktan sonra elini Hz. Ali'nin elinin üzerine koydu ve: “İçinizde bu benim kardeşim, vâsim ve vekilimdir.

¹⁴⁶ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II,107

¹⁴⁷ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II,107

¹⁴⁸ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, IV,96

¹⁴⁹ Şuara 26/214

¹⁵⁰ İbn İshak, Siyer, 201-202; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi III 59-60; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 257-260

¹⁵¹ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 262; Kurucan Ahmet- Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 215

Onun sözlerini dinleyiniz ve kendisine itaat ediniz! Bu işe amcamsız, amcamın oğlu varis oldu!” dedi. Bunun üzerine davetliler gülüşerek ayağa kaktılar ve Ebû Tâlib’e “ Bak! Sana, oğlunu dinlemeni emrediyor! Ona itaat et!” dediler.¹⁵² Ebû Tâlib: “Bırakınız Onu! Amcasının oğlu, onun başını hayırdan başka yana bükmez.”¹⁵³ diyerek oğluna ve yeğenine olan güvenini dile getirmiştir.

Hiz. Ali'nin küçük olmasına rağmen amcalarının ve babasının yanında Hiz. Peygamber'e destek vermiş olması, buna karşın Hiz. Peygamber'in Haşimoğulları'na Hiz. Ali'ye itaat etmeleri yönündeki sözleri üzerine takınmış oldukları tavır dikkat çeken bir husustur. Hiz. Ali'nin henüz çocuk olmasına karşın Hiz. Peygamber'in kendisini vekil tayin etmiş olması Haşimoğulları'nın Hiz. Ali'yi önemsememelerine sebep olmuş hatta bu sebeple Ebû Tâlib ile alaylı bir şekilde konuşmuşlardır. Hicret öncesinde Hiz. Ali'nin çocuk yaşlarda olması ve aynı zamanda İslâm'ın henüz ciddi bir sorun olarak görülmemesinden olacak Haşimoğulları sadece dalga geçmekle kalmıştır. Ancak zaman durumun tahmin ettiklerinden çok daha farklı olduğunu göstermiştir.

2-Müslümanlar Arasındaki Yeri

Hiz. Ali açısından bu dönemin önemi; herkesten önce İslâm'ı kabul etmesi ve gönül verdiği dine ilk adımı atmış olmasından kaynaklanmaktadır. Hiz. Peygamberin ilk daveti sırasında güç, Kureyş ve putperestlerin elinde iken (her an can ve mal tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyorken) iman etmenin çok daha üstün değeri olacağı kuşkusuzdur. Bu nedenle İslam dinini kabul etmede öne geçmiş olmak, sahabeler arasında önemli iftiharlardan biri sayılmaktadır.

Hiz. Ali, gizli davet döneminde Müslüman olmak için Mekke'ye gelen Ebû Zerr'e kılavuzluk ederek Müslüman olmasına vesile olmuştur. Kureyş'in Müslümanların canlarına ve mallarına kastettikleri bir dönemde Hiz. Ali'nin almış olduğu tedbirler sayesinde Ebû Zerr'e yapmış olduğu yardım onun Müslüman olmasıyla neticelenmiştir.

Hiz. Ali'nin Hiz. Peygamber'in amcasının oğlu olması, onun terbiyesinde yetişmiş olması, ilk Müslümanlardan ve ilk namaz kılanlardan olması ve İslâm'ın en zor dönemlerinde daima Hiz. Peygamber'in yanında olması ayrıca canı pahasına Hicret gecesi Hiz. Peygamber'in yatağında yatması Müslümanlar arasında Ali'yi farklı ve özel kılan hususlardandır. O, Hiz. Peygamber'in hânesinde büyümüş olmakla insan karakterinin şekillendiği bir süreci Onun

¹⁵² Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 262-263

¹⁵³ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, I, 263

yanında tamamlamış ayrıca bu süreçte İslam'ın ilk nazil oluşundan itibaren bütün teferruatının tanığı olması münasebetiyle Müslümanlar nezdinde de özel bir konuma sahip olmuştur.

II. BÖLÜM:

MEDİNE DÖNEMİ'NDE HZ. ALİ

A- SOSYAL, ASKERÎ, İDARÎ VE SİYASÎ ALANLARDA HZ. ALİ

1-Sosyal Hadise ve Kararlarda Hz. Ali

Müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra nispeten daha güvende oldular ve İslamiyet daha süratli ilerlemeye başladı. Artık Müslümanlar bir toplum olma yolunda ilerliyordu. Bu toplumun birliğini sağlayabilmek için birtakım önlemlerin alınması gerekliydi. Hz. Peygamber bu yolda Müslümanların birbirleriyle kenetlenmesine imkan sağlayan kardeşliği bütün ashabi arasında tesis ederek sağlam bir toplum oluşturmuştur. Hz. Ali'nin bu muâhattaki önemi ve yerinin nerede olduğunu, ardından ise sosyal hayatın en önemli kurumlarından biri sayılan aile noktasında Hz. Ali'nin yapmış olduğu evliliği ve bu evliliği özel kılan Hz. Peygamber'in damadı olma konusunu ele alacağız.

a- Hz. Ali ve Muâhat

Kabile ve aşiret zihniyetine göre, maddi ve manevi yardımlaşma ancak aynı kabileye mensup insanlar arasında yapılırdı. Basit sebeplerle kabileler arasında çıkan savaşların yıllarca sürdüğü sabittir. İçeride dönük ve tamamıyla kapalı toplum hayatının ipuçları hükmünde olan bu bilgilerden hareketle Medine yerlileri olan Evs ve Hazreç kabilelerinin, iman ortak paydasında buluştukları Mekkeli muhacirleri kabullenmeleri hakikaten büyük bir hadisedir.¹⁵⁴

Muhacirler, Medine'ye geldiklerinde muhacir akrabalarına değil de ensardan olan kimseye mirasçı oluyorlardı. Çünkü Hz. Peygamber, muhacir ile ensar arasında kardeşlik tesis etmişti.¹⁵⁵ Bu, âdeta eşi görülmemiş ve zaten var olan bir dayanışma, dostluk ve yardımlaşmanın daha da artması ve sağlamlaşması için alınmış bir karardı.

Hz. Peygamber, muhacirlerin bazılarını bazılarıyla, ayrıca muhacirlerle ensar arasında

¹⁵⁴ Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 219

¹⁵⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 337

da kardeşlik ilan ederek,¹⁵⁶ “Allah rızası için ikişer ikişer kardeş olun!” böyle dedikten sonra, Ali b. Ebû Tâlib’in elinden tutarak “İşte bu benim kardeşimdir.” demiştir.¹⁵⁷ Bir başka rivâyette de şöyle anlatılır: Hz. Ali ensardan hiç kimse ile kardeş ilan edilmemişti. Hz. Ali gözlerinden akan yaşlarla Nebiler Serveri’nin huzuruna gelerek. “Herkesi kardeş ilan ettiniz, beni etmediniz.” demiş, Hz. Peygamber bunun üzerine: “Sen dünya ve ahirette benim kardeşimsin.” demiştir.¹⁵⁸ Hz. Ali’den rivayet edildiğine göre Hz. Ali: “Ben Allah’ın kulu, onun elçisinin kardeşiyim. Kim bunu benden başkası söylerse yalancıdır.” demiştir.¹⁵⁹

Hz. Peygamber’in kendini Hz. Ali ile kardeş ilan ettiğine ilişkin haberi, bazı âlimler kabul etmemekte ve sahih olmadığını söylemektedir. Bu görüşlerine dayanak olarak da mezkûr kardeşliğin, bazı sahabeleri birbirine kenetleme ve gönüllerini birbirine ısındırma amacıyla tesis edilmiş olup, bunlara göre Peygamber’in kendini her hangi bir sahabe ile yani muhaciri bir başka muhacirle kardeş kılmasının anlamı yoktu. Buna rağmen Peygamber Efendimiz, Hz. Ali’nin idare ve menfaatini başkasına uygun görmediği için Ali ile kardeş olduğunu ilan etmiş olabilir.¹⁶⁰

Hz. Muhammed yapılan her iki muâhatta da Hz. Ali’yi kardeş ilan etmiş¹⁶¹ ve “Sen benim kardeşimsin” demiştir.¹⁶² Ancak Hz. Peygamber’in Medine’de Sehl b. Huneyf adlı sahabe ile de kardeşleştiğine dair bir rivâyet vardır.¹⁶³

Muâhat, zaten var olan bir dayanışmanın daha da sağlamlaşması adına yapılmış olup Hz. Ali’nin de rivâyetlerinden¹⁶⁴ anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber ile Hz. Ali kardeşleşmiştir.

b-Hz. Ali’nin Hz. Fâtıma ile Evlenmesi

Hz. Ali hicretin ikinci yılının sonunda Hz. Peygamber’in kızı Fatıma ile evlendi.¹⁶⁵ Hz. Ali’den önce Hz. Fatıma’ya Ebûbekir talip olmuş Rasûlullah vermeyince ardından Hz. Ömer talip olmuştur.¹⁶⁶ Ancak Rasûlullah Hz. Ömer’e de Ebûbekir’e söylediği gibi: “Ben

¹⁵⁶ İbn Sad, et-Tabakâtü’l-Kübrâ, III, 22; İbn Abdi’l-Berr, el-İstîâb, III, 1908

¹⁵⁷ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 337-338

¹⁵⁸ İbn Abdi’l-Berr, el- İstîâb, III, 1099; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Gâbe, IV, 91; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru’l-Ukbâ, 66

¹⁵⁹ Muhibbüddîn et-Taberî, Ahmed b. Abdillâh (694/1557), er-Riyâdü’n-Nâdıra fî Menâkıbî’l-Aşara, Beyrut, 1997, III, 124

¹⁶⁰ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 338

¹⁶¹ İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Gâbe, IV, 91

¹⁶² İbn Hacer, el-İsâbe, II, 507; Zirikli, el-A’lam, V, 107

¹⁶³ İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ, III, 23, Belâzürî, Ensâbü’l-Eşraf, II, 346

¹⁶⁴ İbn Abdi’l-Berr, el-İstîâb, III, 1908

¹⁶⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 520

¹⁶⁶ Mevlana Şiblî ,Asr-ı Saadet, V,64; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, IV,50

Onun hakkında ilahi hükmü bekliyorum” buyurmuştur.¹⁶⁷ Bu esnada Hz. Ali’ye akrabaları kendisinin Rasûlüllah ile olan yakın akrabalığını öne sürerek Hz. Fatıma’yı ondan istemesi için baskı yapmışlar, Hz. Ali, Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer’den sonra kendisinin de reddedilmeyeceğinden emin olmadığını söylemiştir.¹⁶⁸ Sa’d b. Muâz bu hususta Hz. Ali’yi teşvik ve ikna etmiştir.¹⁶⁹

Hz. Ali’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir. “Fatıma’yı Rasûlüllah’tan isteyeceğim zaman, azatlı bir cariyem bana şöyle demişti: “Biliyor musun, Fatıma’yı Rasûlüllah’tan istemişler?” “Bilmiyorum.” dedim. “Sen gidip Rasûlüllah’tan istesene! İstersen O Fatıma’yı sana verir.” dedi. Evlenmek için verebileceğim bir şey olmadığını söyleyince “Eğer sen Rasûlüllah’a gidersen, O Fatıma’yla seni evlendirir.” dedi. Azadlım beni o kadar ümitlendirdi ki, nihayet Hz. Peygamber’in yanına vardım. Huzurunda oturduğumda Allah’a yemin ederim ki, onun azamet ve heybetinden konuşamadım. O bana “Niçin geldin? Bir ihtiyacın mı var?” diye sordu. Ben sustum, bir şey demedim. O buyurdu ki: “Belki de Fatıma’yı istemek için gelmişsindir değil mi?” “Evet.” dedim. Hz. Peygamber: “Onu sana helal kılmak için verebilecek bir şeyin var mı?” dedi. “Hayır, vallahi, ey Allah’ın Rasûlü” diye cevap verdim. “Sana silah olarak verdiğim zırhı ne yaptın?” diye sordu. Allah’a yemin ederim ki o zırh Hutamlıların yaptığı bir zırhtır ki, kıymeti ancak dört dirhem kadardı. Hz. Peygamber’e yanımda olduğunu söyleyince “Öyleyse Fatıma’yı sana eş olarak verdim. Zırhı Ona gönder ve zırh karşılığında Onu kendine helal edin” dedi. Evet, o zırh Fatıma’nın mehri oldu.”¹⁷⁰ Başka bir rivayette ise Hz. Ali, Hz. Peygamber’e gelerek “Beni Fatıma ile evlendir.” demiş, bunun üzerine Hz. Peygamber mehir için neyi olduğunu sormuş, Hz. Ali’nin bir at ve bir zırh olduğunu söylemesi üzerine elbiseyi satmasını söylemiştir.¹⁷¹

İbn Sa’d, Hz. Ali’nin Fatıma’ya mehir olarak bir takım eşyalarını ve devesini satmak suretiyle 480 dirhem verdiğini zikreder.¹⁷² Hz. Peygamber Fatıma’yı vermeden önce Fatıma’ya Ali’nin Onu istediğini söylemiş, Fatıma ise susmuş bunun üzerine Hz. Peygamber dışarı çıkarak Fatıma’yı Ali’ye vermiştir.¹⁷³

Hz. Ali düğün ile alakalı olarak şunları anlatır: “Bedir gazasında Nebî ganimet humsünden bana bir deve vermişti. Fatıma ile evlenmek istediğimde Kaynuka Yahudilerinden

¹⁶⁷ Muhibbuddîn et-Taberî, er-Riyâdü’n-Nâdirâ, III, 142; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi IV, 50

¹⁶⁸ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi IV, 51

¹⁶⁹ İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübra, VIII, 20

¹⁷⁰ İbn İshak, Siyer, 309-310, İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III,519

¹⁷¹ Muhibbuddîn et-Taberî, er-Riyâdü’n-Nâdirâ, III, 142; İbn Heytemî, es-Savâiku’l-Muhrika, 141

¹⁷² İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ, VIII, 20

¹⁷³ İbn İshak, Siyer, 310

birisini de izhir ağacı getirmek üzere tutmuştum. Getirdiğimiz izhir otlarını kuyumculara sattım ve parasıyla evlenme velimesi masrafında kullandım.”¹⁷⁴ Hz. Ali bu şekilde düğün günü ziyafet vermiştir.¹⁷⁵ Hz. Peygamber kızı Fatıma’ya “Senin eşin dünya ve ahiretin efendisidir.” demiştir.¹⁷⁶

Hz. Ali, hicretten bir sene sonra Fatıma ile nikâhlandı, bir sene sonra da gerdeğe girdi.¹⁷⁷ Evlenişi hicretin 2. yılında Bedir Savaşından sonra¹⁷⁸ Sefer ayında¹⁷⁹ olmuştur. Hz. Ali ile Hz. Fatıma’nın Hasan, Hüseyin ve Muhassin isimlerinde üç oğlu, Ümmü Gülsüm ve Zeynep isimlerinde de iki kızı dünyaya gelmiş¹⁸⁰ ancak Muhassin küçük yaşta vefat etmiştir.¹⁸¹

Hz. Ali, Hz. Fatıma ile evli olduğu süre içinde hiçbir hanımla evlenmemiştir.¹⁸² Ancak Onun vefatından sonra çok sayıda evlilik yapmış ve bu evliliklerinden de çocukları olmuştur.¹⁸³

2 - Askeri Hadise ve Kararlarda Hz. Ali

Hicret’ten sonra İslam toplumu varlığını koruyabilmek ve daha geniş kitlelere ulaşabilmek amacıyla müşriklere karşı mücadelelere girişmiş, savaş meydanlarında Hz. Ali büyük cesaret ve başarılar sergilemiştir. Bu mücadelelerde daima ön saflarda yer alan Hz. Ali’nin aktaracağımız kahramanca mücadelelerini baz alan bazı kaynaklar Onu efsanevî bir şekilde anlatmaktan çekinmemişlerdir. Bu noktada ele alacağımız konularda objektifliği elden bırakmadan olduğu şekliyle yansıtmaya çalışacağız.

a- Bedir Savaşı’nda Hz. Ali

Bedir Savaşı Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında gerçekleşen ilk ve en önemli savaştır. Tarihin şekillenmesinde ciddi rolü olan bu savaşta, Müslümanlarla müşrikler arasında ne asker ne de teçhizat açısından kuvvetler dengesi vardı. Müşriklerin “bu işi bitirmek” tabiriyle özetlenebilecek kararlılığı; Müslümanların karşı cephe insanları kadar

¹⁷⁴ Buhari, Sahih-i Buhari Terceme ve Şehri, VI, 396

¹⁷⁵ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V,65

¹⁷⁶ İbn Hacer, Tehzîbu’t-Tehzib, IV, 212

¹⁷⁷ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 519

¹⁷⁸ İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübra, VIII, 23

¹⁷⁹ İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II,113

¹⁸⁰ Buhari, Sahih-i Buhari Terceme ve Şerhi, IV, 44

¹⁸¹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 519

¹⁸² İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l- Kübra, III, 19-20; İbn Heytemî, es-Savâiku’l-Muhrika, 141

¹⁸³ İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l- Kübra, III, 20

savaş tecrübesi olmayışı gibi aleyhlerine olan birçok faktörü bünyesinde barındırıyordu.¹⁸⁴ Bedir Savaş'ında müşriklerin yanında altmış at ve altı yüz zırh vardı. Hz. Peygamber'in ordusunda ise iki at ve altmış zırh vardı.¹⁸⁵ Bu dengelerin eşit olmadığı bir göstergesidir.

Ebû Süfyan idaresindeki büyük bir ticaret kervanı Sûriye'ye doğru yola çıktığında Allah Rasûlü bunu haber alınca ashabını toplayarak kervanı dönüşünde ele geçirebileceklerini söyler. Ebu Süfyan kervanın yolunun kesileceği haberlerini Hicaz yakınlarında alınca Mekke'ye haber gönderip kendisi de kervanı Bedir'den uzak olan sahil yolundan götürür. Mekkeliler hazırladıkları 950 kişilik ordularıyla Cuhfe'ye ulaştıklarında kervanın kurtulduğu haberini alırlar. Ancak bu habere rağmen güçlerini Müslümanlara göstermek için yola devam ederler. Hz. Peygamber, ashabıyla birlikte Ramazan ayından birkaç gece geçtikten sonra yola çıktı. Hz. Peygamber'in önünde iki siyah bayrak vardı.¹⁸⁶ O, bunlardan birisini Ali b. Ebu Tâlib'e verdi.¹⁸⁷ Sancağı Hz. Ali taşıyordu.¹⁸⁸ Bu sancağa Ukab deniyordu.¹⁸⁹ Bu savaşta Müslümanların yetmiş devesi bulunuyordu.¹⁹⁰ Her üç kişiye bir deve düştüğünden bunlara nöbetleşe biniyorlardı Hz. Peygamber, Hz. Ali ve Mersed nöbetleşe biniyordu.¹⁹¹ Ramazan ayının on yedisinde cuma gecesini Bedir'e indi. Hz. Peygamber, Ali b. Ebî Tâlib, Zübeyr b. Avvam ve Sa'd b. Ebî Vakkas'ı bilgi toplamak üzere öncü olarak gönderdi.¹⁹² Bunlar, bölge ile müşrikler hakkında bilgi ve haber elde edeceklerdi. Keşif kolu su taşıyan bir kabileye rastlayıp iki köle yakaladı ve bunlardan bilgi aldılar.¹⁹³

Nihayet iki ordu karşı karşıya geldiğinde eski dönem Arap savaşlarında adet olduğu üzere savaş mübareze ile başladı. Müşriklerden Utbe, Şeybe ve oğlu Velid meydan okuyarak öne çıktı. Bunun üzerine ensardan üç kişi onlara karşı çıktı. Müşrikler karşılarında ensardan bir topluluk olduğunu öğrenince : “Bizim sizinle alıp veremediğimiz yok.” dediler. Müşriklerden biri: “ Ey Muhammed! Sen bize kavmimizden emsalimiz olanları karşımıza çıkar.” diye bağırdı.¹⁹⁴ Bunun üzerine Rasûlüllah şöyle buyurdu:

“Kalkınız ey Haşimoğulları! Allah'ın nurunu, batıllarıyla söndürmek için gelenlere

¹⁸⁴ Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 220

¹⁸⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 389

¹⁸⁶ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 389

¹⁸⁷ İbn Abdi'l- Berr, el-İstîâb, III, 1097, İbn Haldun, el-İber, II, 414

¹⁸⁸ İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübra, III, 23, Belâzürî, Ensabü'l-Eşraf, II, 346, İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 117

¹⁸⁹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 389

¹⁹⁰ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 390

¹⁹¹ Vakıdî, Kitabü'l-Megâzî, Alimü'l-Kutub, Beyrut, Ths. , I, 23-24; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 390

¹⁹² Vakıdî, el-Megâzî, I, 51; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 118, İbn Haldun, el-İber II, 415

¹⁹³ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 396

¹⁹⁴ Vakıdî, el-Megâzî, I, 68; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübra, II, 17; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 409

karşı hak yolunda çarpışınız ki zaten Allah, peygamberinizi de bunun için göndermiştir.¹⁹⁵ Kalk, Ey Ubeyde! Kalk Ey Hamza! Kalk Ey Ali!”¹⁹⁶ Hemen Hamza, Ali ve Ubeyde kalktılar, onlara doğru ilerlediler. Utbe “Sizler kimlersiniz? Konuşun ki tanıyalım. Şayet dengimiz iseniz sizinle çarpışalım.” dedi.¹⁹⁷ Her biri kim olduğunu söyleyince Utbe: “Değerli birer denklersiniz.” dedi.¹⁹⁸ Kavmin en yaşlısı olan Ubeyde b. Haris, Utbe b. Rebia ile , Hz. Hamza Şeybe b. Rebia ile, Hz. Ali de Velid b. Utbe ile karşılaştı ve çarpıştı.¹⁹⁹ Vakıdî, Hz. Hamza’nın Utbe ile karşılaştığını söyler.²⁰⁰ Ali, Velid’i hemen öldürdü, Hz. Hamza da hasmını öldürdü. Ancak Ubeyde ile Utbe çarpışma sonucunda ayakta duramayacak şekilde yaralandılar. Hamza ile Ali Utbe’nin üzerine yürüyerek ölümünü hızlandırdılar.²⁰¹ İbn Haldun, Şeybe ve Velid’i Hamza’nın öldürdüğünü, Utbe’yi ise ayağından yaralanan Ubeyde’ye yardım etmek için gelen Hamza ve Ali’nin birlikte öldürdüklerini zikreder.²⁰² Müslümanlar mübareze sonucu hasımlarını öldürünce zaten yüksek olan moralleri olabildiğine yükselmiştir.

Hz. Ali bu savaşta büyük kahramanlık göstermiş,²⁰³ düşmanlarının saflarını eriten hamlelerde bulunmuş. Müslümanların bu savaşta gösterdikleri kahramanlığın neticesi olarak batıl ordusu darmadağın olmuş, Müslümanlar Medine’ye muzaffer dönmüşlerdi.²⁰⁴

İslâmiyet, bu gazadan kuvvetlenerek çıktı ve itibarı bütün Hicaz’da yükseldi. Peygamber kudretini bu vesileyle göstermiş kabileler ondan korkmaya ve taraftarları günden güne artmaya başladı. Mağlup Kureyş mahcubiyetten susuyor ve ölümlerine ağlıyordu. Ali ise kendi yenilmez şanlı adını şerefle destanlara geçiriyor ve ismi dillerden düşmüyordu. O artık İslâm’ın kılıcı (seyfullah) olmuş ve gençliğine rağmen her tarafta şöhreti yayılmıştı.²⁰⁵

b- Uhud Savaşı’nda Hz. Ali

Uhud Savaşı Hicret’in üçüncü senesi vuku buldu. Şevval ayının birinci Cumartesi günü savaş başlamıştır. Düşmanlar Müslümanlardan gerek sayı, gerek techizat itibarıyla üstün

¹⁹⁵ Vakıdî, el-Megâzî, I, 68; İbn Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ ,II , 17

¹⁹⁶ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, III, 409

¹⁹⁷ Vakıdî, el-Megâzî, I, 68; İbn Sa’d et-Tabakâtü’l-Kübrâ ,II , 17

¹⁹⁸ Vakıdî, el-Megâzî, I, 68

¹⁹⁹ İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 123

²⁰⁰ Vakıdî, el-Megâzî, I, 69

²⁰¹ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi , III, 345

²⁰² İbn Haldun, el-İber, II, 416

²⁰³ Vakıdî, el-Megâzî, I, 91,92,93

²⁰⁴ Mevlânâ Şibli, Asr-ı Saadet, V, 64

²⁰⁵ G. Enkırı, Şehsüvar-i İslâm, 26

durumdaydılar.²⁰⁶ Hz. Peygamber bu savaşta muhacirlerin sancağını Hz. Ali'ye vermiştir.²⁰⁷ Ancak savaş esnasında müşriklerin sancağının Abdu'd-Daroğullarının yanında olduğunu görünce : “Biz onlardan daha vefalıyız!” deyip sancağı Ali b. Ebû Tâlib'ten alıp Mus'ab b. Umeyr'e verdi. Mus'ab öldürülünce sancağı tekrar Ali'ye verdi.²⁰⁸ Vakıdî'de sancağı Mus'ab'ın taşıdığına dair farklı bir görüşe yer verir.²⁰⁹ İki ordu savaşa adet olduğu üzere iki kişinin karşılıklı vuruşmasıyla başladı.²¹⁰ Kureyş ordusunun sancaktarı Talha b. Ebi Talha: “Benimle çarpışmak için kim çıkar er meydanına?” şeklinde seslendi. Bunun üzerine Hz. Ali Onun karşısına çıktı.²¹¹ Bunun üzerine ikisi iki safın arasında karşı karşıya geldiler ve birbirlerine peş peşe darbeler indirdiler. Ali Ona vurdu, Onu yere serdi. Sonra O'ndan ayrıldı. Onu hemen öldürmek istemedi. Ali'nin arkadaşları:” Üzerine atılıp Onu hemen öldürseydin ya!” dediler. Ali de dedi ki: “O, beni avret mahallini göstererek karşıladı. Akrabalık şefkatimi çekti.”²¹² Talha yere yıkılınca, Hz. Peygamber ve Müslümanlar tekbir getirdiler. Sonra onların sancağını Talha'dan sonra Osman b. Ebi Talha aldı.²¹³ Onu da Hz. Hamza öldürdü. Talha ailesinden olanlar intikam almak istediler. Fakat hepsi de Hz. Ali ve Hamza tarafından öldürüldüler.²¹⁴

Savaş, Müslümanların zaferiyle sonuçlanmak üzereyken Müslümanların müşriklerin karargâhına girip ganimetleri topladıklarını gören okçuların bir kısmı yerlerinden ayrıldılar. Düşman süvarisi bu fırsattan istifade etmiş ve Müslümanları bozguna uğratarak, neticede Müslümanların dağılmalarına sebep oluştu. Bilhassa müşriklerin Hz. Peygamber'e benzeyen Mus'ab bin Umeyr'i şehit etmeleri üzerine Hz. Peygamber'in öldüğünü ilan etmeleri Müslümanları bütün bütün bezginliğe uğratmış, içlerinden bir çoğu savaşmanın bir faydası kalmadığına hükmederek silahını bırakmıştı.²¹⁵ Hz. Ali bu olayı şöyle anlatır: “Uhud günü Müslümanlar peygamberimizin yanından dağılınca kendisini maktüller, arasında aradım. Göremeyince, kendi kendime “Allah'a yemin ederim ki O savaştan kaçmaz. Onu ölümler arasında da görmedim. Sanırım Allah bizim yaptığımızı kızıp Peygamberini göğe kaldırdı. “Artık benim için öldürülünceye kadar savaşmaktan daha hayırlı bir şey yoktur.” diyerek kılıcımın kılını kırıp düşmana saldırdım. Çekilip bana yol açtıklarında ne göreyim, Allah

²⁰⁶ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 65

²⁰⁷ Vakıdî, el-Megâzî, I, 215; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 39

²⁰⁸ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 39; İbn Abdil Berr, el-İstîâb, III, 1097

²⁰⁹ Vakıdî, el-Megâzî, I, 215

²¹⁰ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I, 461

²¹¹ Vakıdî, el-Megâzî, I, 225-226

²¹² Vakıdî, el-Megâzî, I, 226; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 40

²¹³ Vakıdî, el-Megâzî, I, 226; İbn Sa'd et-Tabakâtü'l-Kübra, II, 41

²¹⁴ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I, 461

²¹⁵ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 65

Rasûlü müşriklerin arasında kalmış.²¹⁶ Müslümanlar Hz. Peygamber'in hayatta olduğunu anladıktan sonra Onun etrafında canlı bir duvar teşkil etmiştir.²¹⁷ Ali de Peygamber etrafında daire oluşturanlardan biriydi.²¹⁸ Hz. Ali Hz. Peygamber'i korumaya çalışmış ancak o bütün çabalara rağmen yara almıştı.

Hz. Peygamber, Ebû Amir'in Müslümanların içine düşmesi için kazdığı çukurlardan birine düştü. Hz. Peygamber çukurda iken Hz. Ali, elini uzatıp onu çıkardı. Talha b. Ubeydullah da Onu tutup ayağa kaldırdı.²¹⁹ Utbe b. Ebi Vakkas, Hz. Peygamber'e taş attı. Onun alt çenesinin sağındaki dörtlü dişini kırdı ve alt dudağını yarıdı. Abdullah b. Şihab ez-Zühri, alnını, Abdullah b. Kamie de yanağını yaraladı.²²⁰ Peygamber'in bütün dostları gibi kızı Fatıma da yanına iki kadın almış, Uhud'a kadar gelmişti. Hz. Ali'nin yardımıyla Onu buldu.²²¹ Yaralarını Fatıma yıkıyor, Hz. Ali de kalkan içine doldurduğu suyu yara üzerine boşaltıyordu. Fatıma hasırdan bir parça yaktı ve külünü yaranın üzerine bastı. Böylece kan durdu.²²²

Hz. Ali hücumları esnasında Abdullah b. Amr el-Cumahî'yi ve Şeybe b. Malik'i öldürdü.²²³ Bu çarpışmalar sırasında Hz. Ali'nin kılıcı kırıldı.²²⁴ Hz. Peygamber kılıcı Zülfikâr'ı Hz. Ali'ye verdi.²²⁵

Hz. Peygamber savaş sona erince Hz. Ali'yi müşriklerin arkasından gönderdi ve dedi ki: "Onların izlerini takip et, bak bakalım ne yapıyorlar ne istiyorlar? Eğer atları bırakıp develere binmişlerse, onlar Mekke'ye gidiyorlar demektir. Atlara binmişler develeri sürüp gidiyorlarsa, Medine'ye geliyorlar demektir. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki eğer onlar Medine'ye gelmek isterlerse onlarla vuruşurum." Ali şöyle demiştir: "Ne yapıyorlar diye bakmak üzere peşlerinden gittim. Atları bırakıp develere bindiklerini ve Mekke'ye yöneldiklerini gördüm."²²⁶

Bu savaşta Hz. Ali'nin 16 darbe almış olmasına rağmen savaşa devam etmesinin

²¹⁶ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 98; Kandehevî, Muhammed Yusuf, Hayatü's-Sahabe, Çev. Sıtkı Güllü, İstanbul, 1991, I, 452

²¹⁷ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 64

²¹⁸ Vakıdî, el-Megâzî, I, 240

²¹⁹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 45

²²⁰ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 45

²²¹ Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I, 464

²²² Vakıdî, el-Megâzî 249,250; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 55

²²³ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, IV, 152,153

²²⁴ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 98

²²⁵ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 149; Çağatay, Neşet, İslâm Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Basım Ankara, 1993, 213

²²⁶ İbn İshak, Siyer, 388; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 70

sebebi Cebrail'in Onu kaldırıyor olmasıydı.²²⁷ Uhud Savaşı da Bedir Savaşı gibi Hz. Ali'nin askeri alanda göstermiş olduğu kahramanca mücadelelerden izler taşımaktadır. Yine her iki savaşta da Hz. Ali düşman hakkında bilgi edinebilmek için gönderilmiş ve bu vazifeleri de başarıyla yerine getirmiştir. Bu hadiseler Ali hakkında menkıbevi hadiseler anlatılmasına sebep olmuştur.

c- Hayber Savaş'ında Hz. Ali

Müslümanlara karşı yapılan savaşların merkez üssü olan Hayber, Yahudiler için önemli, önemli olduğu kadar da stratejik bir konuma sahipti. Rasûl-i Ekrem'e karşı çıkan Medine'deki Yahudi kabileleri yenildikçe geri kalanları Hayber'e sığınmışlardı.²²⁸ Hayber Yahudileri, Nadir ve Kureyza Yahudilerinin kendilerine iltihâk etmeleri üzerine Müslümanlık aleyhinde toplanmaya başlamışlardı. Rasûl-i Ekrem bunları uslandırmak için hareket ederek önce Hz. Ebûbekir'i, sonra da Hz. Ömer'i bunlara karşı göndermiştir ancak ikisi de Hayber Kale'sini ele geçirmeye muvaffak olamamışlardı.²²⁹ Günler süren muhasaranın ardından Hayber'in fethedileceği günün gecesinde Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Yarın bayrağı öyle bir adama vereceğim ki, Allah Onun vasıtasıyla fethi müyesser kılacaktır. Allah ve Rasûlü Onu sever, O da Allah ve Rasûlünü sever.” Gece insanlar birbirlerine gidip gelmeye ve yarın beyaz sancağın kime verileceğini konuşmaya başladılar.²³⁰ Sabah olunca Hz. Peygamber'in yanına gittiler. Herkes bayrağın kendisine verileceğini ümid ediyordu.²³¹ Hz. Peygamber bir müddet bekledi ve ardından Ali'nin nerede olduğunu sordu. Gözlerinin ağrıdığını söylediklerinde²³² Ali'yi çağırttı.²³³ Ali geldiğinde gözlerine tükürüp ²³⁴ dua etmesinin ardından gözleri iyileşti.²³⁵ Hz. Peygamber bayrağı Hz. Ali'ye verdi.²³⁶ Ardından Hz. Peygamber Ona şöyle dedi: “Allah sana fethi nasip edinceye kadar, git çarpış, arkana bakınma!” Hz. Ali, biraz yürüdüktan sonra durdu ve arkasına dönmeden ne üzerine savaşaacağını sordu. Rasûlüllah: “ Onlar! Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür diye şahadet getirinceye kadar, onlarla çarpış, onlar bunu yaptılar mı

²²⁷ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 97-98

²²⁸ Kurucan, Ahmet-Mercan, Zühdü, Aşere-i Mübeşşere, 224

²²⁹ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, IV,98; Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 67

²³⁰ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 347; Muhibbüddîn et-Taberî, er-Riyâdü'n-Nâdıra, III, 148; Zehebî, Tarihu'l-İslâm, III, 625; İbn Hacer, el-İsâbe, II, 508

²³¹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 316; Sarıçam, İbrahim, “Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti”, 19

²³² İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 316

²³³ İbn Hacer , el-İsâbe, II, 508; Muhibbüddîn et-Taberî, er-Riyâdü'n-Nâdıra, III, 147

²³⁴ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 98, İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 316

²³⁵ Vakıdî,el-Megâzî, II, 654; İbn Sa'd , et-Tabakâtü'l-Kübra, II, 111

²³⁶ Muhibbüddîn et-Taberî, er-Riyâdü'n-Nâdıra, III, 147; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 316

kanlarını ve mallarını senden korudular demektir. Ancak canlarının ve mallarının alınmasını hak etmeleri müstesnadır. Hesapları ise Allah'a kalmıştır.” buyurdu.²³⁷

Hız. Ali, üzerinde kırmızı ve erguvani renkte bir cübbe olduğu halde ileri atıldı. Süslerini çıkarmıştı. Hayber şehrine geldi. Kale kumandanı Merhab Yemani, bir miğferi başına geçirmiş olarak ortaya çıktı.²³⁸ Hız. Ali ile Merhab karşılıklı vuruştular. Hız. Ali Ona bir darbe vurdu. Başındaki taşı, miğferi ve kafasını parçaladı.²³⁹ Darbesi azı dişlerine kadar tesir etti.²⁴⁰ Bunun üzerine Hız. Peygamber : “Sevininiz! Hayber işi artık rahatlaştı, kolaylaştı.” buyurdu.²⁴¹ Merhab’ın öldürülmesinin ardından Hız. Ali kaleye yaklaştığında kale halkı dışarı çıktı. Hız. Ali onlarla savaştı. Yahudilerden bir adam Ona vurunca Hız. Ali’nin kalkanı elinden düştü. Bunun üzerine Hız. Ali kalenin kapısını söküp kendisine kalkan edindi ve savaştığı sürece o kapıyı kalkan olarak kullandı. Nihayet Cenâb-ı Hak, Hayber’in fethini Ona nasib etti. Sonra kalkan olarak kullandığı kapıyı yere bıraktı.²⁴² Ebu Rafi’den nakledilen habere göre buraya kadar her şey normaldir. Ancak devamında aktarılan ifadeler kabul edilmemiştir. Ebu Rafi devamında şöyle der: “Sekiz kişiydik, o kapıyı tersine çevirmeye çalıştık, fakat çeviremedik.” İbn Kesîr bu haber de cehalet ve sened kopukluğu olduğunu söylemektedir. Cabir’den nakledilen bir rivâyet de şu şekildedir: “Kırk kişi o kapıyı kaldıramadı.” İbn Kesîr bu rivâyette de zayıflık olduğunu belirterek Cebir’den zayıf olduğunu belirttiği bir başka rivâyet nakleder: “Sonra yetmiş kişi toplandılar, ancak zorlukla o kapıyı yerine koyabildiler.”²⁴³ İbn Hacer, eserinde bu hadisin senedinde Hiram b. Osman’ın yer aldığını ve metruk olduğunu belirtmiştir.²⁴⁴ Zehebî ise eserinde Cebir b. Abdillâh’tan naklettiği rivâyette İsmail b. Süddî adlı ravinin yalnız kaldığını zikretmiştir.²⁴⁵

İbrahim Sarıçam, bu olayda Hız. Ali’ye bir karizma/keramet atfedilecekse, Onun kendi kalkanının Yahudi’nin darbesiyle elinden düşmemesi gerektiğini, kendi kalkanı düştükten sonra, belki Hız. Ali’nin ağır bir kapıyı veya kapının bir parçasını savunma amaçlı taşımış olabileceğini ve bununda fiziki güç ve antrenmanla alâkalı bir durum olabileceğini söyler. Ayrıca kaynaklarda yer alan sekiz/kırk/yetmiş kişinin kapıyı yerinden kımıldatamadığı yönündeki abartılı anlatımları, Hız. Ali’nin kahramanlık ve yiğitliğini ortaya koymak için

²³⁷ Vakıdî el-Megâzî, II, 654; İbnü’l-Esîr, Üsdu’l Ğâbe.IV,98; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 316, İbn Hacer, el-İsâbe, II,508

²³⁸ İbn sa’d, Tabakâtü’l-Kübrâ, II, 110, Belâzürî, Ensâbü’l Eşraf, II,347

²³⁹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 316

²⁴⁰ Vakıdî el-Megâzî, II,657, İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 319

²⁴¹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 319

²⁴² Vakıdî el-Megâzî, II, 657

²⁴³ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 322

²⁴⁴ İbn Hacer, el-İsâbe, II, 509

²⁴⁵ Zehebî, Tarihu’l-İslâm, III, 626

dokunmuş efsânevi rivâyetler/menkibeler sınıfına dahil etmek gerektiğini ifade eder.²⁴⁶ Hz. Ali bu olay ile birlikte destansı hüviyetine ulaşmış ve daha sonraki zaferler Onu yüceltmıştır.

d-Tebük Savaş'ında Hz. Ali

Hz. Peygamber Taif'ten döndükten sonra Zilhicce ayından Recep ayına (22 Mart-14 Ekim 630) kadar Medine'de ikâmet etti. Daha sonra Bizanslılara karşı savaş hazırlığına geçilmek üzere emir verdi. Gazvenin sebebi Peygamber'in Bizans hükümdarı Heraklios'un ve onunla birlikte Hıristiyanlaşmış Arapların, müslümanlar üzerine yürümek istedikleri haberini almış olmasıydı. Hz. Peygamber'in gidilecek yeri belirlemesinin nedeni, yolun uzak olması, sıcaklığın fazlalığı ve düşmanın da güçlü olmasıydı.²⁴⁷

Hz. Peygamber savaş hazırlıklarına başladığı gibi Allah yolunda infak edilmesini de emretti. Zengin olanlar infak ettiler.²⁴⁸ İnfak sonucunda otuz bini geçen bir ordu ortaya çıkmıştı.²⁴⁹ Hz. Peygamber Hicretin dokuzuncu yılının Recep ayında Tebük'e doğru yola çıktı.²⁵⁰ Hz. Ali'yi ailelerine bakmak için geride bıraktı ve Ona onların içinde kalmasını emretti.²⁵¹ Medine'ye ise bir rivâyete göre Muhammed b. Mesleme'yi²⁵² bir rivâyete göre ise Siba b. Ufuta'yı²⁵³ vekil olarak bıraktı.

Bu durumdan istifade etmeye çalışan münafıklar Hz. Ali hakkında yalan haberler uydurdular.²⁵⁴ Onlar Hz. Peygamber'in Onun arkadaşlığını hoş görmemesinden²⁵⁵ ayrıca Ali'yi ağır gördüğünden böylece O'ndan kurtulup hafiflemek istediğinden²⁵⁶ Medine'de bıraktığı şeklinde bazı sözler sarfettiler.

Münafıklar böyle dedikleri zaman Ali b. Ebi Tâlib, silahını alıp yola çıktı. Cüf'de mola vermişken onlara yetişip münafıkların yaptıkları dedikoduları anlattı. Hz. Peygamber : “Yalan söylemişler, ben seni arkamda bıraktığım şeyler için geri bıraktım. Geri dön, ailemin ve ailenin yanında kal ey Ali! Harun'un Musa'ya kardeş olduğu gibi bana dost olmak istemez misin? Fakat benden sonra bir peygamber daha gelmeyecektir.” dedi. Bunun üzerine Ali

²⁴⁶ Sarıçam, İbrahim, “Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti”, 20

²⁴⁷ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 256

²⁴⁸ Ya'kubî, Tarihu'l-Ya'kubî, II, 67

²⁴⁹ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, II, 23

²⁵⁰ Ya'kubî, Tarihu'l-Ya'kubî, II, 67

²⁵¹ İbn Hişam, İbn Hişam Tercemesi, IV, 219; İbn Sad, Tabakâtü'l-Kübrâ , III,23; Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 348

²⁵² İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi , II,257, İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 69, İbn Haldun, el-İber, II,451

²⁵³ İbn Hişam, İbn Hişam Tercemesi, IV, 219; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 69

²⁵⁴ İbn Hişam, İbn Hişam Tercemesi, IV, 219; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 69

²⁵⁵ İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ , II, 24; Belâzürî, Ensâbü'l Eşraf, II,348

²⁵⁶ İbn Hişam, İbn Hişam Tercemesi; IV, 219; İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 257; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 63

Medine'ye geri döndü.²⁵⁷ Bunun yanı sıra Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e yetiştiğinde şöyle dediği de zikredilir: “Ya Rasûlüllah! Beni çocuklarla kadınların arasında mı bırakıyorsun?” Hz. Peygamber buna cevaben: “Musa'nın Harun'a kardeş oluşu gibi sen de bana kardeş olmak istemez misin? Ancak benden sonra bir peygamber gelmeyecektir.”²⁵⁸ demiştir. Ali bunun üzerine çabucak geri dönmüştür.²⁵⁹ Ali'nin Tebük'te geri de kalmasıyla alâkalı bir başka rivâyette şudur:

Hz. Ali orduyla birlikte yola çıkmış ve birlikte Seniyyetü'l-Veda'ya kadar geldikten sonra Hz. Peygamber Ona şöyle söylemiştir: “ Burada ya ben kalacağım ya da sen.”²⁶⁰ Hz. Ali de aslında sefere katılmak istemektedir. Her iki ev halkının işleriyle meşgul olmak üzere Medine'de Ali bırakılınca “Ya Rasûlüllah! Beni çocuklar ve kadınlar içinde vekil mi bırakıyorsun?” diyerek ağlamıştır. Hz. Peygamber'in “ Bana göre sen, Musa'ya göre Harun gibi olmaya razı değil misin? Şu kadar ki benden sonra peygamber yoktur.” Sözleri üzerine Hz. Ali hemen geri dönüp öyle hızlı yürümüştür ki ayaklarından kaldırdığı tozların havaya yükseldiği görülmüştür.²⁶¹

Hz. Ali bu zamana kadar yapılan bütün gazalara katılmıştır.²⁶² Bu nedenle Medine'de kalmaya taraftar değildi. Hz. Peygamberle birlikte seferde bulunmak istiyordu. Hele böylesine güç şartlarda hazırlanan İslâm ordusu meşakkatlerle mücadele ederken kendisinin Medine'de oturup kalmaya gönlü asla razı olmuyordu. Hz. Ali'nin Medine'de kalışı, devletin bekası için büyük önem taşıyordu.²⁶³ Neticede münafıkların tahrikleri sonuçsuz kalmış ve Hz. Ali gönlü rahat bir şekilde Medine'ye dönmüştür.

Ancak Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi Medine'de vekil olarak bırakması Hz. Peygamber'in vefatının ardından yerine kimin geçeceği meselesinde Şia'nın “Halifelik Ali'nin hakkıdır.” söylevlerinde delil olarak kullanılmıştır. Şunu belirtmek gerekir ki Hz. Peygamber asla Hz. Ali'yi yüksündüğünden veya Hz. Ali'nin korkak olmasından ötürü Onu geride bırakmamıştır. Nitekim Bedir ve Uhud Savaşlarında ve ardından Hayber'in fethinin anlatırken Ali'nin cesaretinden ve askerlikteki maharetinden bahsetmiştik. Eğer Ali, Hz. Peygamber'in konuşmasının ardından Medine'ye geri dönmüşse ve bu olaydan ötürü herhangi bir kırıklık duymamışsa ki kaynaklarda böyle bir kayda rastlanmamıştır münafıkların iddia

²⁵⁷ İbn Hişam, İbn Hişam Tercemesi; IV, 219; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 69-70

²⁵⁸ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 348; İbn Abdi'l-Berr, el-İstîâb, III,1097-1098

²⁵⁹ İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, III, 24

²⁶⁰ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VII, 283

²⁶¹ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VII, 283

²⁶² İbn Abdi'l-Berr, el-İstîâb, III,1097; İbn Hacer, Tehzîbu't Tehzîb, VII, 337

²⁶³ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, II, 24

ettikleri şeyler birer iddiadan öte değildir.

2- İdarî Hadise ve Kararlarda Hz. Ali

Birçok savaş meydanında kahramanca mücadelelerinin yanısıra sancaktar olarak da görev yapan Hz. Ali'nin bir başka yönü de idarî alanda üstlenmiş olduğu vazifelerdir. Bu görevleri Hz. Peygamber'den alan Hz. Ali, konumu yönüyle diğer Müslümanlardan farklı bir görünüm sergilediğinden özellikle görevlendirilmiş ve Hz. Ali bu görevleri başarıyla yerine getirerek dönmüştür.

a- Mekke'nin Fethi'ndeki Görevi

Hicrî sekizinci senenin Ramazan ayında Mekke'nin fethi için hazırlıklara başlanılmıştı.²⁶⁴ Mekke'nin fetih sebebi şudur: Hudeybiye Barış Antlaşmasına göre dileyen kimse Muhammed'in ahdine ve akdine, dileyen kimse de Kureyşlilerin ahdine ve akdine girebilirdi. Bunun üzerine Huzaalılar fırlayıp: “Biz Muhammed'in ahdine ve ahdine giriyoruz.” dediler. Benî Bekir kabilesi de fırlayıp: “Biz de Kureyşlilerin ahdine ve ahdine giriyoruz.” dediler. Bu antlaşmanın yapılmasından itibaren onyediy veya onsekiz ay kadar sessizce beklediler. Sonra bir gece vakti Benî Bekir kabilesi Mekke'ye yakın Vetir suyunun yanında Huzaalılara saldırdı. Kureyşliler de “Muhammed şimdi bizim ne yaptığımızı bilmiyor. Gece vakti olduğundan kimse bizi görmez.” diyerek silah ve binekle Benî Bekir kabilesine yardım ettiler. Hz. Peygamber'e olan düşmanlıklarından dolayı da Huzaalılarla savaştılar. Amr b. Salim de bineğine binerek gelip Hz. Peygamber'e olan biteni, Kureyşlilerin Benî Bekir kabilesine verdiği desteği anlattılar.²⁶⁵ Hz. Peygamber Kureyş müşriklerine son derece kızdı ve onlara bazı tekliflerde bulundu. Mekkeliler Hz. Peygamber'in yaptığı teklifleri reddedip ardından pişman oldular. Akdi sağlamlaştırıp süreyi uzatmak için Ebû Süfyan'ı Medine'ye gönderdiler.²⁶⁶ Çünkü işlemiş oldukları suçtan dolayı korkuyorlardı.²⁶⁷ Ebû Süfyan gelip Hz. Peygamber ile konuştuysa da Hz. Peygamber ona hiçbir cevap vermedi.²⁶⁸ Ebû Süfyan ardından Ebûbekir'in yanına giderek Hz. Peygamber ile konuşması için ricada bulundu. Fakat Ebûbekir kabul etmedi. Hz. Ömer de ona aynı cevabı verince Hz. Ali'nin yanına vardı. Hz. Ali ona: “Allah'a yemin ederim ki Rasûlüllah öyle bir şeye karar vermiş ki

²⁶⁴ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 467; Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 68

²⁶⁵ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 222; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 467-469

²⁶⁶ Vakıdî, el-Megâzî, II, 787

²⁶⁷ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 469

²⁶⁸ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 224; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VI, 322

hiçbirimiz bu konuda onunla konuşamayız.” Bu defa Fatıma’ya yönelerek oğlunun kendisini himaye etmesini istedi. Ancak Fatıma ona henüz oğlunun yaşının küçük olduğunu söyledi. Tekrar Ali’ye yönelerek Ali’nin kendisine bir öğüt vermesini istedi. Hz. Ali: “ Sen Kinaneoğulları’nın efendisisin. Kalk herkesin içinde himayeme gir ve ondan sonra da bulunduğun yerine git.” Bunun üzerine Ebu Süfyan Peygamber Mescidi’ne gidip herkesin önünde “Ey insanlar ben himayenize girmiş bulunuyorum.” diyerek devesine bindi ve Mekke’ye gidip Kureyş’e durumu haber verdi. Ali’nin kendisine verdiği fikri de onlara anlattı. Kureyşliler ona: “Allah’a yemin ederiz ki Ali seninle alay etmekten başka bir şey yapmadı.” dediler.²⁶⁹ Ebu Süfyan, Hz. Ali’den bahsederken kavminin en yumuşağı olarak bahsetmiştir.²⁷⁰

Hz. Peygamber Mekke’ye yürümeye karar verdi.²⁷¹ Ancak O, kan dökmek istemediğinden bu hazırlıkları gayet gizli tutuyordu.²⁷² Hâtıb b. Ebî Beltea, Kureyş’e bir mektup yazarak bir kadın yardımıyla durumu onlara haber vermek istedi.²⁷³ Cebrail’in Hâtıb’ın yaptığı işi Hz. Peygamber’e haber vermesi üzerine Hz. Peygamber Ali b. Ebî Tâlib ve Zübeyr b. Avvam’ı Mekke’ye ulaşmadan kadını yakalayıp mektubu getirmek üzere görevlendirir.²⁷⁴

Hâtıb, yazdığı mektupta Hz. Peygamber’in Mekke üzerine yürüme kararını onlara haber veriyordu. Mektubu Benî AbdulmutTâlib’ten birinin azaldı cariyesi olan Sara adındaki kadına vermiş ve bunun karşılığında ona büyük vaatte bulunmuştu. Kadın, mektubu saç örgüsünün içine koyarak yola çıktı. Hâtıb’ın yaptıklarının bildirilmesinin ardından Hz. Peygamber Ali ve Zübeyr’e şunları söyledi: “Hâtıb b. Ebî Beltea’nın Kureyşlilere gönderdiği kadını yakalayın. O, onlar için azmetmiş olduğumuz savaşı onlara haber verip hazırlıklı olmaya çağırıyor.” Ali ve Zübeyr yola çıktılar. Nihayet Benî Ahmed’e ait Halife mıntkasında onu yakaladılar ve devesinden inmesini istediler. Onun yolculuk eşyalarını aradılar. İçinde bir şey bulamayınca Ali b. Ebî Tâlib kadına şöyle dedi: “Allah’a yemin ederim ki ne Rasûlüllah’a gökten yalan haber gelmiştir, ne de O bize yalan söylemiştir. Ya o mektubu kendiliğinden çıkarırsın yada biz senin üzerini ararız.” Kadın durumun ciddi olduğunu görünce.” Öbür tarafa dön!” dedi O da yüzünü çevirince kadın saç örgülerini çözdü. Mektubu çıkarıp Ona

²⁶⁹ İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 224-225; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 470-471; Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VI, 322-327

²⁷⁰ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 471

²⁷¹ Ya’kûbî, Tarîhu’l-Ya’kûbî, II, 58

²⁷² Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 68

²⁷³ İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 225; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 476

²⁷⁴ Ya’kûbî, Tarîhu’l-Ya’kûbî, II, 58

verdi. O da Hz. Peygamber'e getirip verdi.²⁷⁵ Mektup Allah Rasûlüne ulaşınca Hâtıb çağrılır ve bunu neden yaptığı sorulur. Hâtıb Mekke'de ailesinin bulunduğunu ve bu mektup ile ailesine onlardan bir fayda sağlamayı umduğunu, hala Müslüman olduğunu ve Allah'ın kazasının bu mektupla değişmeyeceğine inandığını söylemesi üzerine Hz. Ömer öfkelenir ve onu öldürmek ister. Ancak Hz. Peygamber: "Hâtıb Bedir ehliendir, üstelik Allah onu Müslüman olarak zikretmiştir." diyerek buna izin vermez.²⁷⁶ Hâtıb'ın kabahatının büyük olmasına rağmen Hz. Peygamber onu affetmiş, sonra Ramazan'ın 13. günü Medine'den hareket etmişti.²⁷⁷ Ya'kûbî Rasûlüllah'ın Hicrî 8. senenin Ramazan ayını 10 gün geçtikten sonra Mekke'nin fethinin gerçekleştiğini söyler.²⁷⁸ İbnü'l-Esîr de aynı şekilde Ramazanın 10. günü Hz. Peygamber'in Medine'den çıktığını ve Ramazanın bitmesine on gün kala Mekke'yi fethettiğini zikreder.²⁷⁹

Hz. Peygamber ve ashâbı Mekke'ye dört yandan girdi.²⁸⁰ Sa'd b. Ubade'ye bazı askerlerle birlikte kedâ' tarafından girmesini emredince Sa'd: "İşte bugün savaş günüdür. Bugün Kâbe'nin hürmetinin (yani kan dökmenin) helal kılındığı bir gündür." dedi. Muhacirlerden birisi bu sözleri işitip Rasûlüllah'a bildirince, Hz. Peygamber Ali b. Ebî Tâlib'e şöyle dedi: "Haydi ona yetiş, sancağı ondan al, elinde sancakla sen gir."²⁸¹

Hz. Ali, Rasûl-i Ekrem'in emri gereğince Kedâ mevkiinden Mekke'ye girmiş ve Mekke kan dökülmeksizin fethedilmişti.²⁸² İbn Kesîr, Hz. Peygamber'e gidip haber veren kişinin Ömer b. Hattab yada Ebû Süfyan olduğuna dair iki farklı rivâyet nakletmiştir.²⁸³ Rasûlüllah Sa'd'ın sözleri üzerine: "Aksine bugün Kâbe'nin tazim göreceği gündür." demiştir. Ardından bayrağı Sa'd'ın elinden alarak onun oğlu Kays'a veya bir başka rivâyete göre de Zübeyr b. Avvam'a vermiştir.²⁸⁴ Hz. Ali'ye verilmesiyle alakalı rivâyeti daha önce zikrettik.

b- Hac Emiri Hz. Ebûbekir'e Memur Olarak Gönderilmesi

Hicretin dokuzuncu yılında Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir'i Müslümanlara haccını

²⁷⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 476

²⁷⁶ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 225; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 476

²⁷⁷ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 68

²⁷⁸ Ya'kûbî, Tarîhu'l-Ya'kûbî, II, 58

²⁷⁹ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 225

²⁸⁰ Ya'kûbî, Tarîhu'l-Ya'kûbî, II, 59

²⁸¹ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 229; Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 68

²⁸² Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 68

²⁸³ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV, 495-496

²⁸⁴ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, IV

yaptırmak için hac emiri olarak Mekke'ye gönderdi.²⁸⁵ Tebük seferinden birkaç ay geçmiş olmasına rağmen Mekke'de İslâm'dan önceki adetlerine göre hacceden ve hala müşrik olan Araplar vardı. Müslümanlar, Hz. Peygamber ile onlar arasında yapılan anlaşmalara bağlı kalarak onların bu durumuna müsaade etmişlerdi.²⁸⁶ Hz. Muhammed bu yılda hacca gidemeyeceğinden yeni hac yöntemlerini halka öğretmek için Hz. Ebûbekir'i atayıp Mekke'ye yollamıştı. Müslüman toplumunun, daha uzun süre yanlış yöntemle hac yapmaları doğru olmazdı.

Hz. Ebûbekir 631 yılı Mart ayının ilk yarısında Medine'den yola çıktı.²⁸⁷ Beraberinde üç yüz Müslüman vardı. Hz. Peygamber, kurban olmak üzere de yirmi deve göndermişti. Bunun yanı sıra Ebûbekir de kendisi için beş deve götürdü.²⁸⁸ Ebûbekir Zü'l-Huleyfe'de ihrama girerek telbiyeye başladı.²⁸⁹ Ebûbekir yolda iken Cenab-ı Allah, Berâe(Tevbe) sûresini inzal buyurdu.²⁹⁰ “Ya Rasûlullah bu sûreyi halka okumak üzere Ebûbekir'e gönderseniz.” denildiğinde Hz. Peygamber : “ Bu tebliği benden veya ev halkımdan olan bir adamdan başkası, benim yerime eda edemez.” buyurdu. Çünkü Arapların adet ve geleneğine göre herhangi bir muahedeyi ancak kabilenin reisi veya Onun akrabasından biri akd veya nakz edebilirdi. Hz. Ali de bu bakımdan Hz. Ebûbekir'den daha yakın bulunuyordu.²⁹¹ Ali, amcasının oğlu ve sahabesinden biri olduğu için Rasûlullah'a niyabeten beraati müşriklere tebliğ işini bizzat üstlendi.²⁹² Hz. Peygamber Hz. Ali'yi yanına çağırdı ve Ona şöyle söyledi: “Berâe sûresinin baş tarafından şu yazılmış olanları götür ve insanların içinde Kurban Bayramı gününde, Mina'da toplandıkları zaman ilan et, Cennet'e hiçbir kâfir giremez ve bu seneden sonra hiçbir müşrik haccedemez, Beyt'i de çıplak tavaf edemez. Rasûlullah'ın yanında her kimin bir antlaşması var ise o antlaşma süresi sonuna kadar geçerlidir.²⁹³ Hz. Ali yaşının küçük olup tecrübesiz olmasından ötürü tereddüt etti ve : “ Ey Allah'ın Peygamberi! Ben ne yaşıyım ne de hatibim.” dedi. Hz. Peygamber “ Bunu, muhakkak ya ben götüreceğim ya da sen götüreceksin. Olmazsa ben gideceğim fakat sen git! Hiç şüphesiz Allah senin diline sebat, kalbine hidayet verir!” buyurdu. Sonra da elini koyup göğsünü sığadı.²⁹⁴ Bunun üzerine

²⁸⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V,121

²⁸⁶ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 70

²⁸⁷ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V,121; Doguştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I, 535

²⁸⁸ Çagatay, Neşet, İslâm Tarihi, 270

²⁸⁹ Vakıdî, el-Megâzî, III, 1077; İbn Sa'd , et-Tabakâtü'l-Kübra, II, 168 İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 268

²⁹⁰ Vakıdî, el-Megâzî, III,1077

²⁹¹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 121

²⁹² Köksal, M. Âsım İslâm Tarihi, VII, 462

²⁹³ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 121

²⁹⁴ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 121-122; Köksal, M. Âsım İslâm Tarihi, VII, 463

Ali b. Ebi Tâlib, Hz. Peygamber'in devesine binerek yola çıktı.²⁹⁵

Ebûbekir, seher vakti Arc'da bulunduğu ve tekbir getirmek için ayakta olduğu sırada, arkasından Peygamberimizin devesi Kasvâ'nın böğürtüsünü işitti. "Bu Kasvâ'dır. Ced'a'nın böğürtüsüdür." diye sevindi ancak bir de baktı ki orada duran Ali b. Ebi Tâlib.²⁹⁶ Ona "Rasûlullah seni hac için mi görevlendirdi?" diye sorunca o da dedi ki: "Hayır, Berâe sûresinin tebliğ etmem ve daha önceki anlaşmaların iptalinin bildirmem için gönderdi."²⁹⁷ İbnü'l-Esîr, Ebûbekir'in Hz. Ali'yi gördüğünde geri dönüp "Ey Allah'ın Rasûlü, benimle ilgili herhangi bir şey nazil oldu mu?" diye sorunca, Hz. Peygamber'in : "Hayır, fakat benim sözümü ancak ben ya da benden olan birisi tebliğ eder. Ey Ebûbekir, sen mağarada benimle birlikte ve Havz'da da benim arkadaşım olmaktan memnun olmaz mısınız?" cevabı üzerine "Evet" deyip yola koyulduğunu anlatır.²⁹⁸

Hz. Ali, Hz. Peygamber'in mektubunu Hz. Ebûbekir'e verdi.²⁹⁹ Hz. Peygamber Hz. Ebûbekir'e müşriklere muhalefet edilmesini: Arafa günü Müzdelife'de değil, Arafat'ta vakfe yapılmasını, güneş batmadıkça, Arafat'tan dönüşe geçilmemesini, Müzdelife'den ise güneş doğmadan önce dönüşe geçilmesini söylemişti.³⁰⁰ Sonra ikisi birlikte gittiler. Ebûbekir insanlara hac ibadetlerini eda ettirdi. Araplar o sene de cahiliye devri adetine göre, eski vecih ile haclarını eda ettiler.³⁰¹ Ebûbekir halka bir hutbe irad etti.³⁰² Hutbesinde, halka hacc amellerini anlattı.³⁰³ Böylece o hac emirliğini yapmış oluyordu. Hz. Ali de artık müşriklere olan ultiyatı ilan ederek kurbanın kesileceği günde Rasûlullah'ın kendisine emrettiği ayetleri insanlara bildirmişti.³⁰⁴ Böylece inkarcıların putperestlik adetlerini yürürlüğe koydukları asırlar öncesinden bu yana ilk defa bütünüyle İslâmi hacc esasları yürürlüğe konuluyordu. Böylece Kâbe, İlk yapıldığı andaki tevhid ehlinin kiblesi hüviyetine yeniden bürünmüş oluyordu.³⁰⁵

Hz. Ali, Berâe sûresinin başından 30 veya 40 ayeti bayramın birinci günü Akabe Cemresi yanında ayağa kalkarak okumuş ve böylece Peygamberimizin duyurulmasını istediği

²⁹⁵ Köksal, M. Âsım İslâm Tarihi, VII, 463

²⁹⁶ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 122

²⁹⁷ Vakıdî el-Megâzî, III, 1077

²⁹⁸ Vakıdî el-Megâzî, III, 1077; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübra, III, 168; İbn Kayyim el-Cevziyye, Zadu'l-Mead, Çev. Vecdi, Akyüz, Ali Vasfı Kurt, Salim Söğüt, İlim Yay, İstanbul, 1990, IV, 414

²⁹⁹ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 268

³⁰⁰ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VII, 464

³⁰¹ Vakıdî el-Megâzî, III, 1077, Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VII, 465

³⁰² İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 268; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 122

³⁰³ Vakıdî el-Megâzî, III, 1077

³⁰⁴ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VII, 465

³⁰⁵ İbnü'l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 268; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 122

şeyleri ilan etmişti.³⁰⁶

İnsanlara beraatin ilan edildiği günden itibaren dört ay mühlet verildi ki, her bir kavim güven duydukları yerlerine veya beldelerine dönebilsinler.³⁰⁷ Belli bir süreye kadar antlaşmaları olanlar hariç, hiçbir ahid ve antlaşma yapılmayacak, bu seneden sonra hiçbir müşrik haccetmeyecek ve Kâbe'yi çıplak olarak tavaf etmeyecekti.³⁰⁸ Daha sonra Ebûbekir ile Ali Hz. Peygamber'in yanına geldiler.³⁰⁹

M. Âsım Köksal, İbnü'l-Esir'den aktarmış olduğumuz Hz. Ebûbekir'in Hz. Ali'yi görünce geri dönüp tebliğ vazifesinin Hz. Ali'ye verilmiş sebebinin öğrenmek istemesi hadisesinin ultiatomun bildirilmesinden sonra Medine'ye döndükleri vakit gerçekleştiğini bildirir.³¹⁰

c- Yemen'e Gönderilmesi

Hz. Peygamber Hicretin 10. yılının Ramazan ayında Ali b. Ebi Tâlib'i Yemen'e gönderdi.³¹¹ Hz. Ali, Yemenlileri İslâmiyet'e davet edecekti.³¹² Hz. Peygamber Ali'den önce İslâm'a davet etmesi için Yemen'e Halid b. Velid'i göndermiş fakat Yemenliler Onun çağrısına icabet etmemişlerdi.³¹³ Hz. Ali'yi görevlendiren Hz. Peygamber Ona Halid'i Medine'ye geri göndermesini Halid'le beraber bulunanlardan kalmak isteyenleri ise orada bırakmasını söyledi.³¹⁴ Hz. Ali, kendisinden tecrübeli zevatın bulunduğu bir yere memur edildiğini öğrendiğinde orada davaların hâllinin çok müşkül bir iş olacağını söylemiş, Rasûl-i Ekrem de elini Hz. Ali'nin göğsüne koyarak: “ Ya Rabbi Ali'nin dili doğruluğun tercümanı, kalbi de hidayet nurunun menbaı, olsun.” demiştir.³¹⁵

Hz. Ali Yemen'e gönderilmesi hususuyla alâkalı olarak şunları anlatmaktadır: “Rasûlüllah beni kadı olarak Yemen'e gönderdi. Ben dedim ki: “Ya Rasûlüllah beni zorlu bir kavme gönderdin. Bense daha gencim kaza ile ilgili bir bilgim yok.” Rasûlüllah bu sözlerim üzerine elini göğsüme koydu ve buyurdu ki: “Allah kalbine hidayet verecek ve seni sabit kılacak. Sana iki hasım geldiği zaman birini dinleyip hemen hüküm verme. Ta ki ötekini dinleyene kadar. O zaman hüküm sana beyan olur.” Hz. Ali: “Rasûlüllah'ın bu sözlerinden

³⁰⁶ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, II, 61

³⁰⁷ Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, II, 61

³⁰⁸ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 122

³⁰⁹ İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübra, II, 169; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 122

³¹⁰ Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, VII, 471

³¹¹ Vakıdî, el-Megâzî, III, 1079; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübra, II, 169

³¹² Vakıdî, el-Megâzî, III, 1079

³¹³ İbnü'l-Esir, İslâm Tarihi, II, 227; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 229

³¹⁴ Muhibbüddîn et-Taberî, er-Riyâdü'n-Nâdıra, III, 223; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 229

³¹⁵ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 70

sonra hiçbir hüküm bana müşkül gelmedi.” demiştir.³¹⁶

Hz. Peygamber Ali’ye siyah bayrak vererek Yemen’e gönderdi.³¹⁷ Ali üç yüz süvarinin başında yola devam etti. Nihayet, süvarilerin öncüleri Mezhicilerin yurduna yaklaştılar. Hz. Ali arkadaşlarını akıncı birliklerine ayırdı. Bunlar yaptıkları akınlar neticesinde birçok kadın, erkek, çocuk esir aldılar. Deve, davar gibi ganimet malları ele geçirip getirdiler.³¹⁸ Hz. Ali ganimet mallarıyla Büreyde b. Husayb’ı görevlendirdi. Ali bir cemaate rastladı onları İslâmiyet’i kabule davet ve teşvik etti. Fakat onlar İslâmiyet’e yanaşmadılar. İslâm mücahidlerini oka ve taşa tuttular. İki süvari bir müddet birbirlerine saldırdılar. Cemaatten yirmi kişi öldürülünce dağıldılar. Ali onları takip etmekten vazgeçip tekrar İslâmiyet’e davet edince bu defa Müslüman olmayı kabul ettiler. Reislerinden bazı kişiler gelip Hz. Ali’ye İslâmiyet üzerine beyat edip zekat ve sadakalarını verdiler. Ali ganimet mallarını bir araya topladıktan sonra beşe ayırıp bir okun üzerine “Allah’a aittir.” yazısını yazdı kura çekti. İlk çıkan Allah’a ait beşte bir hisse oldu. Ali kalan dört hisseyi de mücahidler arasında bölüştürdü. Sonra durumu yazdığı bir yazı ile Hz. Peygamber’e haber verdi.³¹⁹

Yazısında, Zübeyd ve başka cemaatlere rastlayıp kendilerini İslâmiyet’e davet³²⁰ ettiğini, müslüman olurlarsa kendileriyle çarpışmaktan el çekeceğini söylediğini ancak, buna yanaşmayanlarla çarpışmak zorunda kaldığını, bunun akabinde Yüce Allah’ın kendisine zafer ihsan ettiğini, onlardan öldürülenlerin öldürüldüğünü, sonrasında ise teklif olundukları şeyi kabul edip İslâmiyet’e girdiklerini ve zekat vermeye boyun eğdiklerini ve kendilerinden bazı kimselerin geldiklerini ve onlara Kur’an-ı Kerim okumayı da öğrettiklerini bildirdi.³²¹ Hz. Peygamber o mektubu okuduğunda secdeye kapanmış, sonra başını kaldırıp “Hemdan’a Selam!” olsun demiştir.³²²

Ebû Saîd el-Hudrî bu başarının ardından şöyle bir hadise cereyan ettiğini anlatır: “Zekat develerini aldığımız zaman Ali’den kendi develerimize istirahat verip zekat develerine binme talebinde bulunduk. Çünkü develerimizin yorgun düştüklerini görmüştük. Ne var ki Ali bu isteğimizi kabul etmedi. Ali işini tamamlayıp Yemen’den dönüş yoluna koyulduğunda başımıza bir adamı tayin etti. Kendisi de acele gitti ve hacca kavuştu. Haccını tamamladığı

³¹⁶ Belâzürî, Esnâbü’l Eşraf, II, 352; Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru’l-Ukbâ, 84; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 232

³¹⁷ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, V, 70

³¹⁸ Köksal, M. Âsım İslâm Tarihi, VIII, 26

³¹⁹ Vakıdî el-Megâzi, III, 1080

³²⁰ Vakıdî el-Megâzi, III, 1082

³²¹ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 229; İbnü’l-Esîr, İslâm Tarihi, II, 277

³²² İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 229 -230

zaman Rasûlullah Ona arkadaşlarının yanına onları getirmek üzere dönmesini söyledi. Biz bu arada Ali'nin vekil bıraktığı adamdan da aynı talepte bulduk. O, bizim bu talebimizi uygun karşıladı. Ali yanımıza döndüğünde zekât develerine binilmiş olduğunu görünce vekil bıraktığı adamı huzuruna çağırıp kınadı. Ben de “ Ali'den gördüğümüz kabalığı Rasûlullah'a anlatacağım” dedim. Bunu Rasûlullah'a anlattığımda sözlerimin ortasına gelmişken Rasûlullah bacağıma vurdu ve bana da “Sözlerinin bir kısmını kardeşin Ali'ye bırak. Allah'a yemin ederim ki Onun Allah yolunda daha haşin olduğunu anladım” dedi. Ben de artık o günden sonra Ali'nin hoşuna gitmeyecek bir davranışta bulunmadım.³²³

Buna benzer bir hadiseyi de Yezid b. Talha b. Yezid b. Rükane anlatmıştır: “Ali bir an önce Rasûlullah'a kavuşma isteğiyle kendi yerine askerlerin üzerine bir vekil bıraktı. Bıraktığı adam askerlerden her birine ganimetteki elbiselerden bir elbise giydirdi. Medine'ye yaklaştıklarında onları karşılamaya çıkan Ali, üzerlerinde ganimet elbiselerini görünce “Bu nedir?” diye sordu. Onlarda “Üzerimize vekil bıraktığın adam bize giydirdi.” dediler. Hz. Ali vekiline “Rasûlullah'ın yanına gelmeden niçin böyle yaptın? Bıraksaydın da Rasûlullah nasıl uygun görüyorsa öyle yapsaydı.” dedi ve elbiseleri askerlerin üzerinden çıkardı. Rasûlullah'ın yanına geldiklerinde askerler Ali'nin bu davranışından şikayetçi oldular.³²⁴

Ali'nin zekat develerini kullanmalarına müsaade etmeyişi ve vekilinin kendilerine verdiği elbiseleri geri alışı orduda epey dedikoduya sebep olmuştu. Ancak Hz. Ali bu yaptığı işte mazurdu. Ancak nevarki hacılar arasında da bu dedikodu yayılmıştı. Allah bilir ya bu sebeptendir ki Rasûlullah Veda haccını tamamladıktan ve Medine'ye dönüş yoluna koyulduktan sonra Gadîr-i Humm mevkiine vardı. Orada kalıp insanlara hitapta bulundu. Ali'nin suçsuz olduğunu söyledi, şanını yüceltti. Faziletli bir insan olduğuna dikkatleri çekti ki; insanların kalplerine onun aleyhinde yerleşmiş duygular yok olup gitsin.³²⁵

Bu olaylar bize gösteriyor ki her ne kadar bu durumdan şikayetçi olursa da Ali, Allah'ın hükümlerini uygulamada titizlik göstermiş ve ne pahasına olursa olsun herkesin hakkı bulunan bir şeyi, kimsenin tekeline bırakmamıştır. Zaten durum Hz. Peygamber'e aktarıldığında da Ali yerilmek yerine yüceltilmiştir.

4- Siyasî Olay ve Kararlarda Hz.Ali

Hz. Peygamber, tek başına çıktığı yolda kısa sürede bir toplum oluşturmuş ve ardından

³²³ Vakıdî, el-Megâzî, III, 1081; İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 230-231

³²⁴ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 231

³²⁵ İbn Kesîr, Büyük İslâm Tarihi, V, 231

bir devlet tesis etmiştir. Devletlerin devamı için yapılan anlaşmalara uyulması ve yeni ilişkiler kurulabilmesi şarttır. Bunlar adına yapılan girişimlerin olumlu sonuç verebilmesi için de iyi bir lider ve iyi bir siyasetçi olunması gerekir. Hz. Peygamber'in, bu bağlamda ortaya koyduğu başarılı görüntünün yanı sıra Hz. Ali'nin de Hz. Peygamber ile birlikte siyasetin içinde yer alarak göstermiş olduğu gayret, dikkatimizi çeken bir başka husustur. Hz. Ali'nin bu konumunu siyaset öğrenen bir talebenin konumuna benzetebiliriz. Bu noktada Hz. Ali'nin diğer zamanlarda olduğu gibi Hz. Peygamber'e bağlılık ve itaat örneği sergilediğini görüyoruz. Hudeybiye Antlaşması'nın kâtibi olduğunda ortaya koymuş olduğu tavır Hz. Peygamber'e olan bağlılığından kaynaklanmaktadır.

a- Nadiroğulları'nın İhanetini Bastırması

Müslümanlar ile Yahudiler arasında mevcut olan anlaşmaya göre taraflar ihtiyaç halinde birbirlerine maddi destek sağlayacaklardı. Müslümanlardan biri hata ile iki kişiyi öldürmüş ve Müslümanlar onların diyetine borçlanmışlardı. Diyetin ödenmesi Müslümanlara ağır geldiğinden Hz. Peygamber Yahudilerle yapmış oldukları anlaşmaya dayanarak Nadiroğulları'nın da diyet ödeme işine katılmasını onlardan istemek için kalkıp onların mahallesine gitti. Onlara hadiseyi anlattı. Nadiroğulları, istenilen yardımı yapacaklarını bu esnada oturmasını istediler.³²⁶ Hz. Peygamber ashabından bir grup arasındaydı. Bunların arasında Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali de vardı.³²⁷ Yahudiler bu esnada Hz. Peygamber'e bir suikast düzenlemişlerdi. Ancak Allah onların bu planlarını Hz. Peygamber'e bildirerek oradan uzaklaşmasını istedi. Hz. Peygamber oradan gitti.³²⁸ Ashab, Hz. Peygamber'in geciktiğini görünce Onu aramak üzere yola çıktı. Medine'den gelen biri Onu Medine'de gördüğünü söyleyince ashab da geri dönerek Hz. Peygamber'in yanına vardı.³²⁹

Hz. Peygamber, Hicretin dördüncü yılı Rebiülevvel ayında Medine'de İbn Mektum'u yerine bırakarak Nadiroğulları'nı yurtlarında bastırmak üzere hareket etti. Müslümanlar iki mil mesafedeki Nadiroğulları yurduna yürüyerek gittiler. Müslümanların sancağını Hz. Ali taşıyordu.³³⁰

Yahudilerden Gazvel adındaki bir okçunun attığı ok Hz. Peygamber için kurulmuş çadıra değince Hz. Peygamber çadırın yerini değiştirdi. Bir gece Müslümanlar Ali'yi

³²⁶ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, I, 416-417

³²⁷ İbn Kesir, Büyük İslâm Tarihi, IV, 130; Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, I, 417

³²⁸ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, I, 417

³²⁹ İbn Kesir, Büyük İslâm Tarihi, IV, 130

³³⁰ İbnü'l-Esîr, İslam Tarihi, II, 163Köksal, M. Âsım, İslam Tarihi, IV, 84

göremediklerini söylediklerinde Hz. Peygamber: “Bırakınız Onu O sizin bazı işinizle meşguldür!” dedi. Biraz sonra Hz. Ali, Hz. Peygamber’in çadırına ok atan Gazvel’in başını getirdi. Gazvel Müslümanların ileri gelenlerinden bazılarını ele geçirmek için yanında on kişilik askerî bir birlikle Müslümanlara doğru gelirken Hz. Ali üzerlerine atlayıp Gazvel’i öldürdü arkadaşları ise kaçtı. Hz. Peygamber, Hz. Ali ile birlikte içlerinde Ebû Dücâne ve Sehl b. Huneyf’in de bulunduğu on kişilik bir birliği kaçıranların peşinden gönderdi. Birlik onlara yetişip, onları da öldürdü.³³¹

b-Hudeybiye Antlaşması’nın Kâtibi Olması

Hicretin 6. yılında Hz. Peygamber, rüyasında ihramlı olarak Kâbe’ye girdiğini görüyor ve bunun üzerine hazırlıkların yapılmasının ardından 1400 kişi ile birlikte umre maksadıyla yola çıkıyor.³³² Hudeybiye’ye gelindiğinde Hz. Peygamber niyetlerini açıklamak üzere Hz. Osman’ı Mekke müşriklerine gönderiyor. Müşriklerin Hz. Osman’ı alıkoymaları üzerine Bey’at’ü-Ridvan gerçekleşiyor. Mekke müşrikleri bu beyatı öğrenince Hz. Osman’ı serbest bırakıyorlar. Süheyl b. Amr başkanlığında bir heyet Hz. Peygamber’e gönderiliyor. Karşılıklı müzakerelerden sonra anlaşmaya varılması üzerine Hudeybiye Müsalahası kaleme alınıyor.

Sulhnâmenin yazılması için Hz. Peygamber, Hz. Ali’yi huzuruna çağırması ve sulhnâmenin başına “Bismillahirrahmanirrahim” yazmasını emretmiştir.³³³ Bunun üzerine Hz. Ali Hudeybiye antlaşmasının kâtibi olmuştur.³³⁴ Süheyl: “Rahman ve Rahim’in ne olduğunu biz bilmeyiz. Önceden yazdığımız gibi ‘Bismikallahumme’ yaz.” diyerek Hz. Ali’ye engel olmuştur. Müslümanlar buna itiraz etmiş fakat Hz. Peygamber, Hz. Ali’ye ‘Bismikallahumme’ yazmasını emretmiştir.³³⁵ Ardından Süheyl b. Âmr, anlaşmanın yazıldığı sayfaya ‘Muhammedu’r-Rasûlüllah’ ibaresinin yazılmasına da “Vallahi eğer biz senin Allah’ın Rasûlü olduğunu bilseydik seni Beytullah’tan menetmez ve seninle savaşmazdık. Sadece Muhammed b. Abdullah yaz.” diyerek karşı çıkmıştır.³³⁶ Hz. Peygamber, Hz. Ali’ye ‘Muhammedu’r-Rasûlüllah’ ibaresini silmesini³³⁷ ve bunun yerine ‘Muhammed b. Abdullah’

³³¹ Köksal, M. Âsım, İslam Tarihi, IV, 85-86

³³² Ya’kûbî, Tarîhu’l-Ya’kûbî, II, 54

³³³ İbn Hişam, İbn Hişam Tercemesi, III, 436; İmam-ı Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniye bi’l- Minâhi’l-Muhammediyye, Thk. Salih Ahmed eş-Şâmi, Beyrut, 1991, I, 496

³³⁴ İbn Haldun, el-İber, II, 433

³³⁵ İmam-ı Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniye, I, 496

³³⁶ Ya’kûbî, Tarîhu’l-Ya’kûbî, II, 54; İbn Haldun, el-İber, II, 433; İmam-ı Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniye, I, 497; İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endelûsî (456/1064), Cevâmiu’s-Sîrati’n-Nebeviyye, Beyrut, 1983, 165

³³⁷ Ya’kûbî, Tarîhu’l-Ya’kûbî, II, 54; İbn Haldun, el-İber, II, 433

yazmasını emretmiştir.³³⁸ Hz. Ali eliyle Rasûlüllah ibaresini silmek istemeyince Hz. Peygamber bu ibareyi kendisi silmiştir.³³⁹

İmam Kastalânî, alimlerin Hz. Ali'nin bu ibareyi silmemesi konusunda şöyle söylediklerini zikretmiştir: “Hz. Ali'nin böyle demesi muhalefetten değildi. Belki Hz. Ali, Rasûlüllah Efendimiz'in silinmesine rızasının tam olmadığını anlamıştı. Onun için silme işine hemen girişmedi. Bunun içindir ki Ali'nin silmediğine incinmediler. Ondan sonra Rasûlüllah Hz. Ali'ye ‘O sulhnâmenin neresindedir? Bana göster!’ dedi. Ali de gösterince kendi elleriyle sildi ve yerine İbn Abdullah yazdı. Bazı rivâyetlerde yazdı, bazı rivâyetlerde bundan murad kâtibe emredip yazdırdı demektir.” demişlerdir.³⁴⁰

Hz. Ali'nin ibareyi silmek istememesini Hz. Peygamber itaatsizlik olarak değerlendirmemiş bu ibareyi kendi elleriyle silerek Hz. Ali'nin ve diğer Müslümanların razı olmadıkları durumu sorunsuz neticelendirmiştir. Hz. Ali, İslâm'ın ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamberin yanından hiç ayrılmamış ve Hz. Peygamber'e daima Allah'ın Rasûlü olarak iman etmiştir. Bir müşriğin itiraz etmesi sebebiyle bunu kağıt üzerinde bile olsa değiştirmek istememiştir.

B- MEDİNE DÖNEMİ TOPLUMUNDA HZ. ALİ

1- Hz. Peygamber Nezdinde Hz. Ali

Hz. Ali, İslâm'ın ilk yıllarında Müslüman olmasının ardından İslâm'ın yaygınlaştırılması sürecinde üstlenmiş olduğu rolü hakkıyla yerine getirmiş ve daha sonraki İslâm'ın devletleşmesi sürecinde de bu etkin rolünü devam ettirmiştir.

Medine'ye hicret edilmesinin ardından Hz. Peygamber, ashâbı arasında kardeşlik kurmuş, Hz. Ali gözleri yaşlı bir şekilde gelerek: “Ya Rasûlallah! Ashabın arasında kardeşlik kurdun; fakat beni hiç kimse ile kardeş etmedin.” demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona şöyle cevap vermiştir: “Sen benim dünya ve ahirette kardeşimsin.”³⁴¹ Bu hâdisede Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi kardeş ilan etmesi muâhâtın anlamına uymamasına rağmen Hz. Ali'nin yerinin ashâba nazaran farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Bedir Savaşı'nın ardından kızı Hz. Fâtıma'yı Hz. Ali ile evlendiren Hz. Peygamber,

³³⁸ İbn Hazm, Cevâmiu's-Sıra, 165

³³⁹ İbn Haldun, el-İber, II, 433; İbn Hazm, Cevâmiu's-Sıra, 165

³⁴⁰ İmam-ı Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniye, I, 497

³⁴¹ Tirmîzî, Menâkıb, 85

kızı Fâtıma'ya "Senin eşin dünya ve ahiretin efendisidir."³⁴² diyerek kendi nezdindeki değerini ifade etmiştir. Böylece Hz. Ali, Hz. Peygamber'in evinde olma ve onun eğitimi altında yetişme üstünlüğüne damat olma ayrıcalığını da eklemiştir.

Hz. Peygamber, Hayber Günü Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer'i kalenin fethi için göndermiş, kale fethedilemeyince "Bu sancağı öyle bir adama vereceğim ki Allah onun elinde fethi müyesser kılacaktır. Allah'ı ve Rasûlünü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever." demiştir. Herkes sancağın kendisine verilmesini umarken Hz. Peygamber Hz. Ali'yi sormuş, gözlerinden rahatsız olduğunu söylediklerinde haber göndererek onu getirtmiş ve gözlerine tükürerek iyileşmesi için dua etmiştir. Hz. Ali iyileşince Hz. Peygamber sancağı ona vererek fethi onun elinde gerçekleştirmiştir.³⁴³ Hz. Peygamber'in sancağı vermeden önce sarf etmiş olduğu sözler Hz. Ali'nin Allah ve Rasûlü tarafından sevildiğinin bir göstergesi olmuştur.

Hicretin 9. senesinde gerçekleşen Tebük seferi esnasında Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi Medine'de bırakınca Hz. Ali: "Ya Rasûlallah beni kadın ve çocuklarla birlikte mi bırakıyorsun?" diyerek üzüntüsünü ifade etmiş, Hz. Peygamber: "Benden Mûsa'ya nisbetle Hârûn yerinde olmana razı değil misin? Şu kadar var ki, benden sonra peygamber yoktur."³⁴⁴ diyerek onun değerini belirtmiştir.

Mekke'nin fethinden sonraki dönemde Hz. Peygamber, Hz. Ebûbekir'i hac emiri olarak görevlendirmiş, Hz. Ali'yi ise ardından "Beraat ilanı"nı okumak üzere göndermiştir. Hz. Ali böylece müşriklere karşı takip edilecek olan hareketin ilanına memur tayin edilmiş oluyordu. Hz. Ebûbekir hac emiri olarak görevlendirildiği bir vazifede Hz. Ali'nin gelip bu emirleri duyurmasına üzülmüş Hz. Peygambere gelerek durumu sormuştur.³⁴⁵ Hz. Peygamber, "Ben Ali'den, Ali de bendendir. Benim adıma taahhüdlerimi ancak ben veya Ali yerine getiririz."³⁴⁶ diyerek Ali'nin yerinin ashaba nazaran farklı olduğu hususunu vurgulamıştır.

Şia tarafından Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'nin hilafetine işaret ettiği rivayet edilen delillerden biri olan, Veda haccı dönüşü Gadîr-i Humm denilen yerde yapılan konuşma önemlidir. Bu konuşmada Hz. Peygamber: "Ben kimin mevlasıysam Ali de onun mevlasıdır. Allah'ım ona dost olana dost, düşman olana düşman ol."³⁴⁷ demiş, Hz. Ali'nin faziletini, güvenilirliğini, adaletini, kendisine olan yakınlığını ifade ederek insanların kalplerinde ona

³⁴² İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb, IV, 212

³⁴³ Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 35; İbn Hazm, Cevâmiu's-Sıra, 169

³⁴⁴ Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 32

³⁴⁵ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 492

³⁴⁶ Tirmizî, Menâkıb, 85

³⁴⁷ Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 56; el-Heytemî, Savâiku'l-Muhrika, 122;

karşı olan şüpheleri gidermiştir.³⁴⁸ Hz. Peygamber'in Gadîr-i Humm mevkinde ki sözleri söylemesinin sebebi olarak Hz. Ali'nin Yemen seferi sırasında meydana gelen olaylar olduğu söylenebilir.³⁴⁹ Müslim de geçen Zeyd b. Erkam'dan alınan bir rivayette bu hadise ile alâkalı olarak Hz. Ali'den söz edilmeksizin sekaleyn hadisinden bahsedilmektedir. Burada Hz. Peygamber şu konuşmayı yapmıştır: "... Bundan sonra dikkat edin Ey Cemaat! Ben ancak bir insanım Rabbimin elçisinin gelmesi ve benim de ona icabet etmem yaklaşıyor. Ben size iki ağır şeyi emanet bırakıyorum. Bunların birincisi içinde doğru yol ve nur bulunan kitâbullah'tır. Şimdi siz Allah'ın kitabına tutununuz ve ona sımsıkı sarılınız. Diğeri de ehl-i beytimdir. Ehl-i beytim hakkında sizlere Allah'ı hatırlatırım!"³⁵⁰ Burada yapılan konuşma Şiîler tarafından hilâfet iddialarına dayanak kabul edilmiş Sünnîlerin de farklı söylevlerinin olması iki tarafı karşı karşıya getirmiştir.

Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye olan sevgisini ifade eden diğeri bir rivayet ise şöyledir: Hz. Peygamber Abbas ile otururken Hz. Ali gelmiş ve onlara selam vermiştir. Hz. Peygamber onun selamını almış, ayağa kalkara onu kucaklamış, iki gözünün arasından öperek sağ tarafına oturtmuştur. Abbas, Hz. Peygamber'e "Bunu seviyor musun?" diye sorunca Hz. Peygamber: "Ey amca bunu çok seviyorum. Allah bütün peygamberlerin zürriyetlerini kendi sulbünden benim neslimi ise bunun sulbünden devam ettirmiştir." şeklinde cevap vermiştir.³⁵¹

Hz. Peygamber: "Kim Ali'yi severse beni sever; Kim Ali'ye buğz ederse bana buğz etmiş olur; kim Ali'ye eziyet verirse bana eziyet vermiş olur, bana veren Allah'a vermiş olur."³⁵² diyerek Hz. Ali'yi kendisinin sevmiş olduğu gibi ahabının da sevmesi istemiş bu bağlamda söylemiş olduğu sözler daha sonraları şia tarafından abartılı bir şekilde anlatılarak Hz. Ali'nin halifelik hakkı için delil olarak kullanılmıştır.

2- Sahabe Nezdinde Hz. Ali

Sağlam bir karaktere sahip olan Hz. Ali hayatında söylediğini yaşayan, ihlası, takvâsı ve imanının derinliği ile topluma önderlik etmiş ender isimlerden biridir. Onun içindir ki onun fazilet ve menkıbelerine dair rivayetler diğeri sahabîler hakkında nakledilen rivayetlerle kıyaslanamayacak derecede fazladır.

Hz. Ali hakkındaki rivayetlerin fazla oluşu ile ilgili olarak el-Heytemî şu

³⁴⁸ İbn Kesîr, Büyük İslam Tarihi, V, 365

³⁴⁹ Gadîr-i Humm ile ilgili daha geniş bilgi için Bkz. Adnan Demircan, Hz. Ali'nin Hilafet Hakkı Meselesinde Gadîr-i Humm Olayı, Beyan Yay., İstanbul, 1996

³⁵⁰ Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 36

³⁵¹ Muhibbüddîn et-Taberî, er-Riyâdü'n-Nâdirâ, III, 126

³⁵² Muhibbüddîn et-Taberî, Zehâiru'l-Ukbâ, 65

açıklamalarda bulunur: “Hz. Ali hakkında rivayet olunan hadisler gibi hiçbir sahabe hakkında rivayet yoktur. Ehl-i beytin zürriyetinden bazı müteahhir alimler bunun sebebinin şöyle izah etmişlerdir: Şüphesiz Allah Teâlâ Hz. Peygamber’in vefatından sonra hilâfetin Hz. Ali’ye geçeceği zaman başına gelecek olan bela ve karışıklık olaylarını daha önceden peygamberine haber verdi ve dolayısıyla Hz. Peygamber’in nasihat yoluyla halka Hz. Ali’nin faziletlerini teşhir etmesi gerekirdi ki onları iştirip de onunla amel eden bir kimse Hz. Ali hakkında yanlış hareketin felaketinden kurtulsun. Daha sonra hilâfeti zamanında ihtilaf ve ona karşı ayaklanmalar vâki’ olunca bizzat Hz. Ali’nin fazileti hakkında Hz. Peygamber’in hadislerini işiten sahabelerde Müslüman ümmetine nasihat edip yaymışlardır.”³⁵³

Hz. Ali ahlâk deryasında imânı, takvâsı ve yaşayışı ile nasıl mü’minlerin baş tâcı ve kılavuzu olmuş ise ilmi ve hikmeti ile de kütlelerin Hz. Peygamber’den sonra örnekleri ve rehberleri olmuştur. Onun fıkıh âlemindeki üstünlüğü sahabenin tartışmasız kabul ettiği bir gerçektir. Tefsir ilminde de rivayetlerin çoğunu nakleden Abdullah b. Abbas’ın bu rivayetleri Hz. Ali’den aldığı, dolayısıyla tefsir ilminde de önde gelen bir isim olduğu bir gün İbn Abbas’a sorulan “Senin tefsirdeki ilmin Hz. Ali’ye göre nasıldır?” sorusuna “Engin okyanusun karşısında bir yağmur damlası gibidir.” şeklinde verdiği cevaptan anlaşılır.³⁵⁴

Hz. Ali’nin ictihad kudreti vardı. Kitap ve sünnete dair bilgisi çok genişti. Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer hilâfet dönemlerinde fıkıh meselelerinde kendisiyle müzâkere ve müşâverede bulunurlardı.³⁵⁵

Hz. Peygamber henüz vefat etmemişken Medine’de sahabe ile Hz. Ali arasında gerçekleşen hâdiselerden bahsedilerek sahabenin Hz. Ali’ye karşı tutumu ortaya konabilir. Bu bağlamda ilk zikredeceğimiz mesele ifk hâdisesidir. Hz. Âişe’ye zina iftirası atılması hâdisesi gerçekleştiğinde olaya son derece üzülen ve nasıl bir hükme varacağı hususunda uzunca bir süre tereddütte kalan Rasûl-i Ekrem sonunda konuyu bazı yakınlarıyla istişâre etmeye karar vermiş bu sebeple damadı olan Hz. Ali’ye düşüncelerini sormuştur. Hz. Ali görüşünü “Ya Rasûlallah! Allah senin evliliğine bir sınır koymamıştır; Âişe gibi pek çok kadın var fakat yine de işin aslını öğrenmek için onun hizmetçisini sorguya çekmelisin.” diye bildirmiştir.³⁵⁶ Hz. Ali, Hz. Âişe’nin hizmetçisi olan Berire’yi şiddetli bir şekilde döverek “Rasûlullah’a doğruyu söyle!” demiştir.³⁵⁷ Bazı rivayetlere göre Hz. Ali’nin göstermiş olduğu bu şiddet

³⁵³ el-Heytemî, Savâiku’l-Muhrika, 121

³⁵⁴ Fiğlalı, Ethem Rûhi, İmam Ali, TDV Yay., Ankara, 1996, 90-91

³⁵⁵ Ertan, Veli, Hazret-i Ali, DİA Yay., Ankara, 1963, 54

³⁵⁶ İbn Kesîr, Büyük İslam Tarihi, IV, 276; Fayda, Mustafa, İfk Hâdisesi, DİA, İstanbul, 1989, XXI, 508

³⁵⁷ İbnü’l-Esîr, İslam Tarihi, II, 184

onun Âişe'ye karşı bir gücenikliği olduğu hissini vermiştir.³⁵⁸ Bu hâdise sebebiyle Hz. Âişe, Hz. Ali'ye kırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde Hz. Âişe na'sel (uzun sakallı) lakabını vererek aleyhinde bulunduğu Hz. Osman'a bizzat kendini ve icraatını şikâyet için Medine'ye gitmek üzere yola çıkmışken yolda onun ölümünü ve Hz. Ali'ye beyat haberini alınca kanaat değiştirmiş ve Osman hakkında "Mazlum olarak öldürülmüştür." demiştir. Bu olayda onun ifk hâdisesi dolayısıyla kızgınlığını açık bir şekilde görmek mümkündür.³⁵⁹

Sahabe ile Hz. Ali arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir başka hâdise ise şöyledir: Hz. Peygamber iki askerî kuvvet göndererek bunlardan birine Ali b. Ebî Tâlib'i, diğerine ise Hâlid b. Velid'i kumandan tayin etmiş ve "Çarpışma olduğu takdirde başkumandan Ali'dir." buyurmuştur. Hz. Ali bir kale fethederek o kaleden bir cariyeye almış, bunun üzerine Hâlid, bu olayı anlatan Berâ ile Hz. Ali'yi gammazlayan bir mektubu Hz. Peygamber'e göndermiştir. Berâ Hz. Peygamber'e gelerek mektubu okuyunca Hz. Peygamber'in rengi değişmiş ve Berâ'ya şöyle demiştir: "Allah ile Peygamber'ini seven, Allah ile Peygamber'inin sevdiği bir zat hakkında ne düşünüyorsun?" Berâ Hz. Peygamber'in sorusuna: "Allah'ın gazabından ve Peygamber'inin gazabından Allah'a sığınırım! Ben ancak bir elçiyim." şeklinde cevap vermiş bunun üzerine Hz. Peygamber susmuştur.³⁶⁰ Hz. Ali'yi Hz. Peygamber'e şikâyet eden Hâlid b. Velid'in tavrı konumuz itibariyle önemlidir. Hz. Ali'yi sevdiğini ifade eden Hz. Peygamber'in sözlerine karşılık yapılan şikâyetin sebebi bir açık arama veya menfaat çatışması sonucu ortaya çıkan bir durum olabilir. Aynı olay hakkındaki bir başka rivayette dört kişi gelerek Hz. Peygamber'e durumu şikâyet etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Ali'den ne istiyorsunuz? Ali benden ve bende Ali'denim ve benden sonra Ali her mü'minin velîsidir." buyurmuştur.³⁶¹ İbn Kesîr'de geçen bir rivayete göre ise şikâyet üzerine Hz. Peygamber Hz. Ali'nin Allah yolunda şikâyet edilmeyecek kadar sert olduğunu zikretmiştir.³⁶² Görüldüğü üzere Hz. Peygamber sağlığında Ali hakkındaki olumsuz düşünceleri bertaraf ederek onun sevilmesi noktasında sözler sarf etmiştir.

Hz. Ebûbekir ile Hz. Ali arasında gerçekleşen bir diyalog da bize sahabenin Hz. Ali'ye karşı tutumu hakkında ipuçları vermektedir. Şöyle ki hac emîri olarak görevlendirilen Hz. Ebûbekir'in ardından Hz. Ali'nin gönderilmesine Hz. Ebûbekir çok üzülmüş Hz. Peygamber'e gelerek durumu sormuş ve ağlamıştır.³⁶³ Burada Hz. Ebûbekir'in böylesine bir

³⁵⁸ Mevlâna Şiblî, Asr-ı Saadet, III, 315

³⁵⁹ Fığlalı, Ethem Rûhi, İmam Ali, 63-64

³⁶⁰ Tirmizî, Menâkıb, 89

³⁶¹ Tirmizî, Menâkıb, 81

³⁶² İbn Kesîr, Büyük İslam Tarihi, V, 365

³⁶³ Belâzürî, Ensâbü'l-Eşraf, II, 492

tavır takınması Hz. Ali'ye karşı olduğundan değil aksine Hz.Peygamber'in kendisini uygun görmeyip de Ali'yi görevlendirmesine ehil olmadığı noktasındaki endişelerinden kaynaklanmaktadır.

Daha önce zikrettiğimiz gibi Hz. Ali hakkında nakledilen rivayetler gerçekten çok fazladır. Bunların bir kısmının sahih olmasına karşın bir kısmı da şia tarafından yanlış bir şekilde uydurularak Hz. Ali'nin efsanevî bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Ancak hiç şüphesiz Hz. Ali'yi ashaba nazaran farklı kılan bir çok özellik mevcuttur. Ayrıca Hz. Peygamber tarafından da Hz. Ali'nin övülmesi ve sevilmesi yönündeki sözleri onun bu farklılığından kaynaklanmaktadır.

SONUÇ

Hz. Ali çocukluğundan itibaren Hz. Peygamber'in terbiyesinde büyümüş ve yaşı itibariyle Ona ilk iman eden çocuk olma şerefine nail olmuş bir sahabîdir. Sadece Ona iman etmekle kalmamış Kureyş'in ileri gelenleri arasında hepsi susmuşken Hz. Peygamber'in yardımcılığını kendisinin üstlendiğini söyleyerek onlar arasında ve onlara karşı Hz. Peygamber'e karşı ilk destek olan yakını olmuştur. Kureyşin kınamasına aldırmadan Hz. Peygamber ile birlikte Kâbe'de namaz kılmış ve yine Onunla birlikte Kâbe'deki putları kırmıştır. Bu durum Hz. Ali'nin çocuk denecek yaşta bile göstermiş olduğu cesaretin en çarpıcı örneğidir.

Mekke Dönemi'nde özel bir eğitimden geçen Hz. Ali, hayatının en hassas noktasında girmiş olduğu davanın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiş, almış olduğu eğitim ise hayatının her aşamasında kendisine ışık tutmuştur.

Ancak Hz. Peygamber'in doğan üç erkek evladını da yitirmiş olması ve Hz. Ali'nin kendi hanesinde büyümüş olması ayrıca Hz. Ali'ye önemli görevler vermiş olması Hz. Ali'yi veliaht konumuna getirmemiştir. Her ne kadar yakın akrabalarını uyardığı vakit Hz. Ali için kullanmış olduğu kelimeler bu yöndeymiş gibi görünse de o dönemde ki durum Hz. Ali için kullanılan bu cümleleri gerekli kılmıştı. Kaldı ki orada da veliaht değil farklı kelimeler kullanılmıştır.

Hz. Ali Hz. Peygamber hicret ettiği vakit Ona yardımcı olmuş, Hz. Peygamber'in yatağında yatarak suikastten haberi olmasına rağmen büyük bir cesaret örneği sergilemiştir. Fakat bu hadise olağanüstü bir durum olarak algılanmamalıdır. Zira müşriklerin peşinde olduğu kişi Hz. Ali değil, Hz. Peygamber'dir.

Hz. Peygamber'in zor ve meşakkatli günlerinde Onun daima yanında olan Hz. Ali gazvelerin pek çoğunda sancaktarlık görevini üstlenmiş, inandığı hak din İslâm uğruna Hz. Peygamber'in yanında yakın akrabalarına karşı kıyasıya savaşmıştır. Yine Hz. Peygamber'in gazvelerinde de çeşitli vesile ve davranışlarıyla Onun övgüsüne mazhar olmuştur. İslâm'ın ilk zaferi olan Bedir Savaşı'nda girmiş olduğu mübarezede hasmını yenmesiyle göz doldurmuş ve daha sonraki savaşlarda da giriştiği mücadelelerden başarıyla çıkması sonucu Ali hakkında destansı rivâyetler ortaya çıkmıştır. Özellikle Şâ'nın problem haline getirdiği bu başarılar,

abartılarak anlatılarak durum çok farklı bir noktaya getirilmeye çalışılmıştır.

Bedir Savaşı'nın ardından Hz. Ali, Hz. Peygamber'in en çok sevdiği kızı Fatıma ile evlenerek Onun damadı olmuş ve Hz. Peygamber'in kızına da kendine yakışır şekilde sevgi, saygı ve hürmet göstermiştir. Hz. Ali'nin bu şerefli konumunun özellikle kutsallaştırılması hiç şüphesiz yanlış olur.

Hayber'in fethi esnasında Hz. Peygamber bayrağı Hz. Ali'ye vererek fethin Onun eliyle gerçekleşeceğini müjdelemiş olması ve Hz. Ali'nin kahramanca mücadele ederek Hayber'i fethetmesi yine Hz. Ali'nin başarılarından bir örnek olmasının ötesinde farklı bir şey ifade etmez.. Bunların yanı sıra Tebuk Seferi sırasında Hz. Peygamber'in Onu Medine'ye vekil bırakarak Musa'nın kardeşi Harun mesabesinde olduğunu zikretmiş olması Müslümanların arasında tefrika çıkarmaya çalışan münafıkların asılsız iddialarını boşa çıkarmıştır. Fakat bu durum yine Şîa tarafından kendi maksatlarına göre kullanılmıştır.

Hz. Peygamber'in Yemen'e zekat ve cizye toplamak üzere gönderdiği kişi yine O idi. Bununla birlikte gelen Berea Sûresinin ayetlerini hac esnasında halka duyurmak üzere seçilen yine O'ydu. Mekke'nin Fethi sırasında Ebu Süfyan'a öğüt vermiş ve bunun akabinde Ebu Süfyan tarafından kavminin en yumuşağı olarak anılmıştı. Bu fetih esnasında sancaktarlık görevi yine Hz. Ali tarafından yerine getirilmişti.

Birçok önemli olayda ön saflarda yer alan Hz. Ali Hz. Peygamber'in vefatına kadar Onun yanından hiç ayrılmamıştı. Vefatında ise yanında yine O vardı. Bütün bu olaylar bazı gruplar tarafından aşırı abartılarak Hz. Ali'nin yüceltilip hilafetin Onun hakkı olduğu iddialarının ortaya atılmasına ve bu konuda mücadelelerin verilmesine sebep olmuştur.

Gerek siyasî gerek sosyal ve gerekse askerî alan olsun Hz. Ali bir devlet adamının sahip olması gereken bütün yönler itibarıyla Hz. Peygamber'in eğitiminden geçerek başarılı bir tablo çizmiş risâletin başlamasından itibaren İslam adına almış olduğu bütün vazifelerden hakkıyla çıkmayı bilmiştir. Nebevî kontrol altında eğitim almak Hz. Ali için büyük bir şans olarak değerlendirilebilir. Birçok faaliyetin içerisinde yer alarak başarılarla imza atan Hz. Ali için farklı bir misyon çizilmeye çalışılması objektiflikten yoksun bir durumdan öteye gidemez.

BİBLİYOGRAFYA

- Abbas Ali el-Mûsevî, İmam Ali, Beyrut, Ths.
- Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa, Bedir Yay, İstanbul 1996
- Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, Gonca Yay. İstanbul 1986
- Belâzürî, Ebul- Abbas Ahmed b. Yahyâ (v.279/829), Ensâbul-Eşraf, Thk. Süheyl Zekkar, Beyrut, 1996
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b.İsmâil (v.256/870), Sahihi Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, 4. Baskı, Ter. Kamil Miras, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978
- ----- Târîhu'l-Kebir, Mektebetu'l-İslâmiyye, Diyarbakır, Ths.
- Demircan,Adnan, Hz. Ali'nin Hilafet Hakkı Meselesinde Gadîr-i Humm Olayı, Beyan Yay., İstanbul, 1996
- Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Redaktör, Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yay. İstanbul , 1986
- Ebu'l-Hasan Ali el-Haseni'n-Nedvî, el -Murtezâ, 2. Baskı, Dimeşk, 1998
- Ertan, Veli, Hazret-i Ali, DİA Yay., Ankara, 1963
- Fayda, Mustafa, İfk Hâdisesi, DİA, İstanbul, 1989, XXI, 508
- Fiğlalı, Ethem Rûhi, "Ali" , DİA, İstanbul, 1989, II, 374
- ----- İmam Ali, TDV Yay., Ankara, 1996
- G.Enkırı, Şehsüvar-i İslâm Hazreti Ali, Çev. Yakup Necefzâde, Türk Neşriyat Yurdu, Byy. 1960
- Halife b. Hayyât (v.240/854), Kitabu't-Tabakat, Thk. Süheyl Zekkar, Dimeşk, 1966
- Hamîdullah, Muhammed, İslâm Peygamberi, Ter, M. Said Mutlu, İrfan Yay. İstanbul, 1967
- Hasan İbrahim Hasan, İslâm Tarihi, Çev. İsmail Yiğit, Sadreddin Gümüş, Kayıhan Yay. İstanbul, 1985
- el-Heytemî, Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer (v.974/1566), Savâiku'l-Muhrika fi'r-Reddi Ala Ehli'l-Bid'a ve'z-Zındıka, İstanbul, 1986
- İbn Abdi'l-Berr, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (v.463/1071) el-İstîâb fi Marifeti'l-Ashâb, Thk. Muhammed el-Becâvi, Kahire, Ths.
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kasım Ali b. Hasen b. Hibetullah b. Abdillan (v.571/1175) Târîhu

- Medîneti Dimeşk, Thk Ebû Saîd b. Ömer b. Ğarâme el- Amrâvî, Dimeşk, 1996
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (852/1448), el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahabe, Kahîre, 1328
 - -----Tehzîbu't-Tehzîb, Beyrut, 1968
 - İbn Haldun , Abdurrahman (808/1406) el-İber, Beyrut, 1992
 - İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endelûsî (v.456/1064), Cevâmiu's-Sîrati'n-Nebeviyye, Beyrut, 1983
 - İbn Hişâm, Ebu Muhammed Cemaleddin Abdülmelik İbn Hişam (v.213/828), Sîret-i İbn Hişam Tercemesi, Çev. Hasan Ege, Kahraman Yay. İstanbul, 1985
 - İbn İshâk, Muhammed (v.151/768) Siyer, Thk. Muhammed Hamidullah, Çev. Sezai Özel, Akabe Yay. İstanbul, 1988
 - İbn Kayyım el-Cevziyye, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebibekir (v.751/ 1350) Zadu'l-Meâd, Çev. Vecdi, Akyüz, Ali Vafî Kurt, Salim Söğüt, İlim Yay, İstanbul, 1990, IV, 414
 - İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail (v.774/1372) , el-Bidâye ve'n-Nihâye, Büyük İslâm Tarihi, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yay. İstanbul, 1994
 - İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b, Muslim ed-Dîneverî (v.276/889) el-Meârif, Beyrut, 1970
 - İbn Sa'd. Ebu Abdillâh Muhammed (v.230/ 844), et-Tabakâtu'l-Kübrâ, Beyrut, 1957
 - İbnü'l-Esîr, İzzuddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed (v.630/1232), El-Kâmil fî't Tarih, İslâm Tarihi, Çev. Beşir Eryarsoy, Bahar Yay. İstanbul, 1985
 - -----Üsdü'l-Ğâbe fî Marifeti's-Sahâbe, Thk. Muhammed İbrahim el-Benna,
 - İmam-ı Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniye bi'l- Minâhi'l-Muhammediyye, Thk. Salih Ahmed eş-Şâmi, Beyrut, 1991
 - İsfehânî, Ebu'l-Ferec (356/967), Mekâtilu't-Tâlibiyyîn, Thk. Seyyid Ahmed Sakar, Beyrut, 1987
 - Kandehlevî, Muhammed Yusuf, Hayatü's-Sahabe, Çev. Sıtkı Gülle, İstanbul, 1991
 - Köksal, M. Âsım, İslâm Tarihi, Köksal Yayıncılık, İstanbul, 1999
 - Kurucan, Ahmet-Mercan Zühdü, Aşere-i Mübeşerre, Işık. Yay. İstanbul, 2005
 - Mes'ûdî, Ebü'l-Hasen Ali b. el-Hüseyn b. Ali(v.346/957), Mürûcu'z-Zeheb ve Meâdinu'l-Cevahir, Thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Mısır, 1964
 - Mevlâna Şiblî, Asr-ı Saadet, Büyük İslâm Tarihi, Ter, Ömer Rıza Doğrul, Eser Neşriyat

İstanbul, 1978

- Muhibbüddîn et-Taberî, Ahmed b. Abdillâh (v.694/1557), Zehâiru'l-Ukbâ fî Menâkıbi Zevi'l-Kurba, Mısır, Ths.
- ----- er-Riyâdü'n-Nâdıra fî Menâkıbi'l-Aşara, Beyrut, 1997, III, 124
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâburî (v.261/874), Sahihu Müslim, Beyrut, Ths.
- Sarıçam, İbrahim, “Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti”, Hz.Ali Sempozyumu, Hrz. M. Selim Arık, İl Müftülüğü, Bursa, 2005
- Seyyid Süleyman Nedvî, Hazreti Ali, Hrz.Sait Konar, Hilal Ferşatoğlu, Timaş Yay, İstanbul 2005
- Suyûtî, Celalüddîn Abdırrahman b. Ebîbekir (v.911/1505), Târîhu'l-Hulefâ, Thk., Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Mısır, 1952
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (310/922), Târîhu't-Taberî Tarihu'l-Umem ve'l Mülûk, Darü'l Kütübü'l İlmiye, Beyrut. 1987
- Tirmîzî, Muhammed b. İsbâ b. Sevra (v.279/892), Sünenü Tirmîzî, Kahire, 1963
- el-Vâkıdî, Ebu Abdullâh Muhammed b. Ömer el-Vakıd (v.207/822), Kitabü'l-Megâzî, Beyrut, Ths
- Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kub b. Ca'fer b. Vehb (v.284/897), Târîhu'l-Ya'kûbî, Beyrut, Ths.
- Zehebî, Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (v.748/1374), Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ Thk. Dr. Beşar Avvad Ma'ruf, Beyrut, 1996
- ----- Tarihu'l-İslâm, Beyrut 1995
- Ziriklî, Hayruddîn, el-A'lâm. Byy., 1969